Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

VESTJYDSKE FORTÆLLERE

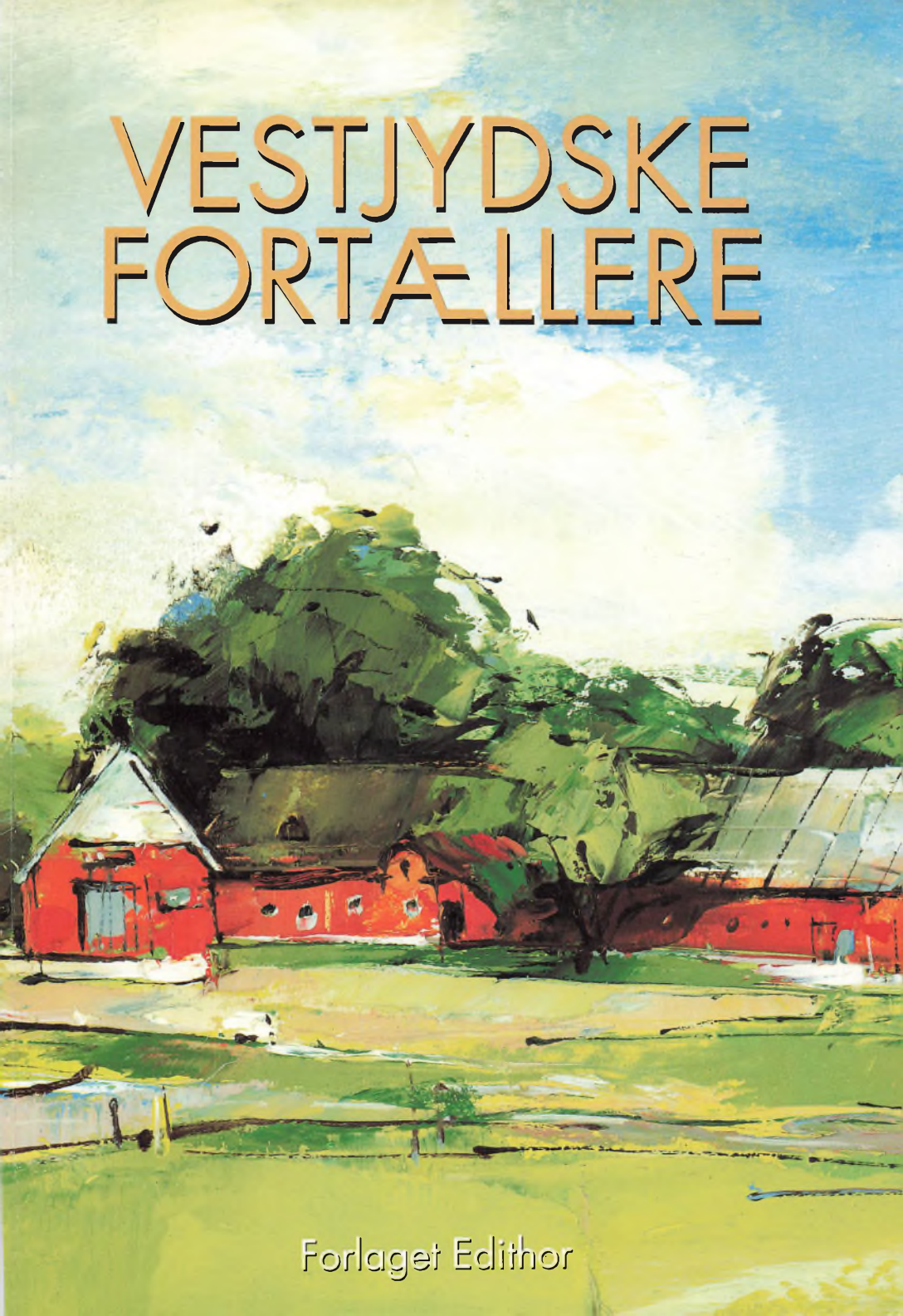

Forlaget Edithor

VESTJYDSKE FORTÆLLERE

Vestjydske fortællere 2007 - 16. udgave

Redaktion: Jørgen Thomsen
Marianne Ritter

Omslag: Maleri af Janus Miliauskas, Litauen
Venligst udlånt af Poul Erling Christensen

Sats og tryk: PE offset A/S

ISBN 87-91873-02-9

Forlaget Edithor
Tømrervej 9
6800 Varde
Tlf. 76 95 17 17

Indholdsfortegnelse

Forord 7

Husker du Skonager Kro 9
Poul Erling Christensen, Næsbjerg

En jysk TV-vært og syngepiges historie 33
Elsebeth Iversen, Lolland

Varde-borg og Vardeborgs venner 51
Niels Berg, Varde

Thomas - Vorherres vagabond 59
Petra Simonsen, Billum

Murermester Henrik Ferdinand Hansen 67
Thomas Villadsen, Varde

Stationsbyen Oksbøl - et tidsbillede 75
E. G. Jørgensen, Oksbøl

Toropets - byen der ikke fandtes 81
Peter Nielsen, Varde

Barndomsminder 93
Hans Henning Andersen, Skanderborg

Et møde mellem to kulturer 105
Esther Kolding, Varde

Alder ingen hindring 113
Bakken Hansen, Blåvand

Fra OL i Mexico til verdens længste flik flak 119
Gylling Haahr, Nordenskov

Jannies dagbog 129
Jannie Brinch Andersen, Varde

En sønderjyde kom til Vestjylland 141
Carl Chr. Kirchässner, Hjerting

En jagtoplevelse i Sydafrika 147
Erik Hansen, Varde

Feriebarn i Tulsmark 153
Henny Knudsen, Vojens

1940 - 1945 161
Jørgen Thomsen, Varde

Forord

Vi syntes alle, den danske sommer i år har været lunefuld. Først havde vi nogle rigtige gode solskinsdage, som vi gik og hyggede os med. Det var skønt! Men så kom ugerne med regnen og man ærgrede sig over, at man ikke havde taget en rejse til et af de varme lande. Men ligesom vejret kan være forskelligt, således kan også vores "Vestjydske fortællere" være. Vi glæder os hver gang, vi får fortællingerne hjem, og håber så blot i år, at man har fået fat på nogle historier, som folk gerne vil læse. Som noget nyt har vi fået en enkelt af den yngre generation til at fortælle hendes historie. Vi håber på denne måde, at få nogle af de yngre mennesker til at læse bogen? Samtidig med, at vi ikke glemmer vores sædvanlige store læseskare. Heldigvis har vi været nogenlunde heldig de andre gange - i hvert fald er bogen de sidste år totalt udsolgt. Det er derfor med glæde at vi sender 16. udgave af "Vestjydske fortællere" på gaden og ønsker alle læsere en god fornøjelse.

Skonager hedder en lokalitet vest for Næsbjerg. I dag ser man nogle veldrevne bøndergårde. De ligger på gammel kulturjord. Lerkar, flinteredskaber dateret til ca. fem tusinde år tilbage i tiden fortæller om beboelser langs brinkerne til en flod, der i dage er Varde å. I Skonager har man fundet plovfurer efter oldbondens pløjning. Fund af guld brakteater - møntformede amuletter - fra jernalderen 4-5 hundrede år efter K. F. vidner om et velstående samfund.

Ved skellet mellem Næsbjerg og Skonager lå engang en kro. Trods mangelfuld og mere vild - end vejledende skiltning, fandt gæster frem til kroen.

Skonager lå ved den gamle vej, som var hovedfærdselsåren mellem Ansager, Starup og handelsbyen Varde. Ingen ved vel sikkert hvor gammel kroen er, men den har været bedested for mange vejfarende før i tiden, da samfærdselen var langsommere end nu. Bønder med deres dyr på vej til markedet i Varde holdt ind her, og også dagvognen gjorde ophold på kroen. Man sagde, at både dyr og mennesker havde svært ved at gå forbi. Et hyggeligt sted.

Husker du Skonager Kro?

Af Poul Erling Christensen, Næsbjerg

De ei poëter ere, som ikkun drikke vand .... (Ludvig Holberg).

Kromanden på Hovborg Kro. Nej, ikke den "gamle" Nicholajsen – ham, der går så mange historier om. Når han vartede op og gik omkring i sine jernbeslåede træsko på skænkestuens murstensgulv, kunne han sætte folk på plads med sin lune, til tider beske og bidske jyske humor. – Han skal således være ophavsmand til vandrehistorien om "kjøwenhawneren", der følte sig generet ved, at Kromanden stod i sine egne tanker og kløede sig – mere effektivt end diskret. – "Har De hæmorroider, Nicholajsen?" – Kromanden vendte skråen i munden og den nyligt masserede legemsdel mod gæsten og svarede "venligt": "Ja, hvis det sto'r o' æ' spies'kort!".

Den samme historie har jeg fået fortalt om den gamle kromand på Feggesund Færgekro. Nej, her handler det om sønnen Niels Nicholajsen. Han fik suppleret sin uddannelse som kromand ved at blive indført i den moderne hoteldrift på D'Angleterre på Kongens Nytorv. Den gamle landevejskro skulle så på den måde få et mere internationalt snit og udbygge sit gode navn og rygte. Hovborg Kro blev markedsført i den mondæne kundekreds, som færdedes på D'Angleterre, Wivex, Nimb og lignende hyggelige steder. – Der kom nemlig mange københavnere og slog sig ned på Hovborg Kro. De københavnske grosserere med familier, som i slutningen af 1800-tallet opkøbte store midtjyske hedearealer mellem Randbøldal, Vorbasse og Starup. De videreførte "Kartoffeltyskernes" pionerindsats o. 1760 ved Frederikshåb og Frederiksgave, "brækkede heden", dyrkede jorden og plantede planta-

ger – i dag bl.a. kendt som Høllund-Søgård, Fromsejer, Baldersbæk, Klelund m.fl. plantager.

Niels Nicholajsen har fortalt, at over årene havde markedsføringens praktiske del, annoncetegningen udviklet sig til at omfatte et socialt element. Drøftelserne om annonceringens udformning, placering førte til faglig snak om almindelig hotel- og krodrift. Sælgeren kom naturligvis gennem sin virksomhed i berøring med mange indflydelsesrige og kendte hotelfolk og kunne give gode råd videre. Snakken kunne strække sig over – tid –. Engang, da unge Nicholajsen havde besøg af en sælger for annoncer til et af de fashionable turistmagasiner, der havde specialiseret sig i eksklusive nordiske seværdigheder – og han var ved at være udmattet, – i alt fald træt af at høre beretninger om de mange fremragende, destinationer rundt i Skandinavien, - fik han - Niels var ikke sin fars søn for ingenting - en genial idé: Han ville imponere "verdensmanden". "– Nej, sådan noget har vi ikke, men jeg skal vise dig noget, som du aldrig har set magen til, som du gerne ville markedsføre, hvis du kunne få lov til det".

Så kørte de ad de smalle, hullede grusveje gennem Baldersbæk og Klelund plantage, Starup, forbi Øse med kirke og købmand – måske omkring Karlsgårde for at se søen og et hjørne af Nørbæk Plantage med mindestenen for plantagens første bestyrelse – til *Skonager Kro*. Vi kan forestille os, hvordan Anna hurtigt tager et overblik over situationen. Niels hilser hjemmevant og optræder som rundviser: Gennem køkkenet og skænkestuen - de ender i stuen og bliver gæstfrit budt "til sæde". Niels bestiller et par stykker mad med rullepølse og den gamle ost med Annas hjemmerørte sennep i det blåmønstrede æggebæger, en øl og en dram - naturligvis skænket rundeligt i et "rysteglas" – et portvinsglas, hvor snapsen blev skænket på øjemål med fri hånd – så man ikke spildte! Anna holder sig diskret i baggrunden, travlt optaget med gøremål i køkkenet, men Theodor gør sig et ærinde i stuen, og byder måske på en cerut fra sølvkassen, en gave fra Nørbæk Plantage. Efter lidt snak om vejrudsigten og om krodrift i almindelighed, får han styr på, hvem den fremmede gæst er, og trækker sig tilbage. Efter den afsluttende kaffe, skænket personligt af Anna fra den gamle "madam blå" og et par af Annas hjemmebagte kager - "fedtebrød" og vanillekranse - tager den helt overvældede "kjøwenhawner" afsked med denne vestjyske idyl og dets beboere. – Formodentlig går

de gennem skænkestuen ud i kørestalden, foretager – foranlediget af et naturligt behov – en besigtigelse af toilettet, pissoiret – bølgeblikskrenden, der endte et eller andet sted under jorden. Kørestalden med den gamle stenpikning, hvor blæsebælgen fra dengang kroen var en smedje, endnu lå oppe over bjælkerne som et minde om dengang – og om alle tings forgængelighed. Niels Nicholajsen havde sans for livets fine detaljer.

Historien har en "kedelig" afslutning: Fyren tog et billede af Skonager Kro og satte det – uden beregning – i det store flotte magasin med omtale af Skandinaviens fineste turiststeder – midt inde i bladet – nederst til venstre med en lille smule tekst – i øvrigt en fin beskrivelse af kroen. Den sommer holdt et utal af svenske og norske biler ind på Skonager Kro. Gang på gang blev vi lokale afvist med Annas beklagende oplysning, at "de her svenskere hår spist mæ ud af huset" – både rugbrød og pålæg var sluppet op! – Jo, vi, der kendte Anna, anede et lille *glad* smil i øjenkrogen og mindedes fra "Den grimme Ælling" det gamle ord: "Et godt hjerte bliver aldrig stolt".

Efterhånden faldt tingene på plads i sin vante gænge. Tilbage var et minde om en sommer med mange nye indtryk og bekendtskaber, det sluttede med et par julekort – måske vedlagt et billede. – Der blev taget mange billeder af Anna og Theodor med Kroen som baggrund, og historien lever som en del af det mytestof, der knytter sig til Skonager Kro. For der lever mange myter, små fine historier. Mange mennesker kan fortælle om en oplevelse i forbindelse med et besøg i Kroen – eller måske noget, de har hørt fra andre. Det kunne være derfor, at Jørgen Thomsen, redaktøren for *Vestjydske Fortællere* henvendte sig for at få *historien om Skonager Kro* til udgaven for 2007. Han havde en forklaring, der minder om ovenstående: Da han i sin tid spillede fodbold i VG, kunne han have scoret flere mål hos mig, end han gjorde. Men især husker han, at efter kampene havde vi – alle spillerne – venner og fjender – efter stedets skik – sammen afviklet *tredje halvleg* på kroen. Det burde jeg – i taknemlig erindring – skrive en historie om!! Andre gode grunde kan anføres, hvor den bedste er, at jeg har kendt Skonager Kro siden maj 1957, da jeg flyttede direkte fra Livgardens kaserne i Sandholmlejren til Næsbjerg for at undervise sognets børn. Meget af det, jeg fortæller, vil referere til noget, jeg har oplevet på nærmeste hold, har læst om eller fået fortalt – sjældnere noget, jeg gætter mig til.

Lad mig så begynde en gang til. Med noget der kan være en begyndelse og bede læseren vise forståelse for, at historien bliver lidt lang. Det skyldes, at Skonager Kro – efter min mening – må ses videre end i en lokal kulturel og historisk sammenhæng og i et tilsvarende længere tidsmæssigt forløb. Dertil kommer en omtale af Kroens beboere. Den skal forstås som en stor respektfuld tak til de milde, stærke kvinder, som har lagt deres liv og virke her. Kun i det perspektiv kan man forstå, hvorfor Kroen og dens beboere kunne blive en "institution" med et ry, der rakte gennem generationer og ud over sognets grænser. Mange mennesker er i tidernes strøm kommet på Skonager Kro, har oplevet gæstfriheden og har følt sig "hjemme". Vi følte, at vi fik "*noget*" med os derfra, og man efterlod på en eller anden måde noget af sig selv, når man gik. Måske kan I genkende den oplevelse, når I læser historien.

Skonager Kros gamle smukt vedligeholdte, rødkalkede, trelængede bygning - kørestalden og kostalden havde bølgebliktag, mens stuehuset var stråtækt, - kan være årsag til, at mange har villet knytte ekstra værdighed til stedet ved at spinde på en myte om Kroens alder og gøre den ældre, end den faktisk var – eller blev.

I Middelalderen lå næsten alle kroer og gæstgiverier i købstæderne. Ellers fandt rejsende et herberg i klostre, præstegårde eller nød gæstfriheden hos bønder. Christian d. 2. (1481 – 1559), som vi kun husker for hans omgang med den smukke Dyveke, og for hans iscenesættelse af Det stockholmske Blodbad, som gav ham tilnavnet "Christian Tyran". Et tragisk livsforløb, der afsluttedes med et fængselsophold på Sønderborg slot, hvor han efter sagnet sled en rille i et rundt stenbord med sin tommelfinger. – Christian d. 2. befalede, at der skulle anlægges en kro for hver to mil på hovedlandevejene. Ved en række forordninger i 1600-tallet oprettedes særlige *kongeligt privilegerede* kroer som en indsats mod smugkrouvæsenet. Med indførelsen af fast rutekørsel på hovedlandevejene omkring 1800 fik købstædernes gæstgiverier et opsving som en slags stationer og "postgårde". Transportforholdene ændrede sig yderligere med oprettelsen af jernbaner. Transporten blev både meget hurtigere og langt mere komfortabel. Stationsbyernes "jernbanehoteller" overtog rollen, som det foretrukne herberg for rejsende.

Landevejskroerne havde således en strategisk beliggenhed og indgik som et led i den lokale eller måske i den nationale infrastruktur.

Derfor kan nogle kroer føre deres oprettelse langt tilbage i tiden. Nogle kan smykke sig med betegnelsen *kongelig privilegeret* – andre må nøjes med at fremlægge en koncession af nyere dato fra politimesteren. Flere kroers oprindelse fortaber sig i tidens tåger. Deres navne bærer præg af humor og en lokal indforståethed, som kan have været nyttig i forhold til autoriteterne – Fx er "Tænd Piiev", Snur'om", Swot Kro", Kryb-i-ly" – ikke oprettet som et led i eller en del af en overordnet planlægning for at tilgodese trætte eller nødstedte vejfarende, men man har her kunnet møde folk, som man kunne få en snak – måske slå en handel af med. Specielt på markedsdage blev der handlet livligt og - ulovligt - på landevejs- og andre kroer – i *"forprang"* - med hjemmeproducerede varer – fx. jydepotter, husflidsarbejder, ting snittet i træ eller horn og ben, strikkede hoser og trøjer, tællelys. Derved undgik man at betale den pligtige afgift til købmandslauget i købstaden – ordningen bortfaldt med Næringsloven 1857. – *Forprang* kaldes det at handle med varer, der er bestemt til at bringes på et marked, før de kommer på markedet – Den vestjyske krejlermentalitet kan både være genetisk og miljøbetinget arvegods.

Kroer og smugkroer havde generelt og velbegrundet et dårligt omdømme i sognene, og der er ingen grund til at tro, det var meget anderledes i Øse og Næsbjerg sogne. Kroerne var ikke de hyggelige, idylliske, lune, romantiske gæstfrie oaser, man i dag forestiller sig dem som, men tit og ofte små uhumske, lavloftede lokaler med lerstampede gulve, hvor et fordrukkent og tyvagtigt stampublikum fordrev tiden med druk, kortspil og "det, som værre var". Slagsmål, grov vold hørte til dagens uorden. Spytbakker fandtes nogle steder, hvor man ikke ville have, at der blev spyttet på gulvet eller i kakkelovnen, men træfsikkerheden svigtede hyppigt. Hos bønderne havde mennesker og kreaturer fælles toilet i grebningen med udsigt til kohalerne – helt frem til 2. Verdenskrig. På Skonager Kro var der et "das" i stalden. Det blev suppleret med et moderne badeværelse med vandkloset og bruser o. 1940. – Det var her damerne og de "finere" gæster blev vist hen. Vi andre gik til pissoiret i hjørnet i kørestalden.

Min morfar Christen Johannes Kristensen f. 1868 var afholdsmand og fortalte, at det var på grund af oplevelser og indtryk af kroer (og smugkroer), da han i sin ungdom kørte som kusk på postvognen mellem Vejle og Varde.

Wessel skriver i "Smeden og Bageren": "Til uheld for dem begge to, de mødtes på en kro" – og videre i teksten: "Som sagt, de drak – jeg selv på kro vil drikke, for andet kommer jeg der ikke".

Tilbage til Skonager Kro. – En helt anden kro end dem, Wessel, Smeden og Bageren, Jeppe på Bjerget - frekventerede. Ved at følge Skonager Kros matrikelspor kan vi se, at dens ejere helt frem til slutningen af forrige århundrede har ernæret sig som bønder ligesom de øvrige beboere i sognet – bortset fra mølleren og smeden. Hvor smeden i Skonager boede i gamle dage – før 1860, ved vi ikke. Andreas Thermansen Hansen købte ejendommen beskrevet som "boelsted" i 1867 af Christen Yderik, der var kirkesanger og skolelærer. Han fik fæstebrev på stedet i 1849. Herremanden på Nørholm, godsejer Christian Rosenørn-Teilmann, gjorde i de år en stor indsats for at få fæstegodset solgt til sine fæstebønder, der således blev selvejere. Fuskede degnen i smedefaget ved siden af lærergerningen og landbruget? Måske! – Drev han smugkro? – Hvorfor ikke – gårdens vitterlig strategiske trafikale beliggenhed taget i betragtning! Mange "pæne" mænd havde en sådan ekstra indtægt ud over deres borgerlige erhverv. Tænk bare på Jacob *Skomager* i "Jeppe på Bjerget".

Ølvognen ved Skonager Kro 1915.

Andreas Thermansen Hansen var både landmand, *smed* og... – Han søgte og fik spiritusbevilling og ret til krodrift, engang i slutningen af 70erne, da *den del* af forretningen udviklede sig og tog et omfang, der belastede gårdens og smedens omdømme, – samtidig med, at tilslutningen til afholdsbevægelserne voksede, så de fik større indflydelse. Kombinationen smed og kromand var ikke usædvanlig – tværtimod.

Af et dokument fra et af Kroens gemmer fremgår, at kroen blev benyttet som samlingssted for sognets unge.

"Det tillades Kromand Andreas Th. Hansen af Skonager Kro at holde offentlig Dands sammested Søndag den 1. Oktober 1893 kl. 7 – 1 Aften, imod at han heraf erlægger en Kjendelse til Sognets Fattigkasse af 2 Kr. samt imod at opsynsmanden, som ved denne Lejlighed har at føre Tilsyn med Ordenens Overholdelse, er nærværende i dette Øjemed fra først til sidst, og have alle tilstedeværende uvægerligen at rette sig efter hans dertil sigtende Forskrifter, hvorom Værten forinden Dandsens Begyndelse har at underrette alle Vedkommende. Kortspil forbydes, og Dandsen maa være ophørt præcis kl. 1 Nat."

Dokumentet er dateret d. 21. september 1893. Niels Hjort Johansen, Kroens nabo har skrevet under som opsynsmand, og sognerådsformand Jørgen Nielsen, Øse har kvitteret for to kroner, dateret d. 30. september 1893. "Dandsen" er formodentlig afviklet i kørestalden. Stenpikningen har været noget ujævn at danse på, men fodtøjet og dansenes rytme var nok afpasset i forhold hertil. I det dunkle lys fra petroleumslamperne har der været en vis hygge og sikkert en god stemning. Hvor tit, der har været afholdt dans på Kroen, ved vi ikke – lige så lidt som, om der altid var så megen administration i forbindelse med en fest som i dette tilfælde, man kan af mange gode grunde have sine tvivl. – Ofte blev der holdt dans hos private i storstuen eller i loen, når der var plads, fx før høsten kom i hus. Ungdommen vil more sig!

Andreas Thermansen Hansen tituleres nu kromand i stedet for gårdmand. Betegnelsen "boelsted" fra frikøbet er også ændret til kro. Gården var stadig i god drift med et betydeligt landbrug. Præcis hvornår gården overvejende bliver smedeværksted og kro kan ikke tidsfæstes præcist – det foregår som en omstilling over tid.

Niels Iver Hansen blev den næste kromand. Han havde stået i lære som smed hos sin far. I følge familiekrøniken var han lidt svagelig – et udsagn, der kan dække over både fysisk og karaktermæssig svaghed.

Det fortælles, at den gamle Andreas Smed fortsatte sit arbejde i smedien flere år efter, at sønnen havde overtaget "virksomheden".

En fremmed smed slog sig ned i Næsbjerg – nærmere Kirken og Skolen, Mejeriet og Forsamlingshuset. – Han indrettede sig i det nedlagte forsamlingshus over for Kirken. Det blev ledigt, da man byggede et nyt i 1902. – Der var åbenbart ikke grundlag for krosmedien længere, den blev brudt ned, kun blæsebælgen blev gemt af vejen over loftsbjælkerne i kørestalden.

Niels Iver Hansens kone, Ane Gertruds omdømme var, at hun var "skrap" – uden uddybende beskrivelse eller kommentarer i øvrigt! – Og dog: Hvor godt dækker denne enkle, lidt negative karakteristik over den kvinde, som gravid i sjette måned fulgte sin syge mand til København, da han blev indlagt på Rigshospitalet. Er hos ham til han

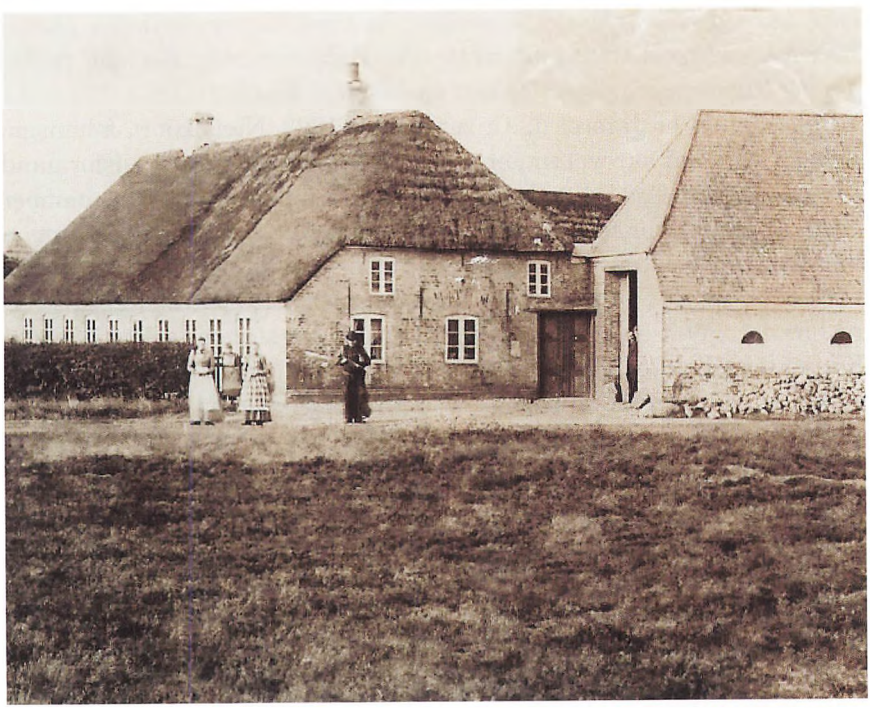

Skonager Kro 1897. Den sortklædte kvinde er krokonen Ane Gertrud. Identiteten af de tre andre kvinder er ikke oplyst, et gæt siger, at det er to døtre og en tjenestepige.

afgår ved døden. Ane Gertrud bliver opmærksom på, at hun ikke har et billede af sin mand og henvender sig til en portrætmaler, der kommer og udfører et billede af den døde, som han havde set ud i levende live? Efter Niels Ivers død drev hun Kroen videre alene i tre år, til hun i 1911 afstod den til *Marie og Niels Gregersen*.

Ane Gertrud og Niels Iver Hansens efterlod sig fem børn. En søn, opkaldt efter sin far-far, Andreas Hansen nedsatte sig som smed og oparbejdede en solid virksomhed – i "Lille Øse", som efterhånden voksede og blev så stor, at den som stationsby på Varde-Grindsted-Vejle banen kunne tage navneforandring fra "Lille Øse" til Nordenskov og med tiden tage "livet" af den gamle kirkeby Øse.

Ane Gertrud levede sine sidste år som efter tidens forhold velhavende "aftægtskone" hos datteren Karen, gift med Joachim Hansen, der drev et mindre landbrug i Næsbjerg. Stuehuset står tilbage i dag i Hovedgaden som nr. 72. - Foruden Karen og Andreas var der to sønner, som slog sig ned i sognet. Niels Iver Hansen blev født 1908 - tre måneder efter faderens død og opkaldt efter ham. Han blev som den eneste af søskendeflokken bonde og dyrkede et effektivt landbrug på en gård i Vestervang/Næsbjerg. Jacob Hansen blev "post" i Næsbjerg. Han drev samtidig en velrenommeret virksomhed som "træskomand" og skomager. Hans kone Stinne var i en årrække værtinde – stillingsbeskrivelse: kombineret koge- og rengøringskone – i Næsbjerg Forsamlingshus.

Øse havde i mange hundrede år været centrum i sognet, der omfattede lokalområderne Vesterbæk, Skonager, Næsbjerg og Helle. I Øse boede sognepræsten. Her lå sognets største kirke med præstegård, skole, kro, købmand, snedker, smed - og et missionshus. - I dag er kirken og præstegården ene tilbage i den oprindelige funktion. – I de gamle huse bor mennesker med andre erhverv og beskæftigelse andre steder end deres forgængere – dengang. Øse og Skonager lå ved den gamle "hovedvej", hvor der var postvognsforbindelse mellem Vejle og Varde. Her forbi gik trafikken, hvad enten man var til fods, til hest eller i hestevogn mellem lokalområderne og købstaden, hvor købmændene og øvrigheden boede. Øse var en slags station på ruten, men der har naturligvis været behov for at kunne holde ind andre steder, når der indtraf uforudselige problemer. Datidens transportmidler, vogne, heste – "apostlenes heste" var ikke altid stabile og kunne uventet få behov for hjælp.

I Vejle hedder gaden, der går forbi Trædballehus og Himmelpind ud mod Skibet *Gammel Vardevej*. I Varde findes både Ringkøbingvej, Ribevej og Vestre Landevej, men der er ingen gade navngivet i retning mod Vejle. Måske fordi: I TRAP 1905 oplyses, at "Kræmmergade og Østergade fører fra Torvet mod NØ ud til Landevejen til Vejle" - videre ad *Lundvej* mod Sig, som var den sidste station før Varde på længdebanen, oprettet i 1874. Banens oprettelse og en ny vej over Grindsted (1864) ændrede de lokale infrastrukturer. Ved Varde medførte den, at den østgående trafik flyttede fra den *gamle* "Vejlevej", der gik over åen mod Gellerup, Skonager og Øse. Bønder fra Starup, Fåborg, Årre, Vrenderup, Øse, Skonager og Næsbjerg kørte deres produktion af bl.a. jydepotter, mursten og tørv – ad vejen forbi Øse og Skonager til – i den lokale dialekt: "Worre" eller "Wår" – Varde. – Nogle af varerne blev afsat undervejs til interesserede købere, som man traf på.

Kuskens hals blev næsten altid tør, når han kom til en smed eller en kro under den lange tur ad de elendige spor, der gjorde det ud for veje. – Hestene kunne trænge til at blive skoet, jernringene på vognhjulene kunne gå løse. Vejene blev også udsat for mange forskellige udfordringer. Man kan vanskeligt forestille sig, hvordan en "vej" har set ud efter en af de store markedsdage, når kvægdrifterne har passeret. For resten skabte det nogen opstandelse og irritation, da det ved bilens og cyklens udbredelse blev påbudt ved lov, at man skulle færdes i *højre* side af vejen – i stedet for at have frit valg under hensyntagen til vejens kvalitet. På kørestaldens gårdside på Skonager Kro kunne man se en række jernringe indmuret. Her blev dyr, der skulle til marked, tøjret, når der blev holdt hvil. Mens driveren sad i skænkestuen og fik en hjertestyrkning, lå kreaturerne her i skygge og tyggede drøv eller ....

Det fortælles, at når folk kom drivende eller trækkende langvejs fra for at komme til septembermarkedet i "Worre", normalt "mikkelsdag" d. 29, holdt mange hvil på Skonager Kro og overnattede der, før man i de tidligere morgentimer næste dag drev det sidste stykke vej til markedspladsen i Varde. Kroens egne kreaturer blev sat på stald, for at gæsternes kunne komme på græs og komme til hægterne, være udhvilede og fremtræde velfodrede den næste dag. Langtfra alle kreaturer nåede at komme på markedet. Handlen med heste og kreaturer gav kroerne et opsving under 1. Verdenskrig 1914 – 18, da efterspørgslen efter kreaturer og heste til eksport til de krigsførende lande steg dramatisk.

På Kroen blev der handlet i forprang. Under udveksling af mange drøje "sandheder", eder og hårde ord afsluttedes handlen med voldsomme håndklask. For at få vejret igen og nå til enighed om enkelthederne blev der så drukket lidkøb i "en lille swot" – ind til flere kaffepunche, bitter dramme og pilsnere – mæglerne kom som regel med til bordet. Dyrene blev "staldet op" i Kroen og taget med på hjemvejen efter markedet. Ud på aftenen blev møblerne i kroen ryddet ud, og så blev der indrettet improviserede sengepladser til driverne. Det lignede mest af alt et nødlazaret i en krigszone. – Stemningen har dog nok været en anden. Forventningerne til de oplevelser, der ventede på markedet, var altid høje. – Hvor kroens faste beboere søgte hvile, beretter historien intet om.

Efter nederlaget i krigen mod Preussen i 1864, der førte til afståelsen af "Sønderjylland", rystedes Danmark af en "udvikling" med omstilling på en lang række områder af næsten samfundsomvæltende, karakter. Samtidig ændrede forholdene sig med infrastrukturen – de moderne samfærdselsmidlers udbredelse. Længdebanen mellem Esbjerg og Struer (1874). Privatbanen Varde, Grindsted, Vandel (1920), rutebiler, privatbilen og cyklen ændrede dramatisk situationen for de små kroer – både for de "kongeligt privilegerede" og dem, der kun havde sognerådets og politimesterens velsignelse. Landevejskroernes æra var ved at rinde ud. Jernbanerne trak deres spor – både bogstaveligt og i overført betydning.

Tiderne og samfundet var i opbrud, der blev vendt op og ned på forhold, som ingen havde ventet og langt mindre kunne forudse. Næsbjerg var anneks-sogn til Øse sogn. Udviklingen slog altid igennem i Øse nogle år, før der skete noget i annekset Næsbjerg. Med "kommunalreformen" i 1843 blev de to sogne et kommunefællesskab frem til 1928, da skilte Næsbjerg sig ud til en selvstændig kommune. – Knap fyrre år senere i 1966 samledes de igen i Helle storkommune. Adskillige forhandlinger om sammenlægningen var henlagt til Skonager kro!

Omkring stationen i Sig og Nordenskov voksede – som i alle stationsbyer – et beskedent, men aktivt erhvervs- og handelsmiljø op, som trak trafikken og den deraf afledte aktivitet fra Øse. Søgningen til Øse Kro og dens købmandsforretning gik ned, og omsætningen faldt – . Efter en brand i 1892 blev den flyttet til pladsen over for Kirken, og et missionshus "Mamrelund" blev opført (1897) næsten på tomten, hvor kroen

havde ligget. I de følgende år gennemførte den meget aktive Afholds- og Foredragsforening en indsamling i sognet og opkøbte kroens spiritusbevilling. – Kroens nedtur fortsatte med frasalg af købmandsforretningen få år senere. Kroen blev dog først nedlagt og lukket i 1960. Øse/Nordenskovs status som "tørlagt" har ikke været i Skonager Kros disfavør. Men i sandhedens interesse må det oplyses, at ifølge rygter og sædvanligvis troværdige og velorienterede kilder opstod der på egnen "listige" steder, hvor folk mødtes for at få sig en hjertestyrkning i form af "en lille swot" og en almindelig snak.

Disse ydre samfundsomvæltende begivenheder og lokale forandringer skal ses som baggrund for – og sættes i forbindelse med forholdene omkring *Marie og Niels Gregersens overtagelse af Skonager Kro i 1911*. De skulle forsørge familien og børneflokken – elleve i alt – ved det beskedne landbrug, der hørte til kroen og - ved *krodrift*! – Familien kom fra en større gård i Orten, som de måtte "gå fra" efter flere års vanrøgt, der stod i direkte forbindelse med Niels' udadvendte liv i form af værtshusbesøg med kortspil i Varde. Det var en dybt traumatiseret familie med grædende børn og en kone med den yngste, den tre måneder gamle Anna i armene, forstenet i sorg og græmmelse og frygt for fremtiden, der en kold novemberdag i 1911 kørte bort fra gården i Orten og med sit beskedne flyttelæs drejede ind til Skonager Kro. – Niels Gregersens helbred var ikke godt, samtidig var han tilbøjelig til at holde kroens gæster ved selskab, så de fleste gøremål og beslutninger blev overladt til Marie, – hun blev enke i 1924. Bag et beskedent ydre gemte sig en viljestærk og målrettet kvinde. – Erfaringer og viden om krodrift havde hun erhvervet tidligere så at sige "på anden hånd" i sin byrdefulde tilværelse, – og smertefuldt følt på egen krop og sjæl. – *Hun ville drive kroen på sin måde – på sine præmisser*. Derved afslørede hun sine fine menneskelige egenskaber. Hun indledte en ny epoke for "på sigt" at skabe grundlaget for succeshistorien SKONAGER KRO.

Den store børneflok voksede til, og efter tidens skik blev de "sat i arbejde", dels i Kroen, dels ved landbruget på marken og i stalden. – Ved konfirmationsalderen – måske et par år tidligere blev de sendt hjemmefra. Drengene fik plads hos bønder i sognet. Pigerne kunne hjælpe i Kroen og fik derfor lov at blive hjemme nogle år længere end drengene, før de fløj fra reden.

Der kom jævnligt besøg på kroen fra Varde og Esbjerg af mænd, der havde ærinde hos sognets beboere, dyrlægen, lægen, handelsfolk, jægere – eller folk, der blot kom forbi og lige "kiggede ind" for at blive styrket. Marie var god til at lytte og få en snak og fik således skabt mange personlige kontakter. Hun skaffede på den måde gode og attraktive pladser til sine dygtige piger hos borgere i Varde. – De skulle ikke arbejde i marken eller malke køer resten af deres liv! De to sidste i børneflokken kunne ikke undværes hjemme. Niels og Anna fik lov at blive boende og have arbejde på Kroen. Vi ved naturligvis ikke, hvordan og hvor længe Marie havde forestillet sig, at den situation kunne have holdt sig. Måske blev den handle- og viljestærke kvinde overhalet af "livet". – En skønne dag præsenterede Niels sin kommende kone for familien. Efter brylluppet i 1941 flyttede Anne Christensen fra "Enggaard" i Vesterbæk ind som svigerdatter. Snart lød der igen barnestemmer i Skonager Kro. Syv år gik, før Niels Gregersen havde opdyrket 40 tdr. ld. hede et (langt) stenkast fra Kroen og bygget et hjem for sig og sin familie. Det hastede åbenbart ikke med at flytte. Hvor der er hjerterum, er der husrum. Men en dag faldt klokken i slag, dagen for adskillelsen oprandt. – Mor og datter, Marie og Anna stod nu igen alene for driften af Kroen. – *Alene*!

Marie blev ramt af en depression, der henføres til "tabet" af børnebørnene. De var blevet henholdsvis syv og otte år og savnede også livet på Kroen og omgangen med Anna og Marie. Den syvårige Erna havde knyttet sig stærkt til bedstemoderen. – "Mørkningstimen", som de delte med hinanden, står stærkt i erindringen. Kom man på Kroen sidst på dagen i efterårs- eller vintermånederne, kunne man være sikker på, at Anna sad inde i stuen i den store arm(skrifte)stol under moderens billede med udsigt gennem vinduet til havens buske og træer i silhuet mod aftenhimlen – i sin *mørkningskrog* – og "holdt mørkning". Tænkte eller blundede, mens stilheden og mørket sænkede sig over Kroen. En skik hun havde arvet efter moderen, der gerne delte den med sit barnebarn. Aakjær skriver i et vers i "Spurven sidder stum bag kvist": Barnet i sin *mørkningskrog*,/ ta'r søvnigt til at gabe./ Snart det vil sin billedbog/af de små hænder tabe...". Hvem holder "mørkning" i dag?

Efter Den anden Verdenskrig var besøgstallet og omsætningen stigende. Kroens gode ry som et godt madsted og et sobert sted i det hele taget

Marie Gregersen sammen med Anna og en dattersøn. 1947.

udvidede kundekredsen. Den gamle skik, at foreningerne holdt bestyrelsesmøder på omgang i hjemmene, ændredes efterhånden i Næsbjerg. Møderne flyttedes til Kroen. Der kom også flere af de faste middagsgæster – mejerister, lillebil-vognmanden, en skolelærer og andre enlige mænd fra byen og sognet. De havde ikke lært selv at klare de huslige sysler som bl.a. madlavning og fik derfor "dagens ret" på Kroen.

Som man vil kunne se, manglede der en "kromand", efter at Niels og Anne var flyttet. Også den situation blev der rettet op på. Theodor Hansen, lillebil-vognmanden og kreaturhandleren, der i øvrigt også fungerede som reservepostbud, indtog en skønne dag pladsen som mand i huset – og som kromand! Udråbstegnet er bogstavelig talt et *udråbstegn*! Folk var forargede. Man mente, at moralen var i forfald, og at der måtte gøres "et eller andet". Nogen måtte vel være ansvarlig for orden og anstændighed på Kroen. Men der var alligevel ikke *nogen*, der skulle have noget klinket hos Marie på Skonager Kro. Hverken hos Marie, krokonen – eller Pastor Jensen, sognepræsten! Det var almindelig kendt og accepteret, at Marie og Præsten nærede lige stor, gensidig sympati for hinanden. De snakkede godt sammen. Begge kendte – med respekt for deres henholdsvise moralske, erhvervsmæssige og embedsmæssigt betingede tavshedspligt - bedre end nogen gennem deres virke i sognet - den menneskelige svaghed, styrke og skinhellighed.

Engang ved vintertide, sneen væltede ned og lå i dynger med høje driver. Pastor Jensen og hans organistkone måtte eskorteres af sneplov for at komme i kirke. Der var kun mødt én kirkegænger. En kone, som boede et godt stykke ude på landet, kom trampende i sin mands gummistøvler og formummet i flere lag tøj – formodentlig mere af loyalitet over for præsten end af religiøsitet – muligvis af personlig interesse for at se, hvor mange der kom i kirke i det, der virkelig kunne karakteriseres som et "Herrens vejr". Pastor Jensen havde ild i piben og beholdt frakken på, hilste på "den eneste retfærdige", på Ringeren og Degnen og sagde så på sin venlige, humoristiske måde: "Synes I ikke, vi skal agte det gamle ord, at *det er bedre at sidde på Kroen og tænke på Kirken – end omvendt*. Så giver jeg kaffen!". – Det gjorde vi så. – Senere hørte jeg flere beklage, at de ikke havde fået del i den oplevelse. – Alle i menigheden var tilsyneladende enige med Pastor Jensen i hans betragtning og vurdering af situationen.

Efter et langt og virksomt liv med både modgang og medgang døde Marie Gregersen i 1954 i en alder af 77 år. Ud ad til fik det ikke nogen betydning på Kroen. Anna havde i forvejen stort set overtaget ansvaret for driften inde med hjælp fra en ung pige. Theodor havde i flere år stået for Kroens vedligehold med videre. Kropigerne var som regel lokale piger – ofte fra nabolaget, så de kunne bo hjemme. I flere tilfælde var det søstre, der fulgte i hinandens spor. De store forandringer prægede ikke kroens drift. Det var der for resten heller ikke behov for eller ønske om, tværtimod. Tiden gik, sindene faldt til ro, man affandt sig med den nye tingenes tilstand. I 1957 – holdt Anna og Theodor Hansen i dybeste stilhed det bryllup, der næsten kunne have været deres sølvbryllup, hvis de havde fulgt sognets skik og gældende moralkodeks. Noget er der i tidens løb sluppet ud om begivenheden: Sognepræsten K. E. Jensen forestod vielsen i Bryndum kirke. Præstefruen Mette og hendes far, der fungerede som henholdsvis organist og degn, var vidner. Efterfølgende indtog hele selskabet en højtidelig bryllupsmiddag på – Hovborg Kro hos Niels Nicolajsen! – I sognet *hviskede* man om, at det var præsten, der stod bag. Han var den eneste på denne jord, som Anna ville bøje sig for. - Regninger til Kroen udstedtes ikke længere til *kroejer frk. Anne Gregersen*, men til *fru* Anna *Hansen*! Da en af Kroens "gamle" piger Herdis Andersen blev gift med Harry Jensen i 1958, og de stod og skulle bygge hus, tilbød Anna og Theodor dem en byggegrund ved siden af Kroen – tæt ved det sted, hvor smedeværkstedet lå i gamle dage. Det var før byggeriet i Næsbjergs blev sat i system. Byfornyelse og -udvidelse skete ganske enkelt ved, at man forlængede husrækken og byggede videre langs Hovedgaden ned gennem byen mod Kroen. Autoriteterne så med forståelse på ansøgningen om at placere en slags aftægtsbolig ved Kroen. Naboskabet indebar naturligvis forpligtelser til begge sider – både af social og af praktisk karakter. Det fungerede fint lige til "det sidste". Børnene, Birgitte og Anne Lise blev et oplivende moment i Annas og Theodors hverdag. Theodor anskaffede legeredskaber, som kroens yngste gæster foruden de to piger kunne benytte sig af. En kombineret vippe-karrusel, som byens smedemester Hans Lauridsen konstruerede, endte sine dage i min have til glæde for vore tvillingdrenge.

Dagliglivet på Skonager Kro gik sin gang med faste rutiner – med

ventede og uventede besøg. – Hver formiddag år ud og år ind ved ni tiden rullede bagermester Tage Bruhn fra Nordenskov ind i gården og afleverede brød og kage. Som regel havde han travlt, nogle gange fik han en kop kaffe ved køkkenbordet og udvekslede dagens nyt. Så gik han ud i skænkestuen til skuffen, der fungerede som pengekasse, og tog betaling for brødet. – Den samme form for selvbetjening praktiserede folkene, der kørte ølvognen. Kun om lørdagen satte Tage Bruhn sig ved køkkenbordet på "sin" plads ligesom de fire-fem andre, der indfandt sig på samme tid. Så kom kortene frem til et spil "hjerterfri med bom". Klokken ti blev kortene lagt væk, og regnskabet gjort op, mens Anna satte kopper og rundstykker på bordet. Senere blev bordet ryddet, så spillede vi "en lille poker" til klokken tolv. Da en mand, jeg en gang faldt i snak med på et møde på Sjælland, hørte, jeg var fra Varde egnen, spurgte han interesseret til Skonager Kro. – "Så kender du Theodor, Chr. Bertram, Valdemar og Bruhn – ja, for dem mødte jeg om lørdagen, da jeg var en lille dreng, - når jeg kom der med min far, han var dyrlæge Kristensen i Nordenskov". – "Verden er lille!". Anna kunne godt huske den "lille rødhårede knægt" og blev lidt rørt ved at få en hilsen fra ham. Medlemmerne af "Hjerterfri holdet" gik med tiden "bort". Selv om man holdt det i gang med "suppleanter", der trådte ind for dem, der faldt fra, gik det til sidst i stå.

Fra begyndelsen af halvtredserne havde der fundet en mærkbar erhvervsmæssig udvikling sted i Næsbjerg. I årene forud var mange yngre driftige landmandsfamilier, håndværkere og mindre erhvervsdrivende flyttet til sognet. Det lille samfund, som havde været statisk i menneskealdre, gennemgik fra begyndelsen af halvtredserne, hvad man i denne sammenhæng kan kalde en rivende udvikling. Det vil være en overdrivelse at sige, at kroen fulgte med og gennemgik en lignende udvikling, - nærmest tvært imod. Autoriteterne, myndighederne kom og førte tilsyn med de sanitære og sundhedsmæssige forhold – med forbilledlig forståelse og respekt for Skonager Kros særstilling. På et tidspunkt blev tilladelsen til at sælge "varm mad" – middagsretter inddraget. I øvrigt ikke ubelejligt for Kroen, den klarede sig fint med "kun" at servere sild og smørrebrød. På "særlig, given foranledning" kunne Anna overtales til at servere ægpandekage med stegt flæsk og purløg. Kroen forblev mere at være det stabiliserende element i det lille samfund. Folk mødtes som deres forgængere før dem

på Kroen. Byens erhvervsdrivende tog deres kunder med på Kroen, når de nærmere enkeltheder ved en handel skulle drøftes og skrives ned. – Her skilte byens smed sig markant ud. Hans Lauridsen overtog som ung smedesvend den skrantende smedeforretning og oparbejdede sammen med sin kone, Misse (Anne Marie) over årene en betydelig maskinforretning med en kundekreds, der strakte sig ud over sognets grænser.

Hans Lauridsen var en typisk iværksætter. Fra sit barndomshjem på en gård i Haltrup kendte han problemet med at skaffe drikkevand til græssende kreaturer. Han udviklede en vandingspumpe, der blev drevet af en vindmølle. *Sparcomøllen* stod på marker over hele Jylland og gjorde Næsbjerg – og Skonager Kro kendt. Mange direktører og ingeniører så sig lidt desorienteret om, når de første gang blev placeret ved tremandsbordet i Skænkestuen ved døren ind til stuen, Smedens stamplads. Her mellem papirer, porcelæn og glas blev utallige handler afsluttet.

Flere og flere møder blev henlagt til "Skonager". Kroen fik et næsten mondænt image, Anne ville fnyse, hvis det var blevet nævnt i hendes påhør. Uanset – hun var – efter vestjysk skik "ikke stolt, men både glad og taknemlig" for den medgang, Kroen havde. Folk strømmede til. Her holdt forretningsfolk og politikere møder. Her kom enlige, som trængte til at snakke. Der kom par, som på neutral grund, i trygge omgivelser skulle have deres forhold talt igennem. Alle nærede tillid til den diskretion og gode betjening, kroen var kendt for.

Med tiden skabtes et klubmiljø, der minder om det, man træffer på en typisk engelsk pub. Mænd mødtes, snakkede, fik en øl eller en kaffepunch, raflede måske om en "genstand" og gik igen.

Fritidslivet med det frivillige foreningsarbejde voksede samtidig omkring skolen, der blev taget i brug i 1956. Personsammenfald betød, at foruden bestyrelsen for sognets foreningsliv mødtes også Varde-Ølgod hovedkreds' Gymnastikforening og nogle år senere Ribe Amts Gymnastik- og Ungdomsforenings ledere her. – Tit blev møderne indledt med en sang efter medbragte sangbøger. Det førte til, at den fra sin ungdom foreningsvante Theodor en dag bad mig skaffe "nogle Højskolesangbøger" med Kroens navn trykt på. En god disposition, for sangbøgerne bar efterhånden – ligesom raflebægrene i skænkestuen – spor af slid efter flittig brug. – Menighedsrådet – selv Husholdnings-

foreningen holdt deres møder på Kroen. – Kvinderne kom dog aldrig i skænkestuen. Den var forbeholdt mænd! – Anna kunne lide mænd!

En tid kunne man foruden Tuborg eller Carlsberg også bestille Albani-pilsner med en "Skonager Kro" etikette, som markering af en sponsoraftale mellem bryggeriet og Næsbjerg-Rousthøje Ungdoms- og Idrætsforening i samme år, som foreningen markerede sit 90 års jubilæum. Det var i virkeligheden sjældent, at det nære forhold mellem Kroen og den lokale gymnastik-, idræts- og ungdomsforenings blev offentligt deklareret. Håndbold- og fodboldspillere benyttede både efter kampe og træning Kroen som klubhus, samlingssted. Ligesom holdidrætterne skulle bordtennis- og badmintonspillerne, kroketfolket altid have en "sidste omgang" om, hvem der skulle give kaffen eller en øl "nie o' æ' hjørn". Engang i 70'erne – da old boys fodbold virkelig var for spillere, der alders- og spillemæssigt var kommet i "aftenrøden", blev der mellem dem og Anna truffet en aftale, der lignede en sponsorkontrakt, – den eneste sponsorkontrakt, der er indgået med Skonager Kro. Holdets trøjer var personlig ejendom og skulle forsynes med fortløbende numre. Når holdet havde vundet en kamp, gav Kroen den første øl. – Aftalen kunne imidlertid ikke administreres og måtte derfor ophæves.

Kroens markante karisma talte på mange måder til fantasien: Om sommeren lå den rødkalket, stråtækt trygt og smukt indrammet af grønt med havens træer som baggrund. Om vinteren i sne manglede man kun nissen i sin kane for at have et billede fra et julekort. – Da Borger- og Sogneforeningen fandt på at markere tændingen af byens beskedne julebelysning på en festlig og original måde, var det naturligt at henlægge begivenheden til Kroen. Her mødtes byens børn og barnlige sjæle, "vækkede" julenissen og kørte ham op til det store udendørs juletræ ved Kirken, hvor han trykkede på kontakten til lysene. – I dag bor Næsbjergs julenisse i en hule under "Næsborg", DDS spejdernes "klubhus". Det må rigtig nok være noget andet – selv for en nisse!

Årets største "kro-begivenhed" var uden diskussion, når Kroen var ramme om Nørbæk Plantages generalforsamling i marts måned. Det traditionsrige og festlige arrangement er beskrevet i Nørbæk Plantages jubilæumsskrift fra 2006, som kan købes, og skal derfor – også af pladshensyn – ikke repeteres her. Siden Kroens lukning i 1997 er

generalforsamlingerne holdt på skift mellem Næsbjerg Forsamlingshus og Nordenskov Kro. Samtidig er tilslutningen og det festlige niveau faldet betragteligt. Aktiernes kursværdi har dog holdt sig stabil på trods af de ændrede forhold. – Skonager Kro gav nemlig aftensmaden. Et andet Skonager Kro arrangement, som Øse/Nordenskov og Næsbjerg/Rousthøje mænd samles og er fælles om, er "Skonager Banko" – oprettet 1962. Fra oktober til april samles en gruppe mænd den første tirsdag i hver måned om bankospil, hvor præmierne er finansieret af entrebeløbet. Herefter serveres et i forhold til en gennemsnitlig mandspersons kulinariske forventninger rimeligt traktement. Aftenen slutter med et spil poker i faste kliker. I dag går det ligeledes på skift mellem Næsbjerg Forsamlingshus og Nordenskov Kro.

Ligesom på lørdag formiddage var der andre tider, hvor grupper mødtes som efter aftale. Tirsdag eftermiddag ved 16 tiden kom depotbestyrer Ernst Nissen fra Ansager med sit læs Carlsberg-pilsnere. Han kørte ikke selv ølbilen! Så blev der raflet "syv" en god times tid. I "gamle dage" kunne Anna bryde ind i et godt selskab med et praktisk spørgsmål: "Hvem er chauffør?" Det kunne resultere i, at der blev indgået en kompromisløsning, hvor bilnøglen blev deponeret i skuffen i cigarskabet til afhentning senere, og selskabet kunne fortsætte – i god ro og orden, naturligvis. Eller når telefonen ringede, kunne hun spørge: "Er I her?". Så kunne svaret fra en af gæsterne lyde: "A gik for ti minutter siden". – Hvis samværet en formiddag trak ud, kunne Anna dukke op i døren og bryde ind i selskabet med et smil og et lunt blink i øjet og stille det retoriske spørgsmål: "Er der nogen, der skal have tre retter til middag i dag?" – Den tredje middagsret var et indforstået udtryk fra Maries tid for modtagelsen hjemme til ham, der kom for sent. – Som regel signalet til opbrud.

For mange af sognets unge mænd var deres første besøg som gæster på Skonager Kro en del af deres manddomsprøve. Når de blev konfirmerede måtte de fleste ryge tobak i offentlighed, mange havde røget længe i smug. Deres debut i Kroen var præget af andre regler. Anne accepterede ikke flydende aldersgrænser. Hun kendte drengene i forvejen i alt fald deres ophav – ligesom det modsatte var tilfældet. – Hvis kropigen lod sig besnakke og serverede spiritus for en "mindreårig", kunne Anne skride ind – med en myndighed, der gav røde øren.

Reglerne blev bøjet i de sidste år. Alderen lagde en dæmper på Annas temperament. Fodboldspillernes jubelråb og larm med raflebægrene skulle være voldsommere end tidligere, før hun forlod sin stol i køkkenet og gik ind og hyssede på dem. – Kendskabet til hjemmene og de unges identitet og baggrund blev også begrænset i takt med at byen voksede. Alligevel var der regler, som skulle respekteres. Da det blev almindeligt, at unge mennesker var motoriserede, blev deponeringsordningen af bilnøgler næsten en formalitet. I øvrigt gav det en vis status i gruppen at kunne oplyse: "A måt s'gu aflevere mi nøgler til Anna i går!"

Theodor døde 1985. De sidste år blev han kendeligt fysisk svagere, men han bevarede sine åndsevner og gode humør. Naboer og gamle venner hjalp ham med at holde Kroen og arealerne udenom i fin orden. – Efter hans død fortsatte de samme med at komme og holde tingene i orden. Man kunne mærke, at Anna var rigtig glad for de gamle gæster, der kom enkelt- eller parvis, i små grupper og skulle have en kop kaffe en søndag eftermiddag. – Boller, lagkage, små-

Det "professionelle" Skonager Kro sponsorerede hold 1982.

kager – til en uhørt billig pris. Folk, som var på en lille improviseret udflugt og måske havde været inde at se et eller andet. De ville gerne snakke om det, de havde oplevet – eller om fælles bekendte, hvis liv og levned her kunne blive analyseret og bragt på plads i indtil flere snørklede, indviklede familiemæssige og sociale sammenhæng. En hund og en kat var i mange år Annas mest betroede venner. De opførte sig alle tre, så man kunne tro, de aldrig havde hørt om det traditionelle forhold mellem hund og kat. Samtidig lod katten ingen i tvivl om, at den praktiserede både som hankat og musejæger. – De første hunde var pudler på deres vilkår. Den sidste var et regulært gadekryds, som dårlig nok havde lært at sige vov, men den faldt godt til i miljøet. Det blev vanskeligere for Anne at skaffe hjælp på Kroen. De unge piger, der engang gik i en slags "mesterlære" hos hende som "piger i huset" for at blive husmødre i en kernefamilie, går nu fra en udvidet skolegang videre til en faglig, erhvervsmæssig uddannelse og – tilværelse.

Kroens bevarelse var et tilbagevendende tema blandt stamkunderne i sognet. Anna og Theodor tilbageviste alle mere eller mindre diskrete forespørgsler til "arvefølgen". Den sag var i orden og tinglyst – rigtigt og godt - efter deres hoveder. Første gang, man fornemmede, at der var uoverensstemmelse mellem arvtageren og Anna, var, da hun efter Theodors død begyndte at træffe foranstaltninger til at flytte til et mindre hus "oppe i byen". Det blev da oplyst, at Kroen ikke skulle videreføres efter kro-konceptet, men indrettes til beboelse. Anna demonstrerede dramatisk beslutsomhed og handlekraft, som nok dækkede over et indre i stærkt oprør. Måske lettelse over ikke at behøve at skulle flytte. Hun afhændede byggegrunden og bestilte håndværkere til at renovere varmesystemet og andre – næsten symbolsk – til at lægge nyt linoleum på bordene i skænkestuen, de var efterhånden blevet lidt ramponerede. – Hun ville bæres fra Kroen – engang.

Anna blev ikke båret, men ført og kørt fra Kroen, der blev lukket definitivt den 1. november 1997. En snigende demens angreb hendes åndsevner. – Til sidst turde hverken hjemmehjælpen eller de naboer og familiemedlemmer, der omgikkes hende, tage ansvaret for hjælp og tilsyn. En offentlig administrator fik opgaven som formynder at forvalte Annas interesser. Selv blev hun flyttet til Helle kommunes

Plejehjem i Starup. – Anna Hansen (f. Gregersen, 17. juli 1911) døde 2005 og ligger begravet i Skonager Kros familiegravsted på Næsbjerg Kirkegård.

Anna Hansen søndag d. 2. november 1997. Skonager Kro lukker.

Samme år fik fem lokale købere papir på Kroen og kunne gå i gang med at planlægge dens fremtid. Resultatet blev en beslutning om at opgive at renovere bygningerne. I 2006 blev Kroen brudt ned, kun tomten med havens gamle træer og et hønsehus ligger tilbage. - Hermed kunne der have været sat endeligt punktum i Skonager Kros historie, hvis ikke flere af hinanden mere eller mindre vedkommende forhold var faldet sammen. Næsbjerg forsamlingshus – det vil i realiteten sige Næsbjergs borgere – har med den lokale andelskasse som en slags uformel kautionist – fået option, forkøbsret - på byggegrunden, hvor Kroen lå. – I skrivende stund fremlægger et arbejdsudvalg et forslag, ikke en løsning på den – i teorien – umulige, men aktuelle, i realiteten spændende udfordring: – På dette minderige sted at bygge et "krohus" med hotelfaciliteter til gæster og brugere af i dag – og i morgen. – Til os, når vor vej falder forbi – og til de generationer,

der sidder på en skolebænk, går i børnehaven – eller endnu ikke er født. Et *Skonager Krohus*, hvor man på en ukendt fremtids præmisser kombinerer arven efter den minde- og traditionsrige gamle, smukke kro – med de praktiske opgaver, der i dag løses i det hundredårige, stadigt velfungerende, men bygningsmæssigt noget indeklemte og slidte forsamlingshus.

To udsagn melder sig - tilsyneladende selvmodsigende, men i virkeligheden enige:

- "Man kan aldrig planlægge fremtiden med fortiden". (Burke)
- "Jo længere man kan se tilbage, jo længere kan man se frem". (W. Churchill)

Bliver der engang rejst en mindesten, hvor Skonager Kro lå – eller indsat en mindetavle i en bygning, som tak til Kroen og dens ejere fra vejfarende, der søgte og fandt ly og varme her?

Uanset: – Måtte denne historie være et mejselslag til en minderune.

Poul Erling Christensen

En jysk TV-vært og syngepiges historie

Af Elsebeth Iversen, Lolland

Jeg har altid været god til at gøre mig bemærket lige fra den dag jeg blev født på Frisvadvej i Varde. Min mors fødsel gik nemlig i gang netop den dag hvor der skulle være bryllup i huset. Min mors søster skulle giftes og der var masser af gæster. Første salen blev derfor lavet om til ammestue og jeg kom til verden. Mine første leveår boede vi på Frisvadvej i murermester Sørensen villa i stuen. Min søster er 10 år ældre end mig og dette har min far altid begrundet med, at han jo var så generet. En mørk aften i efteråret husker jeg tydeligt en hård banken på hoveddøren, dette var en høj mand med langt skæg, han kom fra Vartov og havde hørt om mine sociale forældre. Derfor ville han spørge om de kunne tænke sig et job som soldaterhjems-bestyrer for det grundtvigske soldaterarbejde på soldaterhjemmet i Varde. Mine forældre var ikke sene til at takke ja tak, for dette betød jo, et vidunderligt sted at bo midt i byen og på et slotslignede hus med udsigt til åen. Samtidig var min far meget arrangeret i ungdomsarbejde og dette havde så absolut hans interesse.

Dette blev starten på nogle vidunderlige år for en lille pige som mig. Altid en hverdag omgivet af mennesker og aktivitet og der startede spiren også til mit underholdningsliv. Hvert år skulle der nemlig fra soldaterhjemmet hjemsendes et hold soldater og dertil hyrede min far altid underholdning - nemlig Joker fra Vejle - som afsluttede soldatertiden på en festlig og fornøjelig måde.

Der er altid blevet sunget meget i min familie, og min far elskede at optræde som fuld mand eller som ulykkelig forelsket. Tit stod jeg derfor med min far i hånden og sang Edelweiss. Jeg har også fået fortalt,

Charlotte, kapelmester Allan Steen og jeg tidligt i vores underholdningsforløb.

På scenen i Varde med min dejlige far.

at jeg stod på vores store badeværelse på toiletbrættet og sang ind i spejlet med træk og slip snoren i hånden. Denne brugte jeg til mikrofon og når jeg trak ned var det bifald.

Tiden med soldaterne gav mig også et liv fyldt med kammeratskab samt et utroligt morsomt liv, der var altid liv og glade dage samt kærligt drilleri og alt dette endte også med en soldater underholdningsgruppe som min fader var lederen af, til stor glæde for husholdningsforeninger og høstfester rundt om på vestkysten. Det er min far som skal have æren af, at jeg startede med at underholde, for en dag kom han og sagde, at nu havde han meldt mig ind i underholdningsgruppen 7-kanten som har til huse i Janderup ved Varde. Det var en vidunderlig tid sammen med andre som havde samme interesse som mig. Jeg spillede Sørensen og Rasmussen og var med til at skaffe penge til foreningen ved at underholde til forskellige fester. Det var netop ved sådanne en lejlighed, at jeg traf musikeren Niels Vejlgård fra Ansager. Han satte mig i gang med et underholdningsprogram og understøttede også min glæde ved sangene og melodierne fra 30erne. Tænk sig at kunne tjene penge på det, som var min allerstørste hobby. Jeg blev kørt rundt af min far og optrådte til høstfester og foreningensfester på hele vestkysten hver eneste fredag og lørdag, hvor jeg sang og lavede komik sammen med Vejlgårds orkester. Det var bl.a. også her jeg mødte Helge Engelbrecht første gang, for hans kæreste eller kone optrådte også sammen med Vejlgårds orkester dengang. Jeg kunne jo ikke vide, at jeg skulle møde ham senere i livet.

Som alle andre unge forelskede jeg mig og hvorfor ikke i en soldat. Det var med tårer og gråd, at jeg forlod Varde for at flytte med min soldat til Hovedstaden. Vi havde lejet en lille lejlighed i Rømersgade med bak ind toilet og bad i kælderen. Dette var absolut noget andet en det, som en forkælet jysk pige var vant til. Jeg husker tydeligt første gang hvor jeg skulle i bad i kælderen, jeg havde glemt håndklædet og det eneste jeg havde til at tørre mig i var en gulvklud. Jeg lærte senere at være mere organiseret. Min mor havde jo anbefalet mig at tage en uddannelse og dette havde jeg nøje fulgt. Så hurtigt efter ankomsten til hovedstaden startede jeg på min uddannelse som plejehjemsassistent med en varighed på ca. 3 år. Min mor havde foreslået mig at blive sygeplejerske, men da jeg hørte om uddannelsen som plejehjemsassistent og det, at skulle arbejde med ældre, vidste jeg, det ville jeg hel-

lere. Interessen for ældre har jeg nemlig altid haft. Tiden, deres musik samt alt den viden om en svunden tid har jeg altid været fascineret af. Så ulig mange andre var ældre området det rigtige for mig.

Min kærlig til soldaten var ikke så stor mere og vi gik i mindelig hver til sit. Min største angst ved at flytte til hovedstaden var den at miste kontakten med min underholdning, så derfor meldte jeg mig kort efter til en konkurrence på Bakkens Hvile med tilbudet om at blive bakkesangerinde. Det var med bævende skridt og rystende hænder at jeg optrådte i Hvilen første gang. I salen sad Jørn Hjorting og hans kone Erna, som var et par af dommerne. De lod mig ikke vinde og jeg har ikke indtryk af de kunne lide mig. Dette er noget uforståeligt. I dag griner vi meget af det, for Jørn har jo været min kollega i mange år på tv stationen DK4 og jeg har sågar fornyelig siddet i hans sendetid, fordi han har brækket foden og var indlagt på sygehuset. Konkurrencens vinder var skuespilleren Tina Kristiansen og jeg blev nummer 3 tror jeg, men det forhindrede ikke Bakkens ukronede dronning Mona Lisa i at spørge og jeg ikke kunne tænke mig at prøve at blive 4. pige på Bakkens Hvile, da han syntes at jeg var oplagt bakkesangerinde. Dette var simpelthen en drøm som lige med et var ved at blive opfyldt. Jeg startede kort efter, i syntes jeg selv, en fantastisk kjole syet af en dame i Varde. Jeg havde givet hele 1200,- kr. for denne kjole og var meget stolt. De andre piger rynkede meget på næsen af denne kjole og var ikke helt tilfreds med mit udstyr. Jeg har senere forstået dette og har i dag kjoler i skabet for ca. 250.000 kr. syet af Kent Fredin, som også syr kjoler til Prinsesse Mary. Min tid i Hvilen blev kort, jeg optrådte kun 2 sæsoner ca. 8 gange, men var jo med ude og optræde rundt omkring i Danmark med Mona Lisa samt med Bakkens Elisabeth Taylor, nu afdøde Else Herholt. Tiden i Hvilen var spændende, men også hård for en ung 21-årig pige fra Jylland, der netop var kommet ind med 4-toget. I Bakkens Hvile mødte jeg også min gode ven Hermann Grønning, som har spillet til utallige kendte mennesker. Han forslog mig at stoppe i Hvilen og gå solo ud som optrædende. I starten tænkte jeg, det kan du ikke bare sådan lige, men jeg tog mod til mig og startede i det små på plejehjemmene rundt omkring. Godt bakket op af min gode ven Hermann, som jeg fik et varmt venskab med, trods vores store aldersforskel, han var nemlig 72 år.

Jeg havde bestået eksamen som plejehjemsassistent og var begyndt

at arbejde på et plejehjem på Nørrebro, som hurtigt tilbød mig en lederstilling. Henne på hjørnet af gaden hvor jeg arbejdede lå en døgnkiosk, der mødte jeg mit livs kærlighed, en dejlig og smuk mand fra et fremmed land, nemlig min nuværende mand gennem 17 år Muttalip, kaldet Mulle. Det var lidt svært at skulle forklare mine jyske forældre om min store kærlighed, og jeg beundrer den dag i dag min mand for hans store tålmodighed med mine forældre, for det var i starten ikke let for dem. De var nemlig meget bange for kulturforskellene mellem os. Man må jo også give dem ret i, at det let kunne have skabt problemer, når man tænker på Mulles Muslimske forældre og min frie opdragelse og syngeriet med strømpebånd og udringet kjole. Men i dag ser vi alle tilbage på dette efter 17 dejlige år sammen og smiler lidt. Arbejdet på plejehjemmet på Nørrebro var en dejlig tid med udfordringer og gode kollegaer. Min daværende chef opfordrede mig til at søge en forstanderstilling, da hun mente, at jeg var klar til at komme videre i livet. Ud af 80 ansøgere fik jeg stillingen som forstander på Nordeuropas største dagcenter i København, et utroligt stort hus med mange udfordringer. Ulig min forrige arbejdsplads var alt her meget rodet og uorganiseret. Samtidig var den tidligere forstander ejer af huset og var slet ikke klar til at stoppe, så tiden der var ikke så nem som tidligere i mit gamle job. Kort fortalt, jeg var glad for arbejdet med de ældre, men var ikke glad for samarbejdet med den tidligere forstander samt bestyrelsen. En eftermiddag på mit kontor sidder jeg og vurdere om jeg skulle stoppe i jobbet, måske er mit problem blevet hørt for i det samme banker det på døren og udenfor stod en meget stor herre med en symaskine under armen. Herren kom fra Københavns håndboldklub som den gang drev TV bingo Danmark A/S. Der var nemlig en dame, som havde skrevet til TV bingo Danmark og søgt om de ville forære stedet en symaskine og dette havde de modtaget og vurderet at det ville de gerne støtte i social øjemed. Jeg byder herren på en kop kaffe og pludselig siger han " er du ikke bakkesangerinde"?, Det kunne jeg jo ikke benægte og derfor spurgte han om jeg ville optræde til hans kones fødselsdag ugen efter. Jeg mødte op på Bornholmerfærgen sammen med min daværende pianist og gjorde klar til at optræde. I salen hvor vi skulle optræde sad ca. 200 mennesker og deriblandt Kjell og Hilda Heick, June og Peter Belli og Gitte og Arne Lundemann. Utrolig mange af Danmarks kendte og jeg ind-

rømmer at jeg var meget nervøs. Kjell nød min optræden og dette gav mig blod på tanden. Damen som havde fødselsdag var jo gift med den herre som kom på kontoret og jeg kunne jo ikke vide at det var ham som var direktør for TV Bingo Danmark A/S. Dagen efter havde Mulle og jeg bestilt en 3 ugers rejse til hans hjemland Tyrkiet. Vi rejste af sted og havde en vidunderlig tur. Et besøg med en kultur så venlig og fattig var en stor oplevelse for mig. Vi kom hjem en lidt kold og regnfuld dag og hverdagens små genvordigheder kunne begynde på ny. Skulle jeg stoppe i mit forholdsvis nye job kun ansat i 4 ½ måned eller skulle jeg sadle om. Den beslutning fik jeg hjælp til at træffe for på min telefonsvarer lå en besked fra Direktøren for TV Bingo Danmark om jeg kunne tænke mig at lade mig prøvefilme til TV. Jeg må indrømme her, at jeg hørte beskeden mindst 10 gange, jeg troede ikke mine egne ører, kort sagt jeg var så glad og spændt. Optagelsesprøven gik fint og jeg sagde hurtigt min stilling op, for her var det jeg altid havde drømt om. En af de ting som jeg helt i min glæde havde glemt var lønnen, men jeg var sikker på nu skulle jeg til at være millionær. Dette var nu ikke helt tilfældet, for jobbet på kanal København, hvor jeg skulle lave TV banko kunne jeg ikke leve af. Så gode råd var dyre, men direktøren havde andre kort i ærmet. Han ansatte mig som sælger af TV-reklamer på TV og skaffe de gevinster, som vi skulle bruge til banko- og bingoprogrammerne. Tiden i TV Bingo er nok den allerbedste tid i min arbejdshistorie. Her fik jeg lov til at udvikle mig og lærte utroligt meget af Niels, direktøren. Jeg var med på Egmont og forhandle, og Niels var af den gamle skole, så alle døre blev åbnet for mig og stole trukket ud. Jeg solgte også for flere millioner til TV Bingo Danmark og kollegaerne her var fantastiske. Min dejlige mand fik også muligheden for at arbejde hos TV Bingo. Han fik arbejde på lageret og stod for udbringning og udsending af gevinster, gavekort og nye plader til spillet ugen efter. Alt i alt en dejlig tilværelse for os begge, som jo var på samme arbejdsplads.

Samtidig med alt arbejdet og mit ugentlige TV-program på Kanal København optrådte jeg stadig rundt omkring i Danmark sammen med Steen Holkenov samt sammen med Allan Steen, som jeg var så fantastisk heldig at træffe under min uddannelse som plejehjemsassistent. Herman som jo stadig fulgte mig i tykt og tyndt, som pianist, kom en regnfuld september dag med et forslag. Han havde truffet en

tidligere bakkesangerinde ved navn Charlotte Emmery. Hun havde også haft det lidt svært i Hvilen. Han foreslog nu, at den høje tynde langbenede mørkhårede pige mødte den lille tykke sag fra Varde. Jeg indrømmer her, at jeg ikke var begejstret for forslaget, men Hermann insisterede på, at vi ville blive et oplagt par i underholdningsbranchen. Det var en kedelig september eftermiddag hos Hermann på Frederiksberg, hvor vi begge var sat i stævne over en kop kaffe og en napoleonskage. Det var ikke kærlighed ved første blik. Jeg mente ikke, at den høje arrogante københavner kunne synge, og Charlotte har fortalt, hun syntes, at jeg var overlegen og lidt selvglad. Vi forlod Hermann med en vished om, at det var bedst, at vi to optrådte hver for sig. Skæbnen vil nogle gange tingene anderledes end hvad man selv har forestillet sig, for Charlotte stod en uge efter med et stort problem. Hun havde nemlig en kunde, som gerne ville hyre to piger til at synge i en kirke på Frederiksberg. Hun skulle bruge Hermann, og derfor forslog han, at hun tog mig med som pige nummer to. Vi klædte om bag alteret med strømpebånd og corsagekjoler og sendte en kærlig bøn op til Vorherre om, at vores underholdning måtte lykkes. Vi optrådte med glans og fejrede vores nystartede kollegaskab i kælderen under kirken med en kop kaffe og tre æbleskiver. Her forseglede vi uden at vide det et årelangt venskab og kollegaskab med op og nedture. Vi mistede desværre Herman alt for tidligt i vores venskab. Vi sang begge to i kirken til hans begravelse. Jeg sang "Glemmer du" med tårerne trillende ned af kinderne. Det var det sværeste jeg endnu har prøvet. Vi savner ham begge utrolig meget, men han lever i min sjæl. I starten hed vi bare synge-pigerne Charlotte og Elsebeth og optrådte utallige steder rundt om i Danmark, på forsamlingshuset, hvor vi klædte om ude i kosteskabet, på herregårde, hvor vi klædte om de fineste steder og bag en roekule på marken hos bondemand Jensen, ja sågar i suiter med egen bar og frugt og chokolade som kun ventede på os. Det var en utrolig skæg tid og det er det stadig. Ligesom en lille virksomhed, som bliver dygtigere, blev vi også mere erfarne. Vi fik navn til syngepigerne "Den lille Forskel" og begyndte at udvikle vores underholdning, så den blev mere fyldt med vores egne ting.

I hele denne periode var der kun ting, som ikke rigtig ville lykkedes for min mand og jeg, nemlig det at blive forældre. Det var nu ikke

På Bakken.

I Christians Kirken hvor vi optrådte.

sådan, at vi ikke øvede os, men børn fik vi ikke, så vi havde langsomt indstillet os på ikke at blive forældre. Tingene udviklede sig også på den tid i TV Bingo Danmark, jeg var efterhånden blevet fortrolig med TV mediet og lavede også TV på TV Trekanten i Vejle og på den daværende Kanal 2, hvor jeg afløste June og Peter Belli og Kjell og Hilda Heick. Vi kunne godt mærke i firmaet, at økonomien ikke gik så godt og det var en stor sensation, da firmaet meldte sig konkurs. Det stod på alle avisers forside, at TV Bingo Danmark var gået konkurs og at June og Peter Belli måtte gå fra hus og hjem. Vi mistede også mange penge min mand og jeg, men jeg har ingen vrede tilovers for det, for magen til dejligt sted at arbejde skal man lede længe efter, og jeg har også lært af min tid på denne jord, at det ikke altid er selvforskyldt, hvis tingene går dårligt. Et faktum var det dog, at vi begge nu stod uden arbejde lige op til jul. Min mand sprang ud i, at købe en forretning på Nørrebro, og som altid var jeg utrolig heldig. Endnu engang ringede telefonen og en herre præsenterede sig som direktør for en ny landsdækkende TV station DK4. Han havde set mig på TV og syntes godt om det jeg lavede. Han tilbød mig et formiddagsprogram på den nye station. Nok var jeg glad dengang på Kanal København, men her var jeg nærmest ved at tabe mælet, tænke sig nu havde jeg mit eget program på landsdækkende TV ud til 1,2 millioner mennesker. Dette var for mig næsten for meget at sluge. Nu startede en tid som freelance journalist med fast sæde foran en computer hver dag, også til klokken 22,00 om aftenen, selvom jeg var startet tidligt om morgenen. Mit nye program fik, jeg selv ideen til. Navnet skulle være "Så`der kaffe" og det blev virkelig en succes. Jeg startede med sendetid en gang om ugen og blev udvidet til 4 gange om ugen 2 timer live ud til Danmarks befolkning. Jeg sad og talte med mennesker fra hele Danmark om ensomhed, sygdom og alt mellem himmel og jord. En slags lommepsykolog må jeg jo kalde det, men en med stor succes. Samtidig i dette program brugte jeg den ene time til at tale med kendte mennesker, Jeg har talt med Kaj Løvring, Lone Hertz, Susse Wold, Aksel Strøby, De tre komtesser, Jodle Birge, Peter Geisling og mange, mange flere. Jeg tror, jeg har haft ca. 2000 kendte eller flere i min varme sofa. Jeg havde også muligheden for at give nye talenter en chance, og dette gjorde jeg i stor stil. Det er utroligt dejligt og sjovt at se mange af dem være kendte mennesker i dag. Bl.a. Peter Geis-

ling, som dengang ikke var så kendt eller for den sags skyld Michael Stjerne Bjørnson, som jeg havde i mit program som en af de første. Jeg sang faktisk sammen med ham i programmet, nummeret "Den allersidste dans før vi går hjem". Forleden så jeg i Morgen TV Anita Lærke, som har skabt sig en karriere i Indien som sangerinde. Hun var også hos mig som ukendt sangerinde. Jeg har dog senere lavet en koncert til fordel for flodbølgen i Thailand sammen med Anita Lærke, Rasmus Krogsgaard og min lille trup Allan Steen Band og os ude på restaurant Fortunen i Charlottenlund. Hele restauranten arbejdede gratis. Vi samlede ca. 200.000 kr. ind til ofrene for flodbølgen, dette var en uforglemmelig oplevelse. TV-stationen tilbød mig at lave en cd som kunne sælges eller vindes i forbindelse med mit program. Dette var jo i sig selv en kæmpe stor chance og et tilbud jeg ikke kunne sig nej til. Cd'en "Nær ved dig" blev lavet og set i bakspejlet med de fejl, som man, når man bliver erfaren lærer. En sød cd som aldrig solgte særlig meget. Personligt var numrene ikke dem jeg var vant til at synge, og vejledningen fra pladeselskabet ikke god nok. Jeg ville gerne dengang synge de sange, som jeg var fortrolig med, men det mente pladeselskabet ikke og gav mig nogle andre. Jeg havde dog Charlotte med på et af numrene "Hjemme hos os". Dette nummer syntes jeg selv lykkedes rigtig godt. TV-selskabet havde dog fået øjnene op for, at jeg også kunne underholde, være komisk og synge. Derfor lavede vi programmet "Syng dig glad" fra Danmarks kroer. Der var jeg studievært og optrådte også sammen med Charlotte i kostume.

Programmerne på DK4 blev til mange. Jeg lavede morgen-TV sammen med Georg Julin, Jørn Hjorting, Katrine Kaaris (Robinson læge på TV 3) og sammen med nuværende studievært Frantz Horwitz. Jeg lavede også egnsportrætter og var så heldig at få lov at lave programmet "Min hjemegn i ord og toner", som handlede om mit dejlige liv på vestkysten og alle de dejlige steder, som vi har i nærheden af Varde. På dette program brugte jeg også min fars melodi og tekst, som kendingsmelodi, nemlig Vardevalsen. Det var skønt, at kunne fortælle om sin kærlighed i gennem sådanne et program. Det blev til mange udsendelser om min hjemegn, som blev en forrygende succes og genudsendt igen og igen. Min fars dejlige melodi og tekst er nu også kommet på væggen på museet i Varde og jeg er ikke fri for at være noget stolt over dette, og det har min far så absolut fortjent. Efter 10

år med 4 ugentlige kaffeprogrammer - altså en sendetid på 8 timer - syntes jeg at vi skulle finde på noget nyt, derfor lavede jeg udsendelserne "Ivers pusterum". Dette program var et lille formiddagsugeblad med forskellige gæster og en lægebrevkasse samt det royale hjørne, hvor man blev opdateret med alt omkring kongehuset. Selvom det meste af min tid gik med TV, optrådte jeg og Charlotte stadig rundt omkring og vores popularitet blev større og større. Skæbnen ville dog, at en sen eftermiddag på TV stationen blev jeg pludselig dårlig. Jeg måtte gå hjem og opsøgte dagen efter min læge. Han undersøgte mig og kunne ikke finde nogen årsag til at jeg var dårlig, og sendte mig hjem igen med uforrettet sag. Det skulle vise sig at min søster kunne finde årsagen, hun sagde ordret, (Køb en graviditetstest, du er gravid). Tanken havde overhovedet ikke strejfet mig, og jeg tænkte nej, vi havde jo prøvet alt, men søster havde ret - jeg var gravid. Min mand glemte alt - om alting den dag - jeg fortalte ham det, og vi var så lykkelige, husk jeg er her 40 år gammel og vi havde totalt mistet håbet om at blive forældre. Programmet "Ivers pusterum" var netop startet, og jeg var knap færdig med udsendelserne, "Min hjemegn i ord og toner". Gravid, som jeg jo var, måtte jeg mange gange op på cyklen og cykle for udsendelsen handlede om at cykle rundt på vestkysten. Dette var mere hårdt med mave på. Jeg husker tydeligt en reklame, som skulle laves for udsendelsen lidt senere i graviditetsforløbet. Jeg skulle op i klitterne og stikke hovedet frem fra en klit og nedenunder mig stod en medarbejder fra DK.4 og hjalp mig med at holde rumpen oven vand, så jeg ikke væltede. Tit har jeg tænkt stakkels medarbejder med min vægt. Jeg fik også syet en graviditets bakkekjole, hvor jeg optrådte helt ind til den. 6 december 1998. Den 8. december 1998 fødte jeg på Hvidovre - et kejsebarn - en dejlig dreng Jakob. Jeg husker min hjemkomst fra hospitalet som noget af det smukkeste jeg nogensinde har oplevet. Min mand havde tændt julelys over alt i lejligheden, ude på vores terrasse, inde i huset og dækket gavebord op med masser af gaver til Jakob og mig. Vores gode venner havde købt en flot vugge, som stod på soveværelset og på sengen i lange rækker lå små hjemmestrikkede og hæklede sæt i alle afskygninger. Det var ubeskriveligt og vi var og er så lykkelig for Jakob. Tiden gik nu med bleer og barnemad og den nye situation som forældre (en skøn tid). Vi besluttede, da i fællesskab, at vi ikke ville blive i Taastrup, men

flytte på landet. Vi valgte Lolland, da det jo var midt i det hele, og vi havde også nogle venner som var flyttet til Sakskøbing. Vi fandt os et dejligt hus helt ude på landet og med 6 km. til nærmeste købmand. Vi var med ét blevet husejer. Kontakten til DK.4 var ikke helt væk, men jeg havde taget den beslutning, at jeg ikke ville arbejde særligt meget i Jakobs opvækst, så det blev kun til 4 udsendelser om min nye hjemegn Lolland. Dem kaldte jeg "Danmark dejligst" og disse udsendelser var også på cykel og blev genudsendt gang på gang med succes. Jeg meddelte derefter DK.4 at jeg gerne ville holde en længere pause, for at gå hjemme hos min søn, og det blev en skøn, skøn tid, som jeg for alt i verden aldrig villet havde været foruden. En tid med fingermaling, skovture, ler, boldspil og alle mulige andre former for leg og kreativitet. En hverdag fyldt med børn, for har du et barn kommer der altid mange flere til.

Underholdningen havde jeg stadig meget gang i og der kunne jeg jo selv sige fra og til om jeg ville eller ikke. En sommeraften havde Charlotte og jeg et job på Restaurant Kareten på Amager. Dette var en privat fødselsdag hvor vi blev hyret. Skæbnen vil, at indehaveren ser os optræde og bliver meget betaget af det, som vi laver. Han tilbyder os derfor at optræde fast på restauranten 1 gang om måneden, og dette udvikler sig langsomt til at blive flere gange. Ideen om at optræde for turister, som kommer ind med de store både, havde både han og min kollega Charlotte, og ud af det kom der et engelsk og tysk syngepigeshow, som vi virkelig fik brug for. Vi optrådte for japanere, kinesere, tyskere, englændere og mennesker fra Polen. Dette foregik på restauranten, men også på Nimb i Tivoli. Tiden blev HC. Andersen år og ligesom andre var vi med på bølgen med et eventyr på Amager. Vi fik lavet specielle kjoler til dette år og optrådte sammen med to andre skuespillere på Kareten. Turisterne kunne komme og opleve en dansk jul anno 1890 med dansk julemad og personale klædt i datidens kostymer. En af tjenerne var udklædt som den tapre tinsoldat med tornyster på ryggen. Samtidig havde stedet købt et flot kostume til snedronningen, som sad i sin gyngestol foran kaminen og læste op af HC. Andersens eventyr og derefter optrådte vi. Charlotte, min dejlige kollega, og som også er gudmor til Jakob, har i rigtig mange år haft en ledende stilling i Røde Kors, men som så mange andre havde hun en drøm om at prøve noget andet. Derfor søgte hun orlov og startede i

Roskilde en uddannelse som turistguide. Efter uddannelsen var et af de første job hun fik som guide, var for en af verdens rigeste mænd, som lå til kaj ved Amalie-kajen med sine 1,2 millioner dollars yacht, 13 mænds uniformeret besætning og kunst ombord for ca. det samme beløb. Charlotte skulle guide ham og hans russiske kone rundt i København, og som Lotte fortæller det, var der privatfly klar i lufthavnen, hvis familien ville andetsteds hen. Magasin åbnede klokken 22.00 om aftenen dørene for hans hustru, som ønskede mandariner. Jeg har altid kendt til millionærer, men herren her var milliardær, og kaptajnen ombord var millionær. Lotte var med manden på kunstudstilling. Han købte et lille maleri af dronning Dagmar. Det kostede 1.2 million kroner. Han gav sit kreditkort og gik med maleriet under armen. Familien her blev så glad for Lotte, som guide, og spurgte derfor om hun havde lyst til at følge med til Amsterdam dagen efter. Dette måtte Lotte sige nej til og dertil stillede manden sig undrende. Han sagde ordret: "Hvad er så vigtigt, at du ikke kan sløjfe det i din kalender for os". Ja, her måtte Lotte jo gå til bekendelse og fortælle at hun også var intertainer og sanger. Familien var ikke sen til at bestille et show på yachten 8 dage efter, for da ville de nemlig vende tilbage med tre af deres venner. Vi blev af manden hyret til at lave et engelsk inspireret syngepige show og optræde med det 8 dage efter ombord. Vi kom ombord med sikkerhedsvagter og uden sko, for vi måtte ikke grise båden til. Det var en fantastisk oplevelse, at stå ombord og synge. Parrets datter var også til stede - med barnepige selvfølgelig - hun var klædt i snehvid kjole med fjer og pynt. Når hun talte gik alt gennem barnepigen før det nåede til moderen. Lotte fortalte, at i alt den tid hun var guide hos dem smilede hustruen ikke, men da vi optrådte lo hun meget og sagde til mig, at jeg var den mest sjove dame hun nogensinde havde mødt. Man kan roligt sige at vi var forskellige for damen havde operations lavede læber og bryster og alt var rettet på damen, hvor alt på mig sidder som Vorherre har skabt det og der så absolut rigeligt af det. Det var fascinerede og stå og vinke farvel til den store båd efter vi havde optrådt for dem og en oplevelse jeg sent glemmer.

Jobbene på landevejen var blevet til rigtig mange og vores faste kapelmester Allan Steen fulgte os i tykt og tyndt. Efterhånden havde Allan også fået eget orkester med 2 af landets dygtigste musikere. På

Charlotte og jeg på .....

Min gode ven nu afdøde Herman Grønning.

bas har han nemlig Elo Luffe Lindhartsen, også gift med Lene Siel samt Jes Baggested fra Klaus og Servants på trommer. Hele truppen følte nu, at det var tid til at udgive en cd altså min den 2. Vi gik i studiet hele banden og lavede over 7 måneder cd`en "Syng dig glad" med Den lille Forskel. Cd`en sælger vi over nettet via vores hjemmeside www. denlilleforskel.dk og når vi er ude at optræde og den sælger rigtigt pænt. Det var rigtig dejligt denne gang, at få lov til at lave den musik og synge de tekster, som jeg havde lyst til. Samtidig har både Lotte og jeg også vores rødder med på cd`en. Hun har to sange skrevet af hendes morfar med, nemlig "Missekatten" og "Marinus" og jeg har "Vardevalsen" og "Sangervalsen" med som både har tekst og melodi af min far. Rent tilfældig møder vi begge en aften Rasmus Krogsgaard, jeg havde dog mødt ham før på Dk4., han ledsagede nemlig skuespillerinden Lene Maimu, som jeg skulle tale med i et af mine programmer. Vi øvede med ham og fandt hurtigst ud af at her var et godt samspil. Efterhånden havde vi så travlt med at optræde som Den lille Forskel, at kapelmestrene blev mange, og vi øvede utrolig mange gange om ugen for at have et helt kompagni. Vi har efterhånden 10-12 kapelmestre som kan vores show og dette betyder at vi sjældent må sige nej til et job. Vi er stadig på Kareten på Amager og har hver den første søndag i måneden vores lille kabaret, som nu hedder "En søndag på Amager" nostalgi og parodi med Den lille Forskel. Her optræder vi sammen med Rasmus Krogsgaard som står for parodierne og som I sikkert har gættet er i familie med Henrik Krogsgaard. Vi har her et rigtigt godt og varierende show med os to halvgamle syngepiger sammen med denne meget smukke unge skuespiller og kapelmester. Det gør jo heller ikke sagen dårligere, at Rasmus er med i Ganløse revyen og blev kåret i revyers revy, samt at han lige har fået en TV-rolle på TV 3. Restauratøren har nu også meddelt at han vil bruge en masse reklamepenge på os og derfor kommer vi nu på busserne i København og samtidig er vi ved at lave en reklame til TV, så alt går den rigtige vej. Jeg er også fornyelig begyndt at fortælle om mit liv til erhvervsledere, fagforeninger, menighedsforeninger og andre som føler at dette kunne være interessant. Jeg har kaldt det mit livs causeri og er utrolig tit ude med dette. Hvis jeg skal kigge lidt i bakspejlet kan jeg kun være utrolig glad for mit liv indtil dato, det er skønt og få lov til at gøre andre mennesker glade, på plejehjem-

mene og se de ældre smile og le af sangene og vittighederne. Det er en fantastisk medicin. Vi optrådte for nyligt for Dansk Blindeinstitut, dette har vi gjort før og der er tolke som tolker for den blinde, men da vi blev spurgt om vi ville optræde for døvblinde følte vi nok at dette var en utrolig stor udfordring, her bliver tolket i hånden og her bliver følt og rørt ved kostymerne. Vi har nu fast både døvblinde og blinde som vores kunder. Hver jul optræder Lotte og jeg for et center i Vanløse. Her kommer helt unge multihandicappede, mange mangler begge ben og er spastisk lammede, sidder på små rullebrætte nede ved jorden, denne vidunderlig livsbekræftende opgave giver mig liv og energi til at forsætte. Disse oplevelser er blot to af mange. Jeg optræder i dag ca. 25 gange på en måned hos fru Jensen i Maribo, i Det nye operahus, på Roskilde festivalen, på det lokale plejehjem, på ungdomsskoler, i kirker, på forsamlingshuse, på slotte og herregårde, ministre samt hos rige og fattige. Det er et liv fyldt med oplevelser og glæder og også ind imellem hårdt, du skal nemlig være 110 % på når du går på scenen og en time på en scene kan du sammenligne med 8 timers arbejde. Som jeg skrev i starten af denne fortælling om mig selv, kan jeg takke min far for, at jeg startede med at optræde, og da min far for ca. 2 år siden blev meget syg, blev jeg slået helt ud af den. Min far bor i dag på plejehjemmet Lyngparken i Varde. Han har haft mange blodpropper og skal have hjælp til stort set alt. Han kan heller ikke rigtigt udtrykke sig og dette har for mig været det værste for min far var utrolig dygtig til at udtrykke sig og synge. Jeg har været vred over, at dette skulle ske for min far, men ved jo også godt at jeg skal leve mit liv. Jeg har også den faste indstilling, at hvis min fader havde været rask, ville han ha været stolt over det, som jeg gør, og tit når jeg står og synger på et plejehjem, går mine tanker hjem til min far. Når man som jeg er meget i avisen eller på TV, så vil mange mennesker altid tale med en og der skal også her i min beretning fortælles, at uden min dejlige mand og barn havde det hele ikke været så sjovt. Jeg tænker tit det må ikke være spor sjovt for dem, og jeg ved ikke om jeg kunne holde ud, hvis min mand skulle optræde. Det var ikke altid let for min mor, for når min far og jeg optrådte, gik hun ofte på toilettet, det gør hun ikke mere og uden hendes snusfornuft var det hele heller ikke gået. For ca. 6 måneder siden kontaktede jeg igen Dk4., jeg havde hørt de manglede en formiddagsvært. Jeg hev det gamle kaf-

feprogram op af skuffen og fik også Jørgen Hjortings sendetid, da han pludselig blev indlagt på sygehuset efter en ulykke i hjemmet. Nu i den skrivende stund har jeg ferie fra Dk4, men så absolut ikke fra landevejene, som kalder på mig hele tiden.

Jeg sidder også og skriver nede i min mands og min forretning på Lolland, vi har nemlig en fast-food, smørrebrød, catering og totalfest virksomhed, som vi har drevet i 4 år. Dette er en utrolig travl hverdag, men gudskelov har vi i virksomheden en lille lejlighed, så Jakob kan være sammen med os. For øvrigt skrev jeg jo i starten om, at jeg ikke kunne vide, at jeg skulle møde Helge Engelbrecht igen. Dette fik jeg lov til flere gange, han var tit i min sofa til samtale om nye Cd`er og hans spændende liv i Ansager. Jeg håber kære læser, at jeg ved denne fortælling om mit liv har gjort det helt klart, at jeg føler mig utrolig heldig i livet. Jeg har fået lov til at lave det, som jeg syntes var sjovt og spændende, der har aldrig været mange penge, men altid masser af kærlighed og sjove oplevelser.

Bagerst: Kurt Hansen, Jørgen Mølgaard, Poul Baunbæk, Ole Buch, Ejvind Dam. Forrest: John Würfel, Børge Nielsen.

Bagerst: Frederik Hopp, Hans Erik Damsgaard, Børge Madsen, Svend Sørensen, Niels Berg. Forrest: Ove Sørensen, Erik Sørensen, Jens Carl Houborg.

Varde-borg og Vardeborgs venner

Af Niels Berg, Varde

I "Jydske Vestkysten" den 2. juni 1999 stod der: "En usædvanlig forening er ophørt med at eksistere. "Vardeborgs Venner" har nedlagt sig selv, men inden det skete, satte den sig kraftige spor i sandet. Niels Jørgen Nielsen, Varde, tidligere formand for Varde FDF, skriver om foreningens arbejde: Vardeborg – FDFs sommerlejr i klitterne i Vejers blev bygget i 1920. I 1976 var lejren temmelig medtaget. Valget stod mellem helt at fjerne lejren fra klitområdet eller også at bygge den op som ny. Varde FDF valgte at genopbygge lejren og gik i den anledning sammen i en ejerfællesskab med Sædding FDF. Men det var i de dyre låns periode, og det kneb gevaldigt for Varde FDF at klare sin del af afdrag og renter. En søndag eftermiddag i begyndelsen af 1980erne var en kreds af forældre ude for at hente deres børn efter et weekendophold på lejren. Ved denne lejlighed omtalte jeg kredsens mangel på penge og nævnte, at vi kunne komme i den situation, som adskillige foreninger var i på dette tidspunkt, nemlig at vi ikke kunne klare vore forpligtelser. En blandt forældrene – desværre ved jeg ikke hvem – gik til ugeavisen, der bragte en artikel om problematikken. "En kreds af gamle drenge" ved Erik Jensen meddelte kort tid efter, at når Varde FDF fyldte 75 år i 1983 ville de give en gave. De ville ikke sige, hvad det var, men antydede, at det helt sikkert ville blive en hjælp til bevarelse af Vardeborg".

Hermed sluttede en epoke, som startede den 24. marts 1983, hvor Gunnar Hansen, Svend Erik Jensen, Erik Jensen og Kaj Madsen indkaldte til generalforsamling på Hotel Højskolehjemmet: I brevet stod: Kære forhenværende FDF´er: To ting er faktisk årsag til, at vi nu fin-

der på at skrive til dig og alle andre gamle FDF´ere og tanter, som vi kender adressen på. For det første læste du måske i efteråret om Varde FDF/FPF´s problemer med økonomien på Vardeborg. For det andet kan Varde FDF fejre sit 75 års jubilæum her i 1983. I taknemlighed mod oplevelser i flere generationer (fædre og sønner) har en kreds af "Gamle Drenge" besluttet at give den nuværende kreds en fødselsdagsgave. Gaven skulle bestå i stiftelse af en støttekreds "Vardeborgs Venner" og formålet skulle være at skabe økonomisk baggrund for Varde FDF/FPF´s fortsatte medeje af Vardeborg. Det hele sluttede med et PS: Sluk for fjernsynet, ring til dine tidligere kammerater – måske har vi ikke deres adresser. Der er nemlig også en tredje årsag. Det bliver sjovt at træffe hinanden igen. Med baggrund i hosstående indbydelse afholdes møde på Højskolehjemmet med deltagelse af ca. 50 gamle FDF´ere samt enkelte pårørende, for såfremt der var stemning herfor, at stifte en støttekreds for Varde FDF´ers mangeårige sommerlejr i Vardeborg. Erik Jensen bød velkommen og efter nogle numre af et til lejligheden samlet veteranorkester valgtes Gunnar Hansen som dirigent. På forespørgsel om, hvorvidt støttekredsen skulle oprettes, svarede forsamlingen enstemmigt: Ja. Man gennemgik herefter det foreliggende udkast til vedtægter, som efter nogle få redaktionelle ændringer blev vedtaget. I § 2 står der: "Foreningens formål er at samle tidligere og nuværende medlemmer af FDF/FPF, forældre samt lejrtanter og andre interesserede i et fællesskab under FDF/FPF´s motto og som støtteforening for Vardeborg". Der blev herefter valg til bestyrelsen og følgende opnåede valg: Erik Mikkelsen, Varde, Anton Torngaard, Varde, Aage Bech, Esbjerg, Willy Søby, Outrup og Svend Erik Jensen, Varde. Som repræsentant for "Gamle drenge lejren" valgtes Erik Jensen, Varde. Kontingentet fastsattes til 50 kr.

Denne aften blev starten på en tid, som havde stor betydning for Vardeborg. Mange penge har "Vardeborgs Venner" bidraget med. I marts 1987 stod der i indkaldelsen til ordinær general-forsamling: "Foreningen består nu af 150 medlemmer. Den trofasthed I viser ved stadig at betale bidrag og kontingent, for dermed at være med til at redde vor gamle sommerlejr, glæder os meget. Vi har indtil nu bidraget med 80.000 kroner. Tilbage på gælden til Esbjerg kredsen er der ca. 23.000 kr. Det er vort håb, at vi alle kan holde ud til det sidste er

betalt. Med hensyn til selve lejren er vi et malerhold, som foretager al vedligeholdelse og regner derved med at spare kredsen for ca. 20.000 kr. i årlige udgifter. Det første malerhold startede den 2. maj 1984: "9 mand meldte sig til det afsluttende arbejde på "Borgen" og efter en hurtig gang kaffe med friske rundstykker, kom der sving i pensler og malerruller og ved middagstid var vi næsten færdige med de manglende 2 køjerum og gangen ind til tanteværelserne Jeg tror godt, at vi andre 8 godt ville havde været rekrutter under Møllers kommando, for også denne gang sørgede han som en far for os. Pænt pyntet bord med lys og servietter og først en hjemmelavet sild og ditto karrysalat, og derefter en sammenkogt ret med en masse dejlig "tjavs" i, med afsluttende kaffe og rundstykker med ost. Ja, så var vi såmænd alle klar til at finde os en køje for en time eller to. "Esse" fik os på rette vej igen, og da det indvendige var færdig, gik nogle stykker i gang med vinduerne udvendig og pæle og overligger foran. Vi var færdige ved godt 3-tiden og vi ryddede op og takkede endnu en gang vor 4 grads pensionist Møller for hans gode mad. Vi havde haft det hyggeligt og står gerne til tjeneste en anden gang - Aage Bech".

I dag er lejren gældfri, takket være blandt andet "Vardeborgs Venner" samt en stor, vedvarende indsats fra lejrens administrator og udlejer Walther Liestmann. De indkomne penge blev i årenes løb til rigtig mange penge – hvert år fast 10.000 kroner og dertil større engangsbeløb, i alt faktisk omkring 275.000 kroner foruden arbejdskraften fra et "mandehold", der hvert år tilbringer arbejdsdage på lejren. Jeg vil nu prøve at fremdrage nogle højdepunkter og interessante ting der er sket i lejren:

Gamle FDF´ere genoplever det glade lejrliv

54 gamle Varde FDF´ere i alderen 30 til 80 år var på weekendtur til Vardeborg i august 1985. FDF´erne var kommet vidt omkring fra for at være med i lejren. På tilmeldingslisten stod opført adresser i Viborg, Kolding, Svendborg, Maribo og mange andre steder. Men alle havde været på lejr i Vardeborg som dreng. Der er 14 nye med i år, siger Erik Jensen. Og gensynsglæden er jo stor, når man genser gamle kammerater for første gang i måske 40 år. Det sker da også ofte, at nogen må knibe en tåre, når det kommer til afskeden søndag. Så er

det ingen sag at arrangere sådan en weekend. Mange kender hinanden fra FDF og modstandsbevægelsen, som mange FDF-væbnere gik ind i. Jeg kan huske vi holdt skydeøvelser nede i kælderen under det, der nu er Varde Farvehandel, siger Erik Jensen. Han fik selv ideen til "veteran-lejren". Jeg var inviteret på sådan en lejr på Djursland og tænkte, at vi måtte kunne lave noget lignende her. Og da Vardeborg var lavet om, var der den ekstra komfort, som er rar nok i vores alder. Vi har jo smidt de korte bukser. FDF´ere laver selvfølgelig selv maden og i gamle venners lag er kartoffelskrælning slet ikke slem. Holdet det år var: Hans Carl Petersen, Christen Nielsen, Herbert Christensen, K.P.H. Møller og Børge Riis Andersen.

En anonym gave

"Hermed kr. 10.000, som ønskes brugt til bevarelse af FDF´s dejlige sommerlejr Vardeborg. Vi er mange, der holder meget af Vardeborg, fordi vi har haft mange skønne og uforglemmelige oplevelser derude. Vi tænker af og til på dagene derude, og det er der nok mange andre der også gør. Vi håber at Vardeborg stadig må blive stedet, hvor man-

Svend Erik Jensen (Filt) og Erik Jensen (Esse). 1996.

ge FDF´er og andre kommer ud og får "tanket op", så de har noget at leve på bagefter. Vi håber guds ånd altid må være i Vardeborg, og at den altid må være fyldt af glade mennesker, som jeg syntes, at den har været før. Vi vil hermed gerne sige tak for den tid, vi var med derude, og en tak til alle dem, der vil føre det videre. Med hilsen?"

Æresmedlem

"Vardeborgs Venner" har på 5-års dagen udnævnt et æresmedlem af foreningen. Det er Svend Erik Jensen (også kaldet Filt-Jensen), der som aktivitetschef har gået foran og med i alle arrangementer til fordel for Varde Borgen i Vejers. Svend Erik har altid været første mand om morgenen og sidste mand om aftenen ved vore arrangementer, siger formanden Erik Jensen. Han har skaffet gevinster, hjulpet med at male og reparere og har været en af drivkræfterne, der på 5 år har fået en bankgæld på 130.000 kr. til pr. 1. april kun at udgøre 11.740 kr.

FDF/FPF blev 80 år

Ved den netop overstående 80 års fødselsdag i FDF/FPF modtog foreningen en gave på 10.000 kroner fra "Vardeborgs Venner". Det skete under fødselsdagsfestlighederne på Lykkesgårdskolen, hvor formanden for vennerne Svend E. Jensen overrakte pengene til FDF/FPF´s formand Torben Nielsen. 102 deltagere havde en fin fødselsdagsfest med underholdning, taler m.v.

Gamle drenge i FDF lejr

I september 1994 deltog omkring 50 tidligere FDF´ere fra Varde i "Gamle Drengelejren" i Varde-borg i Vejers. Ideen til lejren opstod for 17 år siden, da lejrchefen Erik Jensen deltog i et lignende arrangement på Østkysten, fortæller Bent Rask Thomsen. Der har gennem hele Vardeborgs levetid, dels som træbygning og nu med mere faste vægge været et malerhold, der i 3 dage (mandag-tirsdag-onsdag) og som regel i maj måned hvert år gav lejren en tiltrængt overhaling, så den kunne modstå det til tider barske vejr. Holdet består af 10-15 personer, der udover at lave et godt stykke arbejde hygger sig. Dette fællesskab og

Malerholdet 1995. Bagerst: Svend Erik Jensen (Filt), Henrik Eilerskov, Niels Berg, Orla Jensen, Herbert Christensen, Erik Jensen. Forrest: Christian Pedersen, Anders Pedersen, Orla Pedersen, Tommy Simonsen.

Den gamle drengelejr i klitterne i Vejers.

sammenhold er det også lykkedes at bygge op gennem de seneste 16 år, hvor man mødes den første weekend i september til såkaldt "Gamle Drengelejr", hvor der normalt deltager et halvt hundrede personer. For drenge der er blevet noget ældre, skal man ikke lave om på vanerne. Derfor er menuen hvert år den samme. Et fast punkt søndag formiddag er deltagelse i gudstjeneste i en af omegnens kirker.

"Gamle drengelejr" nr. 28

Jeg vil gerne slutte af med vores sidste lejr 23.-24. september 2006. Den fra i år har vi ikke haft, da "Vestjydske Fortællere" skulle trykkes. Det var en god lejr. Vi var ikke så mange, men dem der var der, havde som sædvanlig en god oplevelse. Vejret efter årstiden formidabelt. Vel nok det bedste jeg kan huske fra tidligere lejre. Efter flaghejsning og kaffen havde vi som sædvanlig en hold-konkurrence i området. Jens Carl Houborg havde arrangeret det. Det var også denne gang originalt. Den sædvanlige herlige aftensmad med gul budding og efterfølgende samvær og underholdning i pejsestuen. Vi var nogle, der derefter tog en strandtur, men det var godt nok mørkt. Sidst på aftenen natmad og en masse sange. Søndag morgen flaghejsning og morgenmad. Næsten alle skulle have puddersukker på deres brød (det får de ikke derhjemme). Kartoffelskrælning af det sædvanlige hold, og så i kirke i Oksbøl. Inden middagen nåede vi en herlig fadøl i Vejers. Så fik vi middag og derefter hyggeligt samvær med masser af snak og sang. Til slut oprydning, flagnedtagning og så farvel og på gensyn næste år. Vi håber, som sædvanlig, at flere møder op for at deltage i en pragtfuld lejr.

Eftertanke

Jo, ældre man bliver, jo, mere tænker man på de dejlige år, man havde som dreng i FDF. De herlige sommerlejre, lejrbålene, patruljemøder, marchture, øvelsesaftnerne i orkestret og så kammerat-skabet i patruljerne, der har holdt sig i så mange år. Beviset har vi jo ved "Gamle Drengelejr" den første weekend i september hvert år. Der mødes vi i alderen fra 30 til 80 år – og fra hele landet. Det kan da kaldes sammenhold.

Er der nogen der genkender Thomas?
En vandrende svend som kom 1-2 gange om året og overnattede i stalden, men han ville gerne lige se TV-avisen først.

Thomas på besøg efter forandringen i hans liv.

Thomas
- Vorherres vagabond

Af Petra Simonsen, Billum

Det er efterhånden mange år siden, at Thomas første gang dukkede op på gården. Han kom trækkende med sin cykel, og udenfor gården mødte han nogle af børnene. Han spurgte dem, om deres far var hjemme. Joh, han var inde i stalden, svarede de, og så gik han derind. Thomas var ingen lille mand, men han gik altid meget foroverbøjet. Han havde en regnjakke på med hætten trukket tæt sammen om ansigtet, uanset om det var sommer eller vinter. Hans bevægelser var stive og langsomme i alt, hvad han foretog sig. Han blev budt med ind til aftensmad, og bagefter ville han også gerne med ind i stuen for at se TV avisen og for at holde snak. Thomas var god til at fortælle om, hvad han oplevede og så ude i naturen, når han cyklede rundt i landet. Han fortalte også om de mennesker, han besøgte og overnattede hos, og han var i det hele taget interesseret i mange ting – måske også lidt nysgerrig anlagt. Utallige gange har han, når han sådan sad og holdt snak, løftet den ene hånd lidt med pegefingeren strakt frem og begyndt med sætningen: "Sej mæ en gång?" Ivrig som et barn for at få noget at vide. Han hverken bandede eller drak, men han var utroligt beskidt. Hans hår kunne sidde som en stor fedtklat på hovedet, og duften af Thomas kunne det tage flere dage at få ud af huset. Når han skulle sove, indrettede han sig et leje af halm og papirsække – om sommeren i laden og om vinteren inde i stalden – helst i en tom svinesti, og så sov han der. Når vi så kom ud i stalden om morgenen, blev Thomas liggende, og somme tider kunne man rigtig se, hvordan han lå og gassede sig og nød, at det ikke var ham, der behøvede at stå op for at arbejde. Nå, efterhånden kom han da på benene, trak støvlerne på, og så var han i tøjet og oplagt

til at holde snak. Måske var han en lille tur ude i malkerummet for at vaske hænder, og så var hans morgen-toilette ellers overstået. Når han så havde været med inde at få sin morgenmad, som tog sin tid, da Thomas altid spiste i "slow motion", og havde holdt snak et par timer, sagde han farvel og tak og fortsatte sin tur rundt i landet. De første år, han gik på landevejen, havde han nogle steder, hvor han hjalp med at hakke roer – det var nede på Ribe egnen. På en gård i Østjylland hjalp han med høsten o.s.v. De penge, han tjente på den måde, skulle så slå til resten af året. Hvad han havde af tøj, som vel hovedsagelig bestod af det, han gik og stod i, fik han foræret. En ældre kone strikkede f.eks. hvert år varme luffer til ham. Når han så fik brug for dem, besøgte han hende og fik lufferne på. På den måde klarede han sig igennem. Efter det første besøg hos os, fortsatte han med at komme med jævne mellemrum – vel et par gange om året, og vi kom efterhånden til at sætte pris på Thomas` besøg, så det skete, at man tænkte: "Mon Thomas snart dukker op, for det er ved at være længe siden, han har været her". Som sagt, han var en god fortæller, og efterhånden fandt vi ud af, at han også besøgte andre, som vi kendte, og det hændte, at han havde en hilsen til os fra en ven eller bekendt fra en anden kant af landet. Lidt af hans livshistorie fik vi også efterhånden strikket sammen. Han stammede fra Bjerringbro egnen. Hans far havde været arbejdsmand, og der var en stor flok søskende, hvoraf Thomas var den yngste. Hans mor døde, da Thomas var 7 år, og det kneb faderen at opretholde hjemmet med de mange børn, så Thomas var i nogle år i pleje hos en onkel. Han havde gået i søndagsskole som barn, og hans forældre var troende kristne. Da Thomas var blevet konfirmeret, besluttede han, at han ikke ville have mere med kristendom at gøre, og hans far havde da sagt til ham: "Jeg er bange for, at du er stået på den forkerte vogn Thomas". Thomas har nok haft plads på forskellige gårde som karl. På den sidste gård var han i en del år, men da de ikke havde brug for ham mere, begyndte han at gå på landevejene, og det blev nok hans tilværelse det meste af tiden igennem 25-30 år. Et år hjalp han til med høsten på sin søster og svogers gård, og da en af drengene gjorde grin med ham, forlangte han, at svogeren skulle straffe sin dreng. Det nægtede svogeren, for han havde ikke set, hvad der var sket. Så gik Thomas sin vej. På en måde tror jeg, han nød den frihed det gav, men efterhånden som årene gik, kunne man nok mærke og se, at det tog på ham. Han havde også

det problem, at der ikke rigtig var brug for ham på de gårde, hvor han før havde tjent en skilling ved sæsonarbejde. Roerne skulle ikke tyndes ud mere, og høsten blev mere og mere mekaniseret, så det kneb efterhånden at tjene til at holde cyklen i orden, hvilket nok var hans største udgift udover cigaretter og tobak til piben. En gang, han var her, havde han fået et cykelhjul foræret af en mand i Janderup. Det gamle var så slidt, at egerne stak igennem, og cyklen punkterede ustandselig. Det brugte han en ekstra dag hos os på at få ordnet. Alting tog sin tid for Thomas. Joh, han var da nødt til at holde sin cykel i orden – "for I kan nok forstå, at det er ikke så slemt at skulle trække op ad en bakke – det kan nok være nødvendigt – men når man så skal nedad igen, så er det ligegodt ærgerligt, hvis man ikke kan sætte sig op på cyklen og køre nedad – det er ærgerligt", sagde Thomas. Joh, det kunne vi godt forstå var ærgerligt for ham.

Oppe i Thy boede der en kone, som hed Solveig. Hun havde fået stilling som kirkesanger ved sognets kirke, og det havde bevirket, at hun var blevet en personlig kristen. Thomas besøgte også Solveig og hendes mand, når han var på de egne, og da han besøgte dem engang, efter at Solveig var kommet til tro, skulle han også høre om, hvad hun havde oplevet, og hun opfordrede Thomas til, at han skulle sige "ja" til Jesus og tro på ham. Thomas var nok på det tidspunkt ved at køre fast med sig selv. Han fik lov til at blive der i nogle dage, og Solveig talte meget med ham om det at blive en kristen. Hun lånte ham sin bibel, så han kunne læse i den, og før Thomas tog derfra, havde han sagt ja til at tro på Jesus. Solveig gav ham mange ord med på vejen. Bl.a. sagde hun til ham: "Thomas, nu er du jo inde på den smalle vej, som fører til himlen, og det kan være svært nok, men synes du, at du er ved at falde ud over skrænten, så husk på, at Jesus altid er bag dig og han vil hjælpe dig op igen". Hvad han havde oplevet hos Solveig, fortalte han os næste gang, han besøgte os. Han kom til os en aften, hvor vi allerede var begyndt på aftensmaden. Han fik en plads med ved bordet, og da han var færdig med at spise, sagde han til os, at der var noget, han ville fortælle os, men det skulle være i enrum. De af børnene, der var hjemme, gik ind i stuen, og så fortalte Thomas, så tårerne løb ham ned ad kinderne, om hvad han havde oplevet. Da han havde forladt Solveig, var han gået ud i en skov, og der havde han gået i flere timer for at finde sig selv igen, og ind imellem havde han haft mest lyst til at kaste det hele overbord

igen. Men det kunne han heller ikke. Solveig havde sagt til ham, at hvis det kneb for ham, måtte han gerne ringe til hende, og det gjorde han også af og til i den første tid. Men ikke nok med det. Thomas ville så gerne med hende til kirke og til alters, men det kunne han jo ikke, sådan som han så ud, syntes han. Solveig fik ham dog til at tage med, og hun sagde til ham: "Thomas, når du nu skal gå op til alteret og knæle, så skal du kun tænke på Jesus og slet ikke tænke på de andre mennesker, der er der". "Og det gjorde jeg så", sagde Thomas, og han var lykkelig for, at han havde været med til alters. Solveig syntes også, at han skulle se at få noget gjort ved sin egen situation. Hans hjemsted og papirer var i Horsens kommune, men for at få bevilget en slags pension, skulle han have en lægeerklæring med, og Thomas turde ikke gå til læge. Det havde han aldrig prøvet. Så tog Solveig sagen i sin hånd. Hun fik et par ældre naboer til at køre for sig, og så tog hun og Thomas sammen med dem til Horsens. Jo nærmere de kom til Horsens, des mere bange blev Thomas for situationen. Til sidst sad Solveig og holdt ham i hånden, og hun lovede ham, at hun skulle nok gå med ham ind til lægen. Sagen gik i orden, og Thomas fik sin lille månedlige pension, og nu havde han rigtignok noget at komme ud og fortælle folk. Han har sikkert også haft en fornemmelse af, hvem han bedst kunne fortælle det til, og som kunne forstå ham. Et sted havde konen givet ham et ordentligt knus, da hun havde hørt hans beretning, og det var Thomas jo ikke ligefrem forvænt med. Et sted fik han foræret et Nyt Testamente, men det kneb ham at læse det, og så var der andre, der havde givet ham et par briller, "så nu kan jeg læse, hvad der står", fortalte Thomas, imens han trak det Ny Testamente og brillerne op af lommen, så vi kunne se det.

I Bjerringbro havde han en ugift søster, som også skulle høre om, hvad der var sket med ham. Hans cykel var da blevet så dårlig, at han ville købe en ny. Nu fik han jo sin lille pension. "Tror du ikke, jeg kan få cykelhandleren til at give mig kredit på 1000 kroner", spurgte Thomas søsteren. Hun svarede, at dem kunne han godt låne af hende, og så gik Thomas hen og købte sig en rigtig god og fin cykel. Da han kom tilbage til søsteren for at vise hende den ny cykel og for at aftale, hvordan han skulle betale lånet tilbage, sagde hun til ham: "Du må godt beholde pengene, Thomas, jeg mangler dem ikke": Da Thomas fortalte os det, sagde han: "Jeg ved nok, at hun ikke manglede pengene, men derfor

behøvede hun da ikke at give mig dem – det behøvede hun ikke!" Han var virkeligt rørt over det. Det var også ved den lejlighed, han fortalte os, hvad hans far havde sagt til ham en gang om at stå på den forkerte vogn, "men", sagde Thomas, "jeg tror, at far er i himlen, og når jeg nu har sagt ja til at tro på Jesus, så kommer jeg nok også derop engang, og så vil han få at se, at jeg nåede at komme på den rigtige vogn". Så løb tårerne igen ned af hans kinder. Naturligvis blev Thomas ikke ved med at være på "Forklarelsens Bjerg", men jeg tror, han havde en forunderlig tid, imens han rejste rundt og fortalte om sine oplevelser. I tidens løb var Thomas blevet vor ven, og han havde heller ikke noget imod at få en seng at sove i. Han kom til at se bedre ud, og hygiejnen blev også lidt bedre. Hans efterhånden skaldede isse hjalp ham over problemet med håret. Tandbørste var unødvendig, da han med tiden kun havde en enkelt stump i overmunden tilbage – og en i undermunden, men han ville godt låne badeværelset, så han kunne få sig barberet og vasket lidt.

Vi fik besøg af Thomas 6. juledag i 1989, og han kom tilbage for at fejre nytårsaften sammen med os. Han havde da fået cyklen sat om til en knallert, som han var meget stolt af. Han var i godt humør, for Ketty og Ove i Kvong, som han jævnlig besøgte, havde tilbudt ham, at han kunne leje stuehuset i en nedlagt ejendom, som de havde købt langt ude på landet. Det var lige noget for ham, og han udmalede sig, hvor dejligt det kunne blive for ham at få sit eget sted at bo. Aftalen var, at han kunne flytte ind i huset den 1. december 1990. Det kom også til at passe. Ketty malede og tapetserede og hængte gardiner op for ham. Møbler købte han i en brugt-møbelforretning, og han fik sig anskaffet både radio og fjernsyn. Ove hjalp ham med at få sagerne kørt hjem på traileren, og han skaffede ham brændsel til at fyre i kakkelovnen med. Da Thomas besøgte os i foråret 1991, var han noget nær jordens lykkeligste menneske. Juleaften havde han tilbragt hos Ketty og Ove, og de havde givet ham et kaffestel til 6 personer i julegave. Han havde nu travlt med at pynte op omkring huset, og han havde sået græsplæne m.m. Desuden havde han skiftet sin knallert ud med en flunkende ny, som han var meget stolt af. Nu kunne han køre ud, som han havde lyst til, og nu kunne han sige, at han ville hjem. Det havde han aldrig kunnet sige før. Men lykken varede ikke længe. Hen på sommeren fik han en knude på halsen, som voksede sig stor. Ketty og Ove snakkede

mange gange med ham om, at han skulle til læge med den knude, men det havde Thomas ikke lyst til. Han begyndte at døje med smerter i knuden og havde det i det hele taget ikke så godt, men han kørte dog stadig ud på sine ture, når han kunne. Til sidst blev det Ove for meget. Han ringede til lægen og bad ham om at se ud til Thomas, "for den mand trænger til hjælp", sagde han. Lægen kom også og så på knuden, og han forklarede Thomas, at han var nødt til at skulle indlægges på sygehuset i Esbjerg for at få knuden undersøgt. Ketty var til stede, og det hele blev aftalt, men Thomas ville gerne vente en uge, før han skulle ind på sygehuset. Han var ikke helt tilfreds med, at Ove sådan havde sendt bud efter lægen, og i løbet af nogle dage voksede vreden mod Ove. Den egentlige grund var nok angst og rædsel for at skulle på sygehus, og angst på grund af knuden, som efterhånden var blevet meget stor. Det endte med, at han tog over til Ketty og Ove og skældte dem huden fuld, og de havde værsgo` at aflyse det hele. Han skulle nok selv bestemme, hvornår han ville af sted. Det kunne lige så godt vente, til han ikke kunne holde det ud mere, og han ville aldrig se dem mere og ville aldrig tilgive dem, hvad de havde gjort mod ham. Ove var nødt til at ringe til lægen og aflyse aftalen, og Thomas sad ude i sit hus og var vred og nok temmelig ulykkelig. Sådan stod sagerne, da vi hørte om det. Næste formiddag tog vi op til ham for at besøge ham. Han var både vasket og barberet, og han viste os stolt rundt i sit hus. Men – han havde altså fået et problem, og det var den knude på halsen, og så fortalte han os det hele. Han var stadig meget vred på Ketty og Ove, fordi de havde rodet ham ind i den historie med sygehuset. "Jeg ved godt, at de ikke kan gøre for, at jeg har fået knuden, men de skal ikke bestemme over mig, og jeg tilgiver dem aldrig", sagde han forbitret. "Jamen, det er du jo nødt til Thomas. Det er vi alle nødt til. Der findes ikke anden vej for os mennesker. Det hedder jo: "Forlad os vor skyld, som vi også forlader vore skyldnere", prøvede vi at forklare ham. Efterhånden faldt han lidt til ro. Han kunne jo også se, at han slet ikke kunne undvære Ketty og Ove, som hjalp ham med mange ting, og det allerværste ville være, hvis han skulle flytte, for nu var han jo lige blevet så glad for at bo her. Han syntes ikke, han kunne få det bedre, end han havde det nu – hvis han dog bare ikke havde fået den knude. Samme aften, som vi havde besøgt ham om formiddagen, kom han over til Ketty og Ove og sagde til dem, at han vidste godt, at han skulle tilgive dem. De blev naturligvis

glade for, at han kom, - og så var det uvenskab overstået. De hjalp ham, som de plejede og lod ham ellers gå i fred med sin knude. Den voksede stadig og efterhånden kneb det ham at synke maden, så de kørte over til ham med kartoffelmos hver dag den sidste uge, før han måtte give op og lade sig indlægge. Han havde da fået flere knuder rundt omkring på kroppen. Han faldt hurtig til på sygehuset og opdagede, at både læger og sygeplejersker var meget søde mennesker, som behandlede ham godt. Han blev undersøgt på alle leder og kanter, fortalte han, og en dag, da han blev fotograferet, havde han talt, at de tog 17 billeder, men han sagde til "fotografen", at dem ville han nu ingen have af, for de fik jo ikke hovedet med på billederne, så dem var der ikke noget ved. Han havde bestemt, at han ikke ville have at vide, hvad han fejlede, for hvis det var noget slemt, ville han ikke kunne klare det. Han ville have lov til at beholde håbet om at blive rask og komme hjem til sit hus og sin knallert igen. Det fik han også lov til. Han fik strålebehandling, som blev givet for kræftknuder, men lægerne lovede ham, at når han havde fået 10 behandlinger, skulle han få lov til at komme hjem i julen, og de skulle nok sørge for, at han fik den hjælp, der var brug for. Det glædede han sig meget til. Han fik mange besøg. Rygtet spredte sig, at han var kommet på sygehus, og der var mange som holdt af Thomas og som derfor besøgte ham på sygehuset. Den sidste gang vi var hos ham, havde han 3 dekorationer med orkideer og 5-6 fine buketter stående foruden chokolade m.m.

Mandag den 9. december 1991 sov Thomas stille ind – 62 år gammel. Et par af han søstre, som også havde besøgt ham, imens han var syg, tog sig af det fornødne, og Ketty og Ove satte en dødsannonce i avisen med skrift ordet: "Kom hid til mig, alle I der er trætte og tyngende af byrder, og jeg vil give jer hvile". Et ord, som Thomas hver gang bad sygehuspræsten om at læse for ham, når hun så ind til ham. Et særpræget liv var afsluttet, og mange vil savne Thomas` besøg. Han var en glad og barnlig sjæl, som bevarede hjertets enfold gennem livets storme. Thomas blev begravet i forældrenes gravsted på Vejerslev kirkegård, og mange af Thomas` venner rundt omkring i Jylland kom til hans begravelse. Der blev indsamlet en mindegave på over 3600 kroner, som blev brugt til en mindesten over ham.

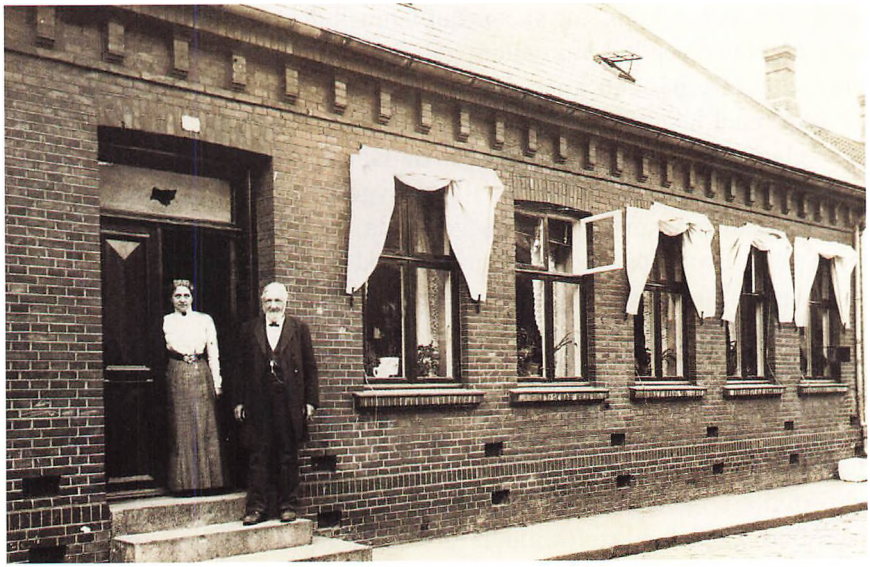

Murermester H. F. Hansen og hustru Ingeborg Pedrea, Nørregade 24. 1900-1920.

Carl Møller, murermester, købte Kalkovnen i 1923.

Murermester Henrik Ferdinand Hansen

- Vardes bygmester – par excellence

Af Thomas Villadsen, Varde

Lad mig indlede omtalen af en lille del af H. F. Hansens omfattende virke for byen med hans egne ord i anledning af hans udnævnelse til Ridder af Dannebrog den 30. juli 1908, i hvilken anledning han, som alle andre, skulle indsende sin selvbiografi til "Ordenskapitlets historiske Samling af Ridderes Selvbiografier".

"Undertegnede murermester Henrik Ferdinand Hansen er søn af murermester Morten Severin Hansen og hustru Margrethe Kirstine, født Nielsen. Er født den 6. august 1836 i Merring By, Kvorning Sogn, Hatting Herred i Vejle Amt. Kom i lære hos murermester Bjerre i Horsens fra april 1851 til april 1856. Udførte svendeprøve under de gamle Laugsforhold i Odense i juni 1856. Arbejdet som murersvend i Odense, Århus, Randers og København, samt i 2 år ved genopførelsen af Frederiksborg slot, efter branden. Under krigen 1864 menig soldat ved 2.den Infanteriregiment. Etableret som murermester i Varde i 1865, og har i de forløbne 43 år haft en efter byens størrelse meget betydelig forretning. I året 1874 indgik jeg i ægteskab med min endnu levende hustru Ingeborg Pedrea, født d. 22. november 1854. Datter af købmand Andreas Jensen og hustru Marie Kirstine Schack, her af byen. Fra året 1885 medlem af byrådet. I mange År bestyrelsesmedlem for Den tekniske Skole. Medlem af Bankrådet i Varde Bank. Vurderingsmand for Udlån af umyndiges Midler, for Nye jydske Kjøbstad Creditforening, og for Kjøbstædernes Brandforsikring. Bestyrelsesmedlem for Varde-Nørre Nebel Jernbane. Formand for Murer- og Tømrermestrenes Lokal-forening. Medlem af Våbenbroderforeningen.

Den 30. juli i indeværende år blev jeg af Hans Majestæt Kong Frederik den 8. ved Hans høje Nærværelse heri Byen benådet med Dannebrogsordenens Ridderkors, som Hans Majestæt egenhændig overrakte mig, ledsaget af nogle venlige Ord, der forhøjede min glæde over at modtage denne Udmærkelse, og jeg bringer Majestæten min hjerteligste og dybtfølte tak derfor".

Varde, den 14. oktober 1908
Sign. H. F. Hansen

Om denne driftige mand og hans særdeles sociale kone kunne skrives en større bog, men jeg vil her nøjes med at omtale enkelte af hans bygværker: Rådhuset, Håndværkerforeningen (Medborger-huset), og en vigtig brik i hans daglige arbejde, "Kalkovnen". Endvidere rids fra hans sociale liv, bl.a. i byrådet. Begges godgørenhed gennem mere end 50 år i vor by og gennem et par avisreferater udtale andres mening om disse for byen så betydningsfulde mennesker.

Håndværkerforeningen

H. F. Hansen var hele sit aktive liv stærkt involveret i arbejdet omkring Håndværkerforeningen fra dennes stiftelse i 1866 og blev da også påskønnet derfor med at blive foreningens første æresmedlem den 16. maj 1905. Foreningen var særdeles aktiv, så det var naturligt, at spørgsmålet om egen bygning hurtigt meldte sig i håndværkernes kreds. Som vi ved, lykkedes det at løse denne store opgave, men det tog lang tid. Så tidligt som i 1869 luftedes tanken på årets generalforsamling i form af, at brugsforeningen og HVF i fællesskab skulle købe en ejendom. Nogen realitetsdrøftelse kom det dog ikke til. Spørgsmålet rejstes fra tid til anden, men det blev kurvemager Johansen, som i 1877 huggede knuden over. Han henviste først og fremmest til, at man så kunne få lokaler til Den tekniske Skole, og at man kunne få lokaler, hvor medlemmerne kunne samles til møder og sammenkomster for andre af byens foreninger. Det hed i protokollen, at "tanken bifaldes". Der nedsattes nu en indsamlingskomite, for som sædvanlig var det småt med pengene. Denne komite iværksatte en 10 øres indsamling! Det gik egentlig rigtig skidt, men alligevel nåede man over tid så langt, at foreningen i 1883 på en ekstraordinær generalforsam-

ling kunne købe sadelmager Peder Tarps ejendom i Storegade den 31. marts 1883. Ejendommen var nærmest en byggegrund, men alting skal jo have sin tid. Der blev nedsat et byggeudvalg, og selvom presset for lokaler til teknisk skole var stadig stigende, fik man først i 1886 udarbejdet tegning og overslag til en ny bygning. Og så – endelig – på en generalforsamling i 1889 vedtog man at bygge i overensstemmelse med projektet, som var anslået til 38.000,- kr. Heri regnede man med et statstilskud til teknisk skole på 6.500,- kr. Da man først havde besluttet sig til at gå i gang, gik det hurtigt. Det var først den del af bygningen, som skulle anvendes til teknisk skole, det drejede sig om. Skolen skulle begynde til efteråret, og den 15. oktober holdt man indvielsesfest for denne del af bygningen. Arbejdet var overdraget murer H. F. Hansen, tømrer J. C. Thorbøll, maler Thomsen, klejnsmed J. Jensen, fabrikant Ths. Lassen, jernstøber Markussen og glarmestrene Thomsen og Clausen. Medens undervisningen i teknisk skole gik i gang, fortsattes arbejdet med færdiggørelse af den øvrige del af bygningen, og ved en festlighed den 10. maj 1890 indviedes håndværkerforeningens egen bygning. Der var bevilget 150,- kr. til festens afholdelse! Allerede fra indvielsen fandt andre foreninger, som kurvemager Johnsen havde forudsagt det, vej til håndværkerforeningens bygning, som udviklede sig til et traditionsrigt samlingssted og i virkeligheden blev et "Borgernes hus".

Huset, nu "Medborgerhuset" eller "Håndværkeren", fremstår den dag i dag, efter 107 år, som endnu et bevis på de gamle håndværkerdyder og ikke mindst murermester H. F. Hansens kvalitetsarbejde.

Omkring århundredskiftet – 1890/1915 – beskæftigede H. F. Hansen ca. 100 medarbejdere. Lidt ældre Vardensere vil kunne huske i hvert fald to af hans læredrenge – nemlig P. Chr. Pedersen, senere Hotel Varde, og pedel Eriksen, Varde kommunale Borger- og Realskole, som Jacobi Skole hed i sin tid. Begge drenge var i øvrigt fra Sig! (Forfatterens anmærkning!).

Navnlig i det tidsrum opførte H. F. Hansen mange af byens markante bygninger. Ud over de nævnte bygninger også Vestbanens stationsbygning i Varde, og samtlige stationsbygninger og vogterhuse langs hele Vestbanen. Den "gamle" Apotekerbygning, nu "Nykredit". Den Palludanske Gård, Teknisk Skole, nu Varde Gardens hus. Præstegården på Vestervold og mange, mange flere.

Statsbanegården ca. 1900 - opført 1875.

Murermester
H. F. Hansen,
Nørregade 24.

Kalkovnen

Et af de mest kendte motiver fra det gamle Varde er Kalkovnen – opført som miniature i "Minibyen". Omkring år 1800 fandtes adskillige kalkbrænderier langs vadehavet fra V. Vedsted i syd til Varde i nord, men allerede i 1830 var kun 2 tilbage, nemlig Varde og Sønderho "idet de store sneglehuse, som indbragtes hertil skulle give en endog meget fin kalk". I almindelighed brugtes der dog ikke sneglehuse, men rene, hvide hjertemuslingskaller i kalkovnene. Skælkalken anvendtes navnlig til hvidtning af husene ud- og indvendig. Den var nemlig ikke slem til at smitte af på tøjet, hvis man lænede sig mod muren! Murermester H. F. Hansen ejede og drev fra 1885 til 1922 kalkovnen ved Pramstedet. I mange år leverede han kalk til kalkning af kirkerne i hele Sydvestjylland. Til brændingen skulle der bruges klyne, som gav hvid aske. Gav den rød aske, blev det kasseret. Hansen betalte også 90 øre pr. td. for hvide skæl, ellers var normalprisen til kalkovne 70 øre pr. td. Varde Kalkovn var den sidste af de gamle kalkovne i Sydvestjylland. Den blev nedbrudt ca. 1936, og dermed tabte egnen igen et af de særprægede minder om forrige tiders virksomhed.

Byrådet

Jeg tror, man rammer H. F. Hansens livsholdning med denne udtalelse i byrådet torsdag den 2. januar 1908:

"Jeg holder nu en gang af, at Folk har deres Frihed, og jeg kan ikke lide det Formynderskab, der til sidst gør, at en Mand ikke er Herre i sit eget Hus! Jeg kan tilslutte mig, at Hyrdeklassen bevares".

(Selve sagen drejede sig om afskaffelse af "Hyrdeklassen" – en specialklasse for børn fra fattige hjem, som måtte tjene på landet om sommeren, og derfor have særundervisning om vinteren, noget lignende "den vestjyske skoleordning" på landet). H. F. Hansen opnåede – i hvert fald én gang – som ældste byrådsmedlem at afløse borgmesteren, som indtil 1919 var kongevalgt. Avisen meddelte derfor den 23. januar 1907, at H. F. Hansen konstitueredes som borgmester fra den 20. januar til den 31. januar 1907, hvilket åbenbart også den gang kunne skabe en del furore i administrationen. I "Erindringsbilleder" fra 1969 skriver tidligere byrådssekretær H. Olrik bl.a.: "Jeg havde aldrig set manden, før han en skønne dag under vakan-

cen, hvor byfoged tjenesten blev bestridt af 1. byfoged fuldmægtig og borgmesterhvervet af det ældste byrådsmedlem, murermester H. F. Hansen, uventet trådte ind i kontoret og, mens hans fingre snoede et stykke snor eller lign., uden anden indledning spurgte: Hvor gemmer kontoret sit brugte seglgarn? Jeg ser endnu frk. Seniors forfærdede ansigt og den nye mands ryg forsvinde ind i det allerhelligste, kontorets brandfri rum, hvor alle embeds-protokoller og andre arkivalier gemtes, og hvor han antagelig også ventede at finde det lager af brugt seglgarn, som han nu agtede at øge. De brave byrådsmedlemmer kunne i øvrigt også indbyrdes tage sig en lille lur, og meget skulle der ikke til. Mens den gamle, stokkonservative og særdeles smalsporede, men vist velhavende murermester Hansen fungerede som borgmester, var han uforsigtig nok til en dag i byrådet at påtale over for politiet, det vil altså sige overfor mig, som repræsenterede det, at der blev givet for mange lirekassemænd lov til at spille i gaderne. Det skulle han ikke have gjort, thi øjeblikkelig rejste et af de andre medlemmer sig, branddirektør Skov, i øvrigt en af de stovteste og prægtigste nordjyder jeg har set, sig og sa`e, henvendt til altmulig-manden, byrådssekretæren, og, for tilfældet, lirekasseinspektøren, at "hvis der kommer flere lire-kasser, hr. fuldmægtig! Vil De så være så venlig at vise dem hen i den gade, hvor jeg bor. Der må de spille lige så meget, som de vil, og jeg tror i øvrigt, at mine andre kolleger her i byrådet er enige heri". Kollegernes miner lod ikke til at være i tvivl om deres beslutning, og min specielle ven, gæstgiver Justesen (han var rådets vistnok eneste socialdemokrat, branddirektøren var venstremand) trak mig siden til side og gav mig eller rettere branddirektøren sin ubetingede støtte: "Den her gamle Hansen, han bli`r sgu snart for stram, men te` hva`? Hans tid er vel og` snart omm`".

Og det var den jo – to år senere, men da var H. F. Hansen jo også blevet 73 år, så det var måske tiden. Sparsommelig har han givet været, både med sine egne, men så sandelig også med skatteydernes penge. Med hensyn til lirekassemændene: Han har måske været musikalsk?

Et lille privat mellemspil i et langt livsforløb nævnes såvel i Ribe Amts Tidende, som Vestjydsk Dagblad – nemlig ægteparret Hansens sølvbryllup: "På sølvbryllupsdagen den 6. november 1899 meldtes om orkan af voldsom karakter med nedblæste tage og knuste ruder i Bergen. I Danmark var det fint efterårsvejr og flagene var hejst overalt i

byen til ære for sølvbrudeparret, som blev vækket med musik og sang. Hele formiddagen strømmede det ind med lykønskninger, blomster og gaver. Kl. 12,00 mødtes det samlede byråd med borgmester Drechsel i spidsen i sølvbrudeparrets hjem for at ønske tillykke. Sølvbryllupsmiddagen indtoges på Damkjærs Hotel". Torsdagen efter sølv-brylluppet var arbejderne indbudt til middag på samme måde. Disse havde haft fri på selve dagen med fuld løn. H. F. Hansen og hans kone Ingeborg efterlod sig ingen livsarvinger. Om det var årsagen, eller som jeg tror, at det bundede i et virkeligt hensyn til og omsorg for andre, så var de begge gennem deres lange liv, særdeles godgørende. Af forannævnte sølvbryllupsreferat fra 6. november 1899 fremgår, at de har betænkt Hjælpeforeningen og Asylet med større pengegaver, ligesom der er sendt pengegaver til en mængde ubemidlede familier og Hospitalets og Fattiggårdens beboere blev bespiste. Det første legat til Håndværkerforeningen var på 2.000,- kr., som blev skænket af H. F. Hansen og hustru i anledning af H. F. Hansens 40 års jubilæum i Varde. Den 28. marts 1915 fejredes – under stor bevågenhed og megen festivitas – 50 års borgerjubilæum. Ved den lejlighed fik Varde Fribolig 5.000,- kr., Håndværkerforeningen 3.000,- kr., Teknisk Skole 1.000,- kr., "Lærlingehjemmet" 200,- kr., Våbenbrødrene 100,- kr., hver enkelt af sine arbejdere "Et vist beløb" o.s.v. Og så blev de gamle på Alderdomshjemmet, Hospitalet og Fattiggården bespist. H. F. Hansen solgte kort tid herefter alt løsøre og inventar, hvorefter selve murerforretningen under hans ledelse ophørte.

H. F. Hansen døde i 1922 og blev begravet den 12. oktober – 86 år gammel. Den sidste salme, som blev sunget ved begravelsen:

Klokken slår,
Tiden går,
Evigheden os forestår;
Lad os da bruge den kostbare Tid,
Tjene vor Herre med al vor Flid,
Så skal vi nok komme hjem!

Kunne vel være ønsket af mig selv.

Hans kone døde den 25. oktober 1936 – 82 år gammel og først herefter åbnedes testamentet. Avisen refererer, at den efterladte for-

mue androg 190.000,- kr.! I 1936 et meget stort beløb. En almindelig månedsløn var på ca. 300,- kr., altså ca. 3.600,- kr. pr. år. Altså i dag svarende til en sum på 12-13 millioner kroner!! Universalarving var et "Legat til Understøttelse af Trængende i Varde", som bestyres af borgmesteren, politimesteren, sognepræsten og dengang overretssagfører Harck. Herudover betænktes Friboligen med 20.000,- kr., Håndværkerforeningen med 15.000,- kr., Lærlingehjemmet 2.000,- kr., Teknisk Skole 1.500,- kr. og et legat for Sygeplejersker 1.500,- kr.

Avisen slutter: "Gennem deres sidste beslutninger har murermester H. F. Hansen og hans hustru på ny vist deres kærlighed til Varde by. De har atter tænkt på andre og hermed sat sig et varigt minde her i byen".

Thomas Villadsen

Stationsbyen Oksbøl - et tidsbillede

Af E. G. Jørgensen, Oksbøl

Gennem den ældste del af Oksbøl Stationsby, ikke at forveksle med "Kirkebyen" Oksbøl, går en smeltevandsrende fra istiden. Den er så gennem århundreder fyldt op med sand fra tiden, hvor sandflugten hærgede her på vestkysten. Oven på og omkring renden er byen, som vi kender den i dag, så langsomt blevet til.

Omkring 1840 var der kun skolen, hvor nu biblioteket har til huse, samt nogle mindre gårde og huse, og der, hvor Turisthotellet nu ligger, en stor gård. På denne gård blev i 1844 født en dreng, der fik navnet Niels Termansen. Han skulle senere få stor betydning for byens udvikling. Han havde også en bror, der fik navnet Jakob. Ham hører vi om ved en senere begivenhed.

Niels Termansen blev gift 1868 med Ellen Katrine, datter af kromand Jacob Pedersen og hustru Christine. De overtog så kroen i Billum, der dengang lå på Vesterhavsvej 34. Efter giftermålet besluttede de unge at bygge en ny kro. Den blev bygget, hvor den nuværende Billum Kro ligger. De fik spiritusbevillingen med over i den nye kro.

I 1869 fødte Ellen Katrine en søn, der fik navnet Jakob.

De drev kroen indtil 1875, hvor de solgte den, og derefter overtog de Niels Termansens fødehjem i Oksbøl. Gården blev da drevet som almindeligt landbrug, men en enkelt grund blev nu og da frasolgt.

I 1876 fødte Ellen Katrine endnu en søn, men hun døde 8 dage efter fødslen. Sønnen, som blev hjemmedøbt, fik navnet Elong Kathrinus Termansen, og han blev anbragt hos sine bedsteforældre i Billum, men døde 1877. Han blev begravet sammen med moderen i Oksbøl, og Niels Termansen satte et stort gravminde over dem.

Det nuværende Turisthotelet - i 1935 med to navne.

Turisthotellet 1981. Foto: Lokalhistorisk arkiv.

I 1881 kom "Komiteen for Femte Juni Plantagen" og spurgte, om de kunne købe en grund vest for gården. Komiteen ville så tilplante arealet og indrette en festplads, som bl.a. kunne bruges til grundlovsmøder. Niels Termansens bror Jakob, som var blevet gårdejer i Billum, var i bestyrelsen for Komiteen, og var med til at overtale Niels Termansen til at afgive grunden uden vederlag. Skødet blev så skrevet den 11. oktober 1881.

Der var efterhånden kommet lidt gang i grundsalget i byen. Niels Termansen havde stillet en stue til rådighed for sagførerne, når der skulle skrives skøder. De mange mennesker gav nok Niels Termansen ideen til en ansøgning om krodrift, men det blev ham nægtet uden begrundelse af politimesteren i Varde. Måske havde Landbohjemmet, der ikke lå langt fra gården, bevilling, så det var årsag til afslaget. Landbohjemmet lå, hvor nu Østergade 14 har til huse.

I 1888 må Niels Termansen have fået en bevilling til krodrift, for gården benævnes som kro, da nogle landmænd beder om en forhandling med Niels Termansen. Det drejede sig om plads til en samlestald til grise, så landmændene fra Ho-Oksby og Aal på bestemte dage kunne samle grisene til videre transport til det nye andelsslagteri i Esbjerg. Man blev enige om et lejemål.

I 1890 bliver Niels Termansen gift med Ane Petrea Sørensen, som var født 1856 i Ho. Han skifter så med sønnen Jakob, der samme år køber gården Egelund i Jægum. Den senere hjemstavnsdigter Kristen Kristensen, hvis forældre havde en lille ejendom i Søndergade, var i flere år tjenestekarl hos Jakob Termansen.

Der var gennem flere år blevet talt om en jernbane mellem Nymindegab og Varde – eventuelt Esbjerg. I 1900 blev en linieføring Nymindegab-Varde via Oksbøl bestemt, og i 1903 var banen klar til indvielse. I de forløbne 3 år flyttede ikke mindre end 22 selvstændige håndværkere af mange forskellige slags til byen. Det gav rigtig gang i grundsalget, og på kort tid var de to hjulspor, der var mellem kroen og skolen, omgivet af huse.

Der kom til byen, eller var der også allerede, mange medlemmer af Frelsens Hær, og i 1904 blev der i Torvegade opført et såkaldt bedehus. Nogle år før var i Kirkegade opført et hvidtølsbryggeri, hvis ejer også havde tilknytning til Frelsens Hær. Da hvidtølsbryggeriet ikke gik så godt længere, blev bygningerne omdannet til små lejligheder,

Dette billede er af familien Niels Termansen. De drev i mange år Oksbøl Kro og ejede meget af den jord, som Oksbøl by nu ligger på. Sønnerne er Jakob Termansen, godt kendt fra gården i Jægum, og læge Elong Kathrinus Termansen, der i mange år har boet i sine forældres hus oppe ved stationen.

der fortrinsvis blev udlejet til folk, der arbejdede inden for Frelsens Hær. Bygningen blev så i folkemunde omtalt som "Kasernen".

I Kirkegade blev omtrent samtidig opført et cementstøberi. Støberiet gav senere plads til de huse, der ligger på Skrænten.

Det var på Niels Termansens jord, jernbanestationen kom til at ligge. Han anlagde så på nordsiden af bebyggelsen i Østergade en sti der førte direkte ned til kroen.

I 1891 fødte Ane Petrea en søn, som fik navnet Elong Kathrinus Termansen. Han blev senere læge.

Niels Termansen sælger i 1902 kroen. Han havde forinden købt en lille ejendom øst for banen. Den lod han nedrive og opførte så nye bygninger, nu Østergade 26. Han havde erhvervet sig temmelig meget jord til gården. På disse jorder ligger nu dele af Østparken, dele af Søndervang og industrikvarteret.

Mejeriet blev i 1883 bygget ved siden af skolen. I 1894 blev Brugsforeningen bygget. Da den senere udvider, opdager man, at den ligger over renden fra istiden. For at komme til fast bund må man pilotere 10-12 m. ned. I 1906 kommer så det elektriske lys og i 1912 vandværket.

Niels Termansen sælger gården i 1910 og bygger en aftægtsbolig, nu Østergade 15, hvor han og Ane Petrea flytter ind. Niels Termansen dør 1932, 87 år gammel. Ane Petrea bliver ligeledes 87 år og dør i 1943. Forinden var sønnen, der var ugift, flyttet hjem til sin mor. Han arvede huset og blev boende til sin død.

Som nævnt sælger Niels Termansen kroen i 1902 til Hans Kjær, som i 1908 sælger til Thue Christensen, der drev kroen indtil 1944, hvor han sælger til Aase og Niels Frandsen. De begynder derpå at modernisere og udbygge kroen med værelser og scene og får så i 1950 spiritusbevilling.

Indtil 1935 hed kroen Gæstgivergaarden, men navnet har ikke været brugt ret meget. Jeg er ikke i tilgængelige foreningsprotokoller stødt på navnet, når man annoncerede om møder. Engang efter 1935 havde kroen over indgangspartiet to navne: Gæstgivergaarden og ovenover navnet Oxbøl Turisthotel. Da Aase og Niels Frandsen renoverede facaden i 1947, blev kun navnet Turisthotellet bevaret.

Det jordstykke, som Niels Termansen så gavmildt forærede Femte Juni Plantagen, blev af aktionærerne i 1934 overgivet som gave til kommunen, så der i 1935 kunne bygges et alderdomshjem på grunden, et længe tiltrængt byggeri, som mange gode kræfter i årevis havde kæmpet for.

Studiegruppen undervejs til besøg på pelsfarmen Znamenskie.

"Basen" i skoven. Indkvarteringssted for Studiegruppen.

Toropets - byen der ikke fandtes

Af Peter Nielsen, Varde

Tilfældighedernes spil kan også føre en vestjyde ud i usædvanlige opgaver. Således Peter Nielsen, der med kort varsel i forsommeren 1992 måtte overtage tilrettelæggelse af en studietur til Rusland.

Studiegruppens deltagere var modne mennesker, der i fritiden befattede sig med studier i russisk sprog, kultur og samfundsforhold ved Slavisk Institut, Aarhus Universitet.

Forud var gået et gruppebesøg i Danmark i oktober 1991 af russere fra Sovjetunionens vestlige del. Der var tale om embedsmænd, politikere og erhvervsfolk. Blandt sidstnævnte var Jevgenij Malin, 38 år, direktør for en statsejet pelsdyrfarm/ sovkhos af voldsomme dimensioner i Toropetsrajonen, Tver Oblast. Indkvarteringen i Danmark var individuel, dvs. hos medlemmerne af vor studiegruppe, der derefter i tidens skik kunne påregne en geninvitation til Rusland. I Varde havnede så pelsfarmer Jevgenij Malin, der efter instituttets skøn måtte være rigtigt anbragt i en egn af Danmark, hvor minkfarme var udbredte. Skønnet var rigtigt. Efter indkvartering på Højskolehjemmet i Varde, begyndte en hektisk periode over to uger. Besøgene gjaldt alle former for danske virksomheder, der i et eller andet omfang beskæftigede sig med pelsavl eller artikler dertil. Jevgenij fyldte to notesbøger med oplysninger, der senere skulle danne basis for en række foredrag, rettet til branchefolk i hjemlandet. Han drog fordel af, at overalt hvor vi kom frem, fremlagde man venligt og åbent alt. Og svarede beredvilligt på talrige spørgsmål. Intet var tilsyneladende forretningshemmeligheder. Nok meget dansk, men bestemt ikke rus-

sisk skik. Det er værd at erindre, at russisk pelsavl også frem til i dag, sandsynligvis bærer spor af inspiration, hentet fra Danmark i 1991 og følgende år. Og Jevgenij Malin rejste hjem - tilfreds og med mere i bagagen end han nogensinde havde drømt om at kunne erhverve. Vi, de danske værter, så frem til den Ruslandstur, der ventede os i sommeren 1992.

I mellemtiden indtraf dramatiske begivenheder: Sovjetunionen kollapsede ved årsskiftet 1991/1992. Mikhail Gorbatjov opgav og til kom Boris Jeltsin, der på sin vis som præsident i det der nu hed Russiske Føderation - Rusland blev stillet overfor en umulig opgave. Alting sejlede og det faktum at der nu skulle være demokrati overalt - et begreb der var fremmed for russerne - medvirkede til et kaos, der nærmede sig det totale sammenbrud. Dette gav travlhed, også i Danmark, hvor forskerne forsøgte at få hoved og hale på hvad, der foregik i det hidtidige vældige Sovjetrige. For vor institutbestyrer på Slavisk Institut, der oprindeligt skulle stå for sommerturen til Rusland opstod der tidsnød. Der måtte findes en anden til at tage sig af arrangementet. Et kik rundt blandt de studerende må have ført ham frem til et oplagt emne: En jernbanemand i Varde. Dét måtte være én der vidste noget om rejser og kommunikation. Og havde erfaring med at bevæge sig i det russiske. Helt forkert var valget næppe. Var der på det tidspunkt nogen der planlagde og kommunikerede var det DSB-folk. Dengang som nu - med skiftende held, for at sige det mildt. Og rejseerfaring. Jo, der havde været rejser til Sovjetunionen og Østeuropa i 80'erne.

Betænkningstiden var kort og svaret blev ja. Vi var i slutningen af april måned 1992. Og vi skulle af sted til Toropets i juni måned. Altså i gang med at fremskaffe den officielle invitation, der skulle danne basis for visum til Rusland. Det skulle holde hårdt. Allerførst overhovedet at etablere en telefonisk kontakt til vort russiske ankerpunkt, stedfortræderen for administrationschefen i Toropetsrajonen, Zoja Jefimova. En magtfuld kvinde i fyrrerne, som der for øvrigt allerede var gjort bekendtskab med her i landet i oktober 1991. Zoja bestred også den indflydelsesrige post som formand for Rajonsovjetten, det lokale 'amtsråd'.

Foran mig ved telefonen lå et visitkort hidrørende fra Zoja og angivende to lokalnumre i det russiske. Det første 'arbejdenummer', det andet dom 'dom' (hjemme). Det var måske forståeligt, at man på visit-

kort i den russiske provins ikke fandt det nødvendigt at angive områdenummer, endsige oplyse det store udland om, hvorledes man kunne kontaktes. Internationale opkald var vel heller ikke det første, man ventede i Toropets og omegn. Og lidet anede jeg, at der forestod et telefonisk mareridt.

Førstehjælpen måtte hentes på den danske Udlandsoplysning – 113. Den venlige dame, der kom i røret, gav ikke direkte udtryk for, at hun fandt det forrykt, at nogen søgte oplyst områdenummeret til en fjern lille by i Rusland. Mærkelige henvendelser hørte sikkert til hendes hverdag. Men, medens hun tærskede i tastaturet til sin skærm og tilsyneladende hviskende søgte assistance hos en kollega, kunne jeg fornemme, at håbet svandt. Og sluttelig faldt dommen: Den by fandtes ikke i Rusland eller for den sags skyld noget andet sted.

Denne frustrerende seance fandt sted om eftermiddagen og gav anledning til fornyet konsultation af Atlas USSR og gennemgang af diverse udenlandsk kortmateriale over det vestlige Rusland. Byen eksisterede et sted derude mellem Moskva og Riga. Og jeg havde da også et halvt år tidligere mødt levende mennesker, der hævdede at have hjemsted i Toropets.

Om aftenen måtte jeg på den igen – altså på 113. Og nu tilsmilede heldet mig. En ny og kyndig dame svarede, og angivelsen af stednavnet på mit ungarsk fremstillede kort: Toropec gav pote. "Vi oversætter altid det russiske 'ts' med 'c' internationalt" bekendtgjorde min frelsende engel – og områdenummeret er...

Lettet og fortrøstningsfuldt lagde jeg hoved til pude og forventede at kunne lytte til Zojas milde røst den følgende dag. Intet skulle vise sig mere urealistisk. Den samlede teleforbindelse mellem Rusland og Nordeuropa + Storbritannien + Nordamerika var i 1992 Store Nordiskes gamle kabel via Sverige – Finland. Det kabel som en bjergsom finne på et tidspunkt kom til at grave nogle meter op af. De manglende metre var igen kommet til veje, men kablet kunne stadigt kun bære 60 linier. Og tilsyneladende havde alle nævnte telepartnere besluttet sig til at tale sammen – hele døgnet. Vi befandt os jo i den euforiske periode efter Sovjetunionens sammenbrud. Jeltsin-æraens første blafrende optimisme gav liv til starten af en mængde kontakter. Nok mest på business, men uden tvivl også livsnære familie – og som det for os var tilfældet – medmenneskelige kontakter. Alle var præget

af, at nu, efter i årtier at have haft KGB's kolde ånde nærværende under enhver telefonsamtale, kunne man tale frit i telefonen. Og alle tog fejl. Alligevel talte man videre. Det viste sig, at vel var 'tjenesten' tilstede, men den var blevet tandløs.

Det averterede selvvalg til Rusland på telefonen eksisterede kun marginalt. Dagene gik, medens det internationale retningsnummer 007 kun førte frem til dut-dut-dut. Weekenden oprandt, og lettet for forretningssnak begyndte linierne mod Toropets at komme til live. Dog ikke sådan ligefrem og ligetil. Nogle opkald fandt sære veje i det vakkelvorne russiske telefonsystem. Ved én lejlighed svarede en desorienteret kvinde på mit spørgsmål om Zoja var til stede, med at meddele, at der ikke i huset var nogen af det navn. En nærmere udspørgen viste, at jeg var havnet i en større by nær Ural. Et andet tilfælde var mindre harmonisk. En ældre mand svarede med at overdænge mig med sprogets værste gloser. Jeg så ham stående for mig: Ved korridortelefonen i en overfyldt 'kommunalka' – fælleslejlighed for flere familier. Kållugten var næsten tilstede, og jeg forstod, at jeg var blevet en nyttig genstand for en gammel mands vrede over et eller andet i det triste liv – måske gav mit fejldirigerede opkald ham den dags afveksling. Skade blot, at jeg forstod så lidt og så hurtigt brød forbindelsen.

Allo!

Ekspeditionerne rundt i det tidligere sovjetiske – nu russiske telefonnet gav efterhånden en vis træning. Ved at følge rækkefølgen af knæk- og bræk lydene i det forældede relæsystem, opstod en fornemmelse af at vide, hvor langt man var kommet. Således også når man var fremme i Toropets. Her forstærkedes dut-dut-problemet. Lokalsamtaler var gratis på tidspunktet, og det blev udnyttet. På den sociale måde. Ind i mellem kunne man opleve at blive koblet ind på en eksisterende samtale, og af de ivrigt snakkende samtalepartnere blive udspurgt og venligt vejledt om, at man måtte have fået forkert nummer. Hvorefter deres snak fortsatte.

Det eftertragtede 'allo' kom. Dog først efter en uges yderligere forsøg. Og ikke direkte fra Zoja, men fra en beredvillig dame i lokal administrationen, der vist konkluderede, at når en fremmed røst oplyste at være fra Danmark og ikke omtalte en person korrekt med

fadersnavn (mellemnavn), måtte samtalen være til Zoja. Bemeldte kom til telefonen. Uvist hvorfor og ganske mærkværdigt var samtalen ventet. Jo, vi var yderst velkomne, tidspunktet for ankomst var passende, programmet var lagt såvel i Sankt Petersborg som i Toropets. Vi havde blot at meddele, hvor mange og hvem der kom. Så ville invitationen blive fremsendt.

Dette 'allo' skulle føre frem til langvarige kontakter mellem Toropets-rajonen og Danmark. Det skulle føre mig personligt gennem rækker af telefonsamtaler, hvor den nyttigste hjælp kom, når KGB's båndoptager klappede på linien efter ca. 15 sekunder, og med den en lydforstærker. Bedre hjulpet blev vi de følgende år, da det blev muligt at telefaxe via Toropets-firmaet "Metaplast". Rajonmyndighederne rådede ikke over nogen egen telefaxmaskine. Afgørende forbedringer skulle først komme med lyslederkablet under Østersøen i 1993. Pludseligt var der 3000 linjer til rådighed og en langt bedre lydkvalitet. Der var ikke længere brug for KGB's lydforstærker, og mon ikke samme 'tjeneste' var havnet i en situation, hvor den reelt ikke længere kunne følge med.

Tropperne samles

Sideløbende med optagelsen af forbindelserne til Toropets, skulle der skaffes klarhed over sammensætningen af den danske gruppe. Forlods var givet, at de oprindelige danske værter under det russiske besøg her i '91, skulle udgøre grundstammen. Det var i realiteten studerende fra Jysk Åbent Universitets (JÅUs) Russisk '89, med undtagelser.

Det var imidlertid ikke nok med en løs liste over evt. interesserede. Den russiske invitation skulle i alle detaljer være korrekt i indhold: Navn, fødselsdato, erhverv, pasnummer. Og den skulle rumme nøjagtig de der med sikkerhed kunne og ville deltage. Den måtte altså i sagens natur bygge på en endelig, fuldstændig og korrekt dansk deltagerliste. Tiden var knap og skriftlig korrespondance skulle gå pr. sneglepost, - befordringstid 14 dage – hvis da brevene ellers kom frem. Med andre ord, der var ikke tid til fejltagelser. Det betød i første omgang, at der måtte ske en skånsom selektion, dvs. få gjort interesserede bevidste på, hvad der var at vente på rejsen. Og rejse i Rusland kræver robusthed. Derfor udsendelse – ikke af dekret nr. 1 – men

af det brev nr. 1., der senere skulle blive fulgt af yderligere tre. Det skal siges, at flertallet var standhaftigt og vi endte på 12 deltagere.

På dette tidspunkt stod også de danske ønsker for turens indhold rimeligt klare: Man ønskede at se Sankt Petersborg og Toropets og så i øvrigt lære så meget om Rusland, som man nu kan på to uger. Jeg kunne støtte det første rejsemål, dog nærmest på grund af en fejlopfattelse: Jeg gik ud fra, at det måtte være nemmest for russerne at hente os der, og endelig var vor arkæologiske ven, Dima Fonjakov (hovedsageligt) hjemmehørende i Sankt Petersborg, når han da ikke foretog sine udgravninger i Toropets. Dima var forventet at modtage os ved ankomsten. På disse to punkter tog jeg fejl. Toropetsborgenes naturlige storby var Moskva. Og Dima skulle komme til at spille en sekundær rolle.

Og endelig kom det rent praktiske med at arrangere flyrejsen. Vor gode rejseagent tilsikrede os plads i ønsket fly på ønsket dato – troede de / vi da. Med Aeroflot skulle det give os en bekvem ankomsttid i Skt. Petersborg kl. ca. 16:00. Sådan skulle det ikke komme til at gå. Det viste sig at rejseagenten havde gamblet på pladsen hos Aeroflot. Der var ikke plads til os - stod det klart – én uge før afrejsen. Agenten havde dog alternativer: Vi kunne (til samme pris) komme med SAS via Frankfurt, ankomst i Skt. Petersborg kl. ca. 21:00. Uhyggeligt sent, da vi end ikke anede hvor vi skulle indkvarteres. Eller direkte med SAS, dog ankomst to timer tidligere, altså kl. 14:00.

Vi valgte SAS direkte. Dette betød en nødvendig advisering til Toropets om tidligere ankomst. Det var ikke muligt at opnå kontakt på telefonen til Zoja. Dagen gik med det og også den næste. Nødvendig blev fremskaffelse af Skt. P.– telefonnummeret til Dima Fonjakov, der som nævnt også var forventet modtagende. Opkaldet til nummeret blev besvaret af Dima's Skt. Petersborg-kone. Dima var ikke til stede, men der blev lovet givet besked.

Enden skulle blive, at vi stod uden for den bedagede lufthavn i Skt. Petersborg og spejdede: Ingen modtagende. En tilfældigt medbragt 10 kopek mønt i telefonautomaten skaffede forbindelse til Dima's hjemmetelefon. Ingen svarede. Men pludseligt efter en times tid dukkede Dima op, bagfra og ikke synderligt bekymret over det passerede. Han var bare kommet for at hente fire danske studerende fra samme fly, der skulle udgrave for ham i Toropets. Vor gruppes skæbne syn-

tes ham ikke særlig vigtig. På sit lidt slæbende engelsk trøstede han: Bussen fra Toropets skulle nok komme, hvornår vidste han dog ikke. Og øvrigt havde han sørget for hotel til os.

Det første kom til at passe. Efter en rum tid kom bussen. Det andet fik vi aldrig syn for: Det viste sig, da de rigtige Toropets-folk ankom, at de havde sørget for hotel, vidt væk fra det Dima havde nævnt. I mellemtiden lejrede vor gruppe sig på plænen foran lufthavnsbygningen. Vi har med vor oppakning og vore skuffede ansigtsudtryk sikkert lignet en flok, der øvede sig i at være husvilde. Stemningen var trods det gode vejr en anelse usikker. Og turlederen overvejede i sit stille sind en plan B, der dog ikke var særlig perspektivrig.

Situationen skulle dog vende sig til det bedre. En veltjent, provinsielt udseende bus med en vældig revne i forruden var rullet op ved plænen. Og ud sprang en sprudlende veloplagt, trind og os hidtil ubekendt person, Genadij Zamyslov, kulturhusdirektør i Toropets. Også en bekendt fra '91 i Danmark, politimester Viktor Dimitrijev hilste varmt velkommen. Betryggende, at der var tænkt på alt, turledelse og underholdning ved Genadij og vor sikkerhed ved Viktor. Sidstnævnte viste sig i øvrigt ved senere, nærmere bekendtskab at være et yderst intelligent, musisk begavet menneske. Dette modsagdes af hans fremtoning og hvordan han var havnet som politichef i den dybe russiske provins forblev uafklaret.

Vel indkvarteret på hotel 'Vyborgskaja', fik jeg anvendt mine sparsomme færdigheder i russisk omgående. Håndvasken på badeværelset havde afløb direkte til gulvet. Og det lykkedes minsandten straks at forklare denne særprægede afløbsform til 'dersjurnaen', den vagthavende korridordame. Stolthed, sproget virkede og der dukkede straks en herre op med diverse værktøj, herunder en grotesk stor svensknøgle. Og vips var vandet vist den rette vej.

Hotel 'Vyborgskaja' hvis navn uden tvivl refererede til placeringen i byens nordvestlige udkant, altså mod Finlandssiden, var nok unik på sin facon. Lokalerne, dekoreret i tung vikingestil virkede en anelse dystre og måltiderne indtoges med russere for sig og danskere ved egne borde. Og efter den varme tone der havde præget velkomsten ved lufthavnen, faldt kontakten mellem værter og gæster til et niveau, der var bestemt af danskernes beskedne kunnen udi russisk konversation. Ejendommeligt – og aldrig senere opklaret – var hotel-

let tørlagt. Vodka´en, den uovertrufne hjælper, når ordforrådet ikke står mål med lysten til at samtale, glimrede ved sin fraværelse.

Det fandtes påkrævet, at gøre noget ved denne tilstand. Et par mindre 'task forces' begav sig af sted mod nærmeste metrostation for at skaffe lidt 'indre varme på flasker'. Vejret var på dette tidspunkt af dagen skiftet til overskyet, og med en vis undren kunne på udturen iagttages, at butiksholderne langs vejen var ivrigt optaget af at lukke og sikre deres boder. Forklaringen skulle melde sig. Ved tilbageturen fra metrostationens butik – der i øvrigt heller ikke forhandlede noget stærkere end saftevand – var et veritabelt stormvejr brudt ud. Voldsomme vindstød med piskende regn, mindede os trods årstiden om, at vi geografisk befandt os på højde med Bergen i Norge.

Mod sengetid indfandt det gode vejr sig igen og med det myriader af overdimensionerede myg. Den der letsindig havde ladet værelsets vindue stå på klem, måtte tilbringe natten i bestandig kamp mod de blodtørstige moskitoer, der med en enerverende lyd styrtdykkede mod blottede legemsdele. Det blev en ulige kamp, og morgenens komme demonstrerede at myggene havde vundet slaget: Ophovnede ansigter, arme og ben, der først antog oprindelig form efter en uge, udgjorde beviserne.

Et vigtigt element i modtagelsen af gæsterne i sovjetisk stil var tildelingen af de obligatoriske lommepenge. Pr. person 30.000 Rubler. Dagskursen på rublen var 5 danske øre. Vi ville altså stå med den formidable sum af DKR 150,00 til de kommende to uger. Udbetalingen skete af gode grunde fra en medbragt kuffert. De heldige blev forsynet med et antal store sedler. Øvrige med et op til to tommer tykt bundt af 5, 10 og 20 rubelsedler.

Det skulle vise sig at besøgsprogrammet i St. Petersborg var jernhårdt tilrettelagt hjemme fra Toropets af Zoja Jefimova og at vores stakkels turleder Genadij ikke turde afvige det mindste. Således blev vi linet op kl. 22:00 med henblik på i øsende regn at bivåne den natlige åbning af broerne over Neva floden. Skibstrafikken fra Finske bugt henholdsvis fra det russiske flodsystem var / er kun tilladt at passere gennem byen 'by night'. Et imponerende syn, men hvor vi dog ønskede at kunne være hjemme i den lune hotelseng, frem for at stå regn klamme og med gennemblødt fodtøj ved Neva'ens bred.

Et besøg på den tidligere zarresidens Petershof var også blandt de befalede udflugtsmål. Imponerende, også ved den restaurering der

næsten var afsluttet efter verdenskrigens ødelæggelser, ligger det enorme slot smukt ud mod den Finske bugt. Og naturligvis skulle den berømte krydser "Aurora" besigtiges – fra bolværket. En dansk fraternisering med vagten, der mod et par dollars kunne skaffe os ombord, blev forhindret af vor russiske turleder. Det var at gå for vidt.

Efter det intensive Petersborg-program gik turen mod syd, mod Toropets. Fra pålidelig dansk kilde kendte vi forlods vor rute: Følg skiltene mod Odessa (2000 km) og drej to gange til venstre når I har kørt 450 km. Simpelt – ikke sandt. Det skulle med ophold og rundvisning i klosterbyen Pskov blive en lang skøn dag gennem det smukke vestrussiske skovklædte landskab.

Toropets

I de lyse aftentimer rullede vor bus da til slut op foran en imposant sovjetstil-bygning, malet i en ubestemmelig rødlig farve. En dagtur på ca. 700 km var til ende. Langt at køre? Ikke i Rusland, der strækker sig over 11 tidszoner. Men vi var nu altså ved Kulturhuset i den ældgamle, smukke, men forfaldne provinsby Toropets.[1]

Kredsen af modtagende var naturligvis vore gamle venner fra efteråret 1991; dog suppleret med fremmede, der også skulle blive vore venner i et langt åremål. Dette sidste kunne vi af gode grunde ikke ane noget om, men dette første besøg blev til flere i de følgende år. Efter den korte, men hjertelige modtagelse, blev der gjort forberedelse til indkvartering. Hovedparten af gruppen skulle placeres på 'Basen'. Et ord der skulle udvikle sig til et fast begreb over tiden, og dækkede over en massiv træbygning i en tidligere pionerlejr, smukt beliggende i sølandskabet nogle få kilometer fra byen. Basens bygningsmæssige standard lod en del tilbage at ønske: 'Bekvemmelighederne' som russerne kalder dem, bestod af to toiletter i stuetagen, hvoraf brættet til det ene fandtes henlagt på gulvet. Badstuen i tilslutning til toiletrummet opvarmedes kun lejlighedsvis og dermed var forsyningen af varmt vand tilsvarende sporadisk. Til gengæld var bygningens gulve nyferniserede, lidt uheldigt oven på solide lag af bonevoks, der forsinkede fernisens tørringsproces og gjorde færdslen en anelse smattet.

De således lidt barske boligforhold mildnedes dog i betydelig grad ved at bygningen også indeholdt en 'international bar'. Barlokalets

endevæg udgjordes af hylder hvor (tomme) flasker med imponerende etiketter demonstrerede, at her var indtaget udenlandske spirituosa i lige så imponerende mængder. Hvorledes sådanne eksklusive drikkevarer var nået så langt ud på landet blev aldrig rigtigt opklaret. Men et fingerpeg kunne findes ved de 'stamgæster' der lejlighedsvis dukkede op og demonstrerede, at pionerlejren også udgjorde et feriested for f. eks. moskovitter. Et markant eksempel på disse 'specialgæster' var en oberst fra den tidligere sovjethær, der mærket på sjæl og legeme efter grufulde og uafrystelige oplevelser i Afghanistan-krigen, øjensynligt havde truffet den faste beslutning at finde afslutningen på sit livs mareridt på flaskens bund.

Indkvarteringsmæssigt var der dog en undtagelse: Ingerlise og jeg skulle videre til pelsfarmen "Znamenskie" i landsbyen Talitsa, ca. 10 km fra Toropets. Hjemsted for vor gamle Varde gæst, 'direktor' Jevgenij Borisovits Malin.

Farmens gæstehotel blev for os hjem for de kommende par uger. Som de eneste logerende blev vi holdt ved selskab af stedets 'kommandant', en svær og hjertelig ældre kvinde, der ikke vidste det gode hun kunne gøre for de to sjældne fugle fra det udland, hun aldrig blot havde været i nærheden af. Hvor vi ved disse omstændigheder således til en vis grad var adskilt fra den øvrige gruppe og dennes aktiviteter, skulle vores oplevelser ikke blive mindre mindeværdige. Vi skulle i nærposition opleve landsbyen Talitsa bogstaveligt stampet ud af de tætte skove ved pelsfarmens etablering i 1968 – et lille samfund koncentreret om pelsfarmen og groet med denne som eneste beskæftigelsesmulighed. Sovjetstil rendyrket. En blanding af uskønne toetages boligblokke og traditionelle, men altså forholdsvis nybyggede typiske russiske bjælkehuse.

Enerådende, men ikke på nogen måde despotisk, regerede direktør Malin på sovkhosen / pelsfarmen over de 800 sjæle i denne landsby i skovrydningen. Med gode konjunkturer i skind- og pelsbranchen, valutaindtjenende og dermed direkte underlagt et ministerium i det fjerne Moskva. Uafhængig af de lokale rajon- og oblastmyndigheder, havde der på pelsfarmen udviklet sig en selvstændighedskultur. Man klarede sig selv, anlagde af indtjente midler sine egne asfaltveje og øvrige infrastruktur til en standard, der var over det, de forarmede lokale myndighedsstrukturer kunne klare for deres områder.

Ankommet

Sommeren 1992 skulle blive sagnomspunden. Perfekt vejrlig, drønende sommer - og ikke mindst: Danmark blev europamester i fodbold under vort ophold i Toropets og hævede derved vort lands prestige til skyerne. Og vi, rejsegruppen, nød det hele. Vi var ankommet, for første gang, til byen Toropets, der egentligt ikke skulle eksistere.

[1] Toropets. Byen skriver sin historie tilbage til år 1074 - alså ældre end tx. Moskva. den har i det historiske forløb fungeret som distriktsstad i ujesden, nu rajonen Toropets. Oprindeligt naturligt placeret på "Varægervejen" dvs. nordboernes rejserute mellem Østersøen og Sortehavet, kom byen i middelalderen til blomstring som en yderst aktiv handelsby, med vidtstrakte forbindelser også internationalt.

Peter Nielsen

Stålværkets maskinarbejderlærlinge august 1951. Næsten alle havde øgenavne, men de officielle navne var fra venstre: Værkfører Larsen, Oluf Jensen, Niels Jørgen Slivsgaard, Eigil Højhus, Preben Løvgren, Mogens Christiansen, Hans Peter Skafte, Jens Carl Houborg, Harry Hansen, Henning Andersen, Leif Bonde, Ole Buck og værkfører Mikkelsen.

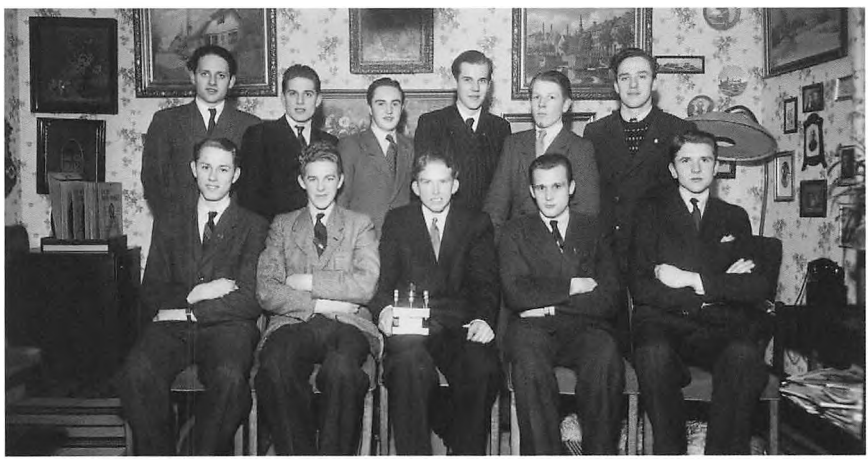

11 renvaskede maskinarbejderlærlinge til "Busters" svendegilde i 1950. Bagerste række fra venstre: Ole Buck, Henry Hansen, Harry Hansen, Søren Thomsen, Hans Peter Skafte og Poul Sørensen. Forrest fra venstre: Henning Andersen, Mogens Christiansen, Hans Christian Eilerskov ("Buster"), Jens Carl Houborg og Erik Fæster Sørensen. I hånden holder Buster sit svendestykke, en stålholder til en drejebænk.

Barndomsminder

Af Hans Henning Andersen, Skanderborg

Dæmningsbyggeri ved åen

For vi drenge på Palludansvej var yndlingslegepladsen Bellevue og engen nedenfor. De fleste af os var født i årene 1927 til 32, og vi var meget ofte 4 til 8 drenge derude samtidigt efter skoletid. Fra Palludansvej til åen var en travetur på ca. to kilometer. Vi plejede at tage ruten Trimlebakken (som var helt ubebygget dengang) over jernbanen, og langs østsiden af skinnerne ud til Bellevue. Ofte gik vi på jernbanelinien, med spaderne på nakken, og på bedste indianermaner lagde vi os ned med øret mod skinnerne for at høre, om der var tog på vej. Når der engang imellem kom en banearbejder på skinnecykel for at inspicere, så var det bare med at komme ned ad skrænten og ind i skoven. (I de sidste krigsår turde vi ikke gå på skinnerne, for da var der tyske soldater som sabotagevagter. Det var de såkaldte "svellespringere", men de kom mest lige før de store troppetransporter. De skulle sikre, at der ikke var placeret plastisk sprængstof på siden af skinnerne.)

Opholdet på engen koncentrerede sig ved en forgrening ved åen, hvor der var lavere vand og næsten ingen strøm. Efter vores daværende mening en komplet ufarlig legeplads. En søndag eftermiddag ville mine forældre dog ud og vurdere farligheden af legepladsen, og til min store lettelse var der kun meget lidt vand i åen den dag, så pladsen blev godkendt, hvis vi bare ville være forsigtige.

En eftermiddag ved åen lød der råb og gurglende lyde. De kom fra Ulle, som på ekvilibristisk vis var havnet på skrænten med benene opad, hænderne ude i åen, og ansigtet i vandoverfladen. Hans højre

hånd var i forvejen forbundet med blyskinne og bandager, fordi en af hans fingre var brækket. Han kunne ikke komme op ved egen hjælp, med mindre han lod sig glide ud i strømmen. Og det ville jo ikke være så smart. Heldigvis var vi to drenge få meter fra ham, så vi greb fat i hans ben og trak ham hurtigt op på sikker grund. Det meste af vandet fik vi presset ud af bandagen, og den trængte såmænd alligevel til at blive vasket. Ulle var altid noget af en vildbasse, så han tog det ret afslappet.

En solskinsdag sad vi og nød livet, og pludselig fik jeg øje på en meget stor fisk. Den stod på en halv meter vand og solede sig. Vi udtænkte planer for, hvordan vi kunne fange den. Jeg mente, at jeg forsigtigt kunne træde ud i åen og så smække den en med kanten af spaden. Der fremkom ikke bedre alternativer, så jeg hævede spaden og stak forsigtigt den ene gummistøvle ud i vandet. Det viste sig ikke at være nogen genial løsning, for fisken havde åbenbart vurderet situationen anderledes. Den slog et mægtigt slag med halen, og så var den væk. Jeg stod tilbage og var pladdervåd. Desuden løb vandet ned i begge mine gummistøvler.

De medbragte spader brugte vi til at skære græstørv op af engen med, og græstørvene byggede vi en ganske fin dæmning af. Men når der var forhøjet vandstand i åen, blev dæmningen skyllet væk, og så kunne vi begynde forfra. Senere fandt vi på at lægge gamle drænrør gennem dæmningen, og så kunne den bedre holde, for så reduceredes vandtrykket. En herlig legeplads, der gav os masser af motion. Det gav mere frisk luft end de moderne computerspil giver nutidens børn.

Troppetransporter

Jeg boede på Palludansvej 25, og en af mine bedste legekammerater var Ulf Schack Olldag Sørensen kaldet Ulle, som boede i nr. 28. Ulles have stødte op til jernbanen, der krydser Frisvadvej, og vi fandt på at lægge forskellige små effekter på skinnerne såsom kobbermønter og andet. Under krigen blev Nebelgrisen suppleret med masser af tunge troppetransporter til og fra Oksbøl og Nymindegab. Vi talte ofte transporter på 40-50 togvogne, og så var der to damplokomotiver foran og et bagved. Den forøgede vægt af togene gav jo yderligere muligheder for møntvalseriet, og det var altid spændende at se på, hvad der blev

slæbt forbi af kanoner, lastbiler, tanks og soldater, og det var travle tider for Vestbanen i de år.

På et tidspunkt midt under krigen var Ulle kommet i besiddelse af nogle patroner til en salonriffel. Vi havde ingen salonriffel, så vi måtte jo se at finde en alternativ anvendelse for patronerne. Ideen slog hurtigt ned i os. De måtte selvfølgelig kunne indgå som specialprodukter i møntvalseriet. Vi kravlede gennem hækken til skinnerne og placerede en række patroner stående på fænghætten. De stod med ca. en halv meters mellemrum, så de synede ikke af meget. Kort efter hørte vi et par prustende lokomotiver, som vi skønnede til at være ved Lundvejs-overskæringen. Så vidste vi, at der var en militærtransport på vej vestpå. Vi smuttede tilbage gennem hækken og gemte os i det tætteste buskads, der var i haven. Der trykkede vi os ned og afventede begivenhedernes gang med tilbageholdt åndedræt. Kort efter kom det første lokomotiv, og lyden fra patronerne lød som en kort byge fra en maskinpistol. Lokomotivet passerede Frisvadvej, hvorefter toget standsede. Ud sprang flere bevæbnede tyske soldater, og en officer skreg nogle for os uforståelige lyde. Vi lå angste og urørlige og pressede os ned mod jorden, da der jo kun var 10-15 m hen til toget. Efter at officeren havde travet lidt frem og tilbage langs toget, hoppede han op i lokomotivet og gav ordre til at fortsætte. Han havde nok draget den konklusion, at bagholdet ikke var af alvorlig karakter. Toget holdt vel kun nogle få minutter, men Ulle og jeg opfattede det som timer, og det varede meget længe, inden åndedrættet igen blev normalt. Vi turde ikke fortælle noget hjemme om oplevelsen, og resterne af patronerne fandt vi aldrig.

Nogle måneder senere var der en nat nogle mere erfarne jernbanesabotører på spil samme sted, og det resulterede bl.a. i, at en del af ruderne i både nr. 26 og nr. 28 blev blæst ind. Desuden måtte et par skinner udskiftes, da en skinnesamling var ødelagt. Nogle måneder senere blev der udført en sprængning af skinnerne for enden af fodboldbanen, og nysgerrig som jeg var, var jeg cyklet derud. Tyskerne var allerede på stedet, og de kunne konstatere, at der blev mange timers pause i togdriften. Jeg fandt et spændende hylster på skærverne, men en officer flåede det ud af hænderne på mig, udstødte en række ord (som lærer Traberg aldrig brugte i tysktimerne), hvorefter han arrigt kylede hylsteret ned i grøften. Senere fik jeg opklaret, at det var tom emballage fra sprængblyanter.

Det kære gamle fodboldstadion på Lundvej

En væsentlig del af min barndom blev tilbragt på fodboldbanen. Og når jeg af og til besøger mine forældres gravsted på Østerlund kirkegård kan jeg stadig udpege stederne hvor klubhus, fodboldmål, rækværk med videre var placeret før ca. 1952, da det kære gamle stadion blev nedlagt. Dejlige minder, som blev oplevet sammen med kammeraterne, dukker op i erindringen. Selv efter mørkets frembrud kunne det være svært at tage derfra. Jeg kan stadig forestille mig Sehesteds stemme, når han råbte: "Kom mæ æ bold". Og vi var ikke altid lige flinke til at parere ordre.

Mange af minderne knytter sig til den transport, der var ud til diverse kampe. Den første organiserede fodboldkamp, jeg deltog i, foregik i Nordenskov, og det var på drengeholdet. Lærer Malling var leder for os, og vi cyklede de 16 km til Nordenskov, spillede fodboldkampen, som vi tabte, og derefter cyklede vi hjem igen. Når vi under krigen skulle spille fodboldkampe på drenge- og juniorhold, spillede vi i kreds mod bl.a. Billum, Oksbøl, Vrøgum, Henne, Outrup, Lunde og Nr. Nebel. Transporten skete ofte med Nebelgrisen eller i de kassebiler, som i ugens løb blev brugt til at transportere arbejdere ud vestpå til byggeri af de mange hundrede bunkers.

En søndag var vi på vej hjem i en kassebil fra en kamp i Outrup, og da vi var ca. 5 km. fra Varde, kunne vi mærke, at der var noget galt, for bilen kørte med højrehjulene ude i gruset, og den gik langsomt ned i fart. Da den var standset, hoppede vi ud af kassen, og vognmanden kiggede på baghjulet. Han satte en donkraft under og sparkede på tvillinghjulet. Han havde mærket, at bremserne ikke virkede, men nu mente han nok, at vi kunne trille videre, og han lovede at køre forsigtigt. Jeg må tilstå, at jeg hørte til den halvdel af holdet, der valgte at gå de sidste 5 km. hjem.

En søndag var vi i Esbjerg og spillede fodbold i regn og slud. Pausen blev lidt forlænget, for to af drengene måtte hjælpe chaufføren med gasgeneratoren, for at der kunne være gas nok til hjemtransporten efter kampen. Da vi halvanden time senere nåede vejgaflen A12 og A11, bremsede chaufføren hårdt op, for rattet havde sat sig fast, så han kunne ikke dreje det. Så måtte vi trave de sidste 4 km. hjem, selvom vi hundefrøs. I de tider var det ikke så moderne med bileftersyn, og reservedele var det også småt med. Vore transporter var ofte

ligeså spændende som selve kampene. Den lille jernbanebro ved Hyllerslev blev indtil flere gange sprængt af jernbanesabotører i slutningen af krigen. Og når vi skulle passere broen med Nebelgrisen, gik vi ofte ud på de små platforme, der var i hver ende af personvognene. Så var vi klar til at hoppe af toget, hvis der skulle lyde et brag.

En af de helt uforglemmelige hjemtransporter havde vi fra Esbjerg. Vi var om eftermiddagen taget med toget til et håndboldstævne, som skulle slutte ved 20-tiden. Vi spillede de planlagte to kampe, hvorefter vi skyndte os ned til banegården for at tage dagens sidste tog til Varde. Da vi nåede ned på perronen, nåede vi lige at se den sidste vogn forlade stationen på vej mod Varde. Der var straks forslag blandt de kvikkeste om, at hvis vi skyndte os hen til rutebilstationen, så kunne vi bare tage en rutebil hjem. Men så heldige var vi nu heller ikke, for der var slet ingen rutebiler. Der var heller ingen af deltagernes forældre, der på det tidspunkt havde en bil, som de kunne hente os i. Selvom vi var 10 drenge med sportstasker, foreslog de kvikkeste, at så kunne vi da bare tage på stop hjem. Så vi begyndte at slentre ud ad landevejen. Benene var begyndt at blive noget tunge, og ved tanken om, at nu var der da kun 18 km hjem, kunne vi begynde at kalkulere på et tidspunkt, hvor vi kunne forvente at være hjemme, hvis der ikke viste sig nogen biler. En mørk efterårsaften lige efter krigen var der altså meget, meget langt mellem bilerne. Så vi kunne faktisk gå midt på vejen, for der kom ingen biler. Lidt over midnat nåede vi Varde, og så kunne vi fordele os rundt i byen til alle de nervøse forældre, som havde regnet med at se os tre-fire timer tidligere. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi dagen efter var ret trætte og meget ømme i benene. Efter to håndboldkampe og 25 km. travetur med sportstasker, var energien ved at ebbe ud.

En af de mere muntre hjemture havde vi et par år efter krigen fra Sig. Det var med oldboys-holdet, og vi var et par store drenge, der var med som reserver, da de gamle drenge ikke kunne stille fuldt hold. Villy var derude med sin store nye Hudson, som var Vardes stolthed i flere år. Villy var altid frisk til at klare alle transporter, og da vi ikke kunne blive enige om, hvem der skulle hjem med sidste tur, mente Villy godt, det kunne klares med en tur. Vi var 11 mand plus Villy, som jo ikke var nogen splejs. Jeg var i øverste lag på bagsædet, og med åben bagageklap kunne der være fire voksne i bagage rummet,

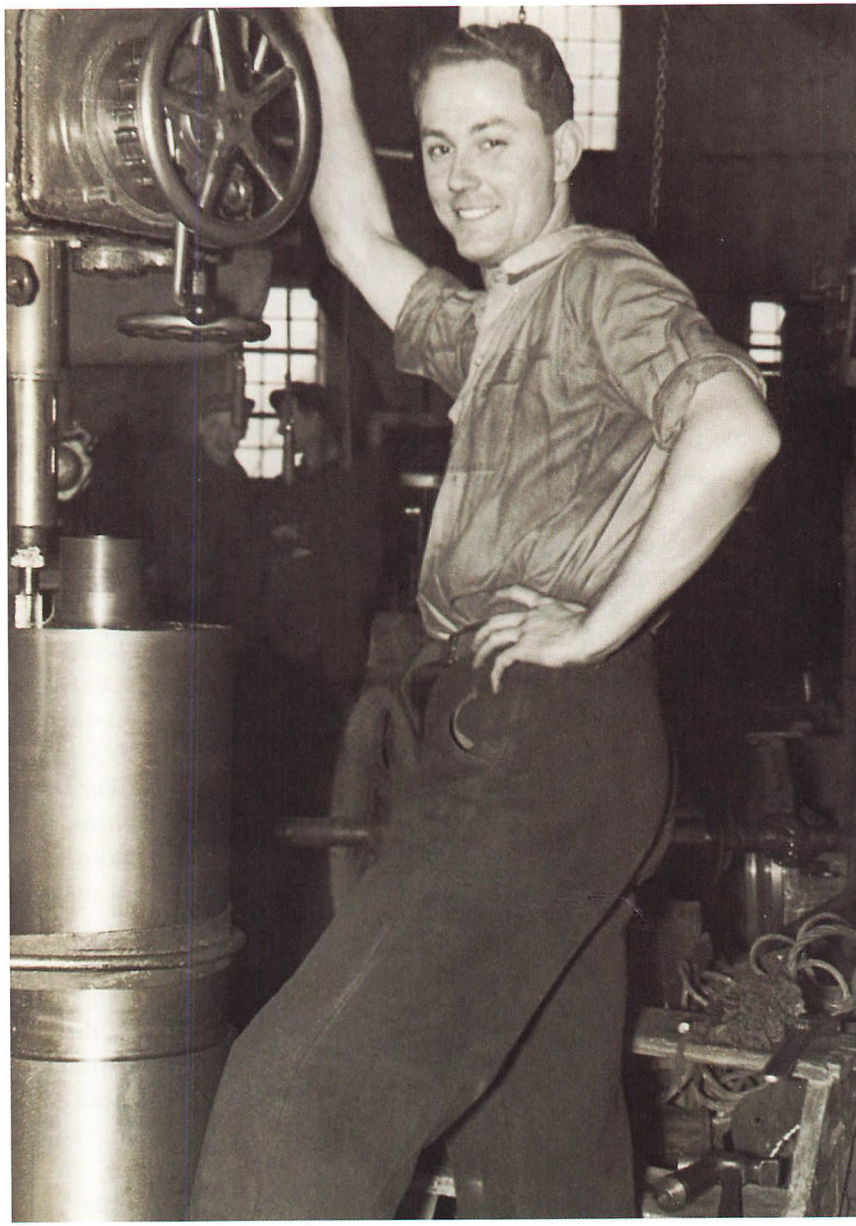

Borearbejde på A/S Varde Stålværk. Gevindskæring i en bærerulleaksel til en cementmølle.

når underbenene hang ud over kanten. Det var før sikkerhedsselerne blev opfundet, og politi var der ikke så meget af dengang. Når vi drenge var reserver på oldboys-holdet, kalkulerede vi altid en time mere til hjemtransport, for der var altid nogle af de gamle drenge, der var blevet tørstige, og de skulle lige ind et sted for at få en og gå hjem på. Og de var ret godt kendt med omegnens små oaser. Det var almindelig kendt i Varde, at hvis man kom for sent til lyntoget til København, så fik man Villy til at køre sig til Bramming, for så kunne man hoppe på lyntoget der. Lyntoget skulle jo vende i Esbjerg, og Villy kunne køre meget stærkt.

Varde Søndre Plantage

Min far (Hans Christian Andersen) flyttede til Varde i 1918, hvor han som 24-årig havde fået job som bogholder på A/S Varde Stålværk, som skulle startes igen efter at have været lukket på grund af første verdenskrig. En dag fandt han ud af, at plantør Sørensen i Søndre plantage var hans soldaterkammerat, og de var begge blevet indkaldt som infanterister til Odense kaserne i april 1914. På grund af verdenskrigen, som brød ud nogle måneder efter, blev deres soldatertid forlænget til to år. Deres bekendtskab blev til et livslangt venskab, og derfor cyklede mine forældre og min søster Ingrid og jeg ofte til plantørboligen søndag eftermiddag til kaffe-komsammen.

Jeg husker, at vi mange gange travede en tur i skoven, og det var fascinerende for en dreng at høre på en erfaren skovmand. Han kunne i timevis fortælle om træerne, fuglene, dyrene og hvad vi nu ellers kunne støde på i skoven. Han var en dygtig jæger, men hvis han så et dådyr, tog han kasketten af og hilste pænt. Dem skød han aldrig, for som han sagde, de pyntede i skoven. Han havde diverse skydevåben, og for mig var det en stor oplevelse, når han hentede salonriflen og inviterede min far og mig på skiveskyde-konkurrence, for de to gamle infanterister kunne stadig lide lugten af krudtrøg.

Fru Sørensen var fra Wien, og hun var kommet til Danmark kort efter første verdenskrig som rejseleder for en del wienerbørn, der var inviteret herop på rekreation. Hun havde selv en datter med, og de to blev i Danmark resten af deres liv. Fru Sørensen var en lille og temperamentsfuld dame med en charmerende østrigsk accent. Jeg husker

tydeligt en episode fra sensommeren 1944, hvor vi en søndag var ude for at købe honning hos Sørensen. Fru Sørensen berettede med stor fryd, hvad der var hændt nogle dage tidligere, og hvor hun fik lejlighed til at få genopfrisket sit modersmål. Der var pludselig troppet nogle tyske officerer op ved plantørboligen, og deres ærinde var at aftale de nærmere omstændigheder vedrørende levering af tusindvis af granstammer til afstivning af de pansergrave, der var ved at blive gravet ved Varde. Officererne kom ikke længere end til hovedtrappen, for fru Sørensens temperament var blevet pirret ret voldsomt af deres mangel på høflighed. Hun stillede sig i den åbne hoveddør, satte hænderne i siden, og så afleverede hun en meget skarpt formuleret belæring på wienerdialekt i, hvordan man opfører sig som besøgende i hendes hus. Officererne havde med respekt hørt på foredraget, og da seancen og lydniveauet var på det højeste var Sørensen gået ind i køkkenet i angst for, hvad situationen skulle ende med. Han var vist bange for at blive enkemand i utide. Det endte med, at de luskede af igen, og så blev træ-leverancerne formidlet gennem de danske myndigheder. Sørensen var stolt af plantagen, som han i mange år havde passet og plejet, og så havde han svært ved at se det fornuftige i, at hælde i tusindvis af gode granstammer i nogle tåbelige pansergrave.

Køreprøver i Varde

Jeg har haft den fornøjelse at aflægge køreprøve fire gange i Varde. De to første gange var til motorcykel og personbil, og i 1949 var det altså hos Rask Sørensen, at man lærte at køre. Undervisningen på motorcykel blev ikke så langvarig, for efter halvanden time begyndte det at regne, og da kørelæreren jo sad bagpå uden regntøj, så mente han, at jeg godt kunne bestå en køreprøve. Vel vidende at jeg ikke kunne køre motorcykel, gik jeg op til prøven, som indledtes med en eksamination i vejskilte. Derefter besteg jeg Nimbussen ud for kirken, startede den og kørte forsigtigt (helt alene) ned over torvets toppede brosten, rakte armen ud og drejede til højre, og midt i Torvegade lavede jeg en flot venstrevending, kørte tilbage til kirken alt imens den motor-sagkyndige spejdede efter mig. Da jeg var steget af cyklen og havde sat den på støtteben, fik jeg at vide, at jeg havde bestået. Prøven i bilen tog lidt længere tid, men jeg kan huske, at jeg for undervisning plus prø-

ver betalte den rimelige sum af i alt 200 kr., som var sponsoreret af min far som en belønning for, at jeg ikke var begyndt at ryge. Ugelønnen som 2. års lærling på stålværket var ca. 24 kr. for 48 timers arbejde. Ja, tiderne har ændret sig.

Tre år senere var jeg igen til køreundervisning i Varde, men det var i militært regi, så forholdene var helt anderledes, og dengang respekterede militæret ikke et civilt kørekort. Fodbremsen var kun til nødsituationer, og enhver opbremsning skulle ske ved nedgearing, dobbeltudkobling med mellemgas. Kørelærerens ansigtsfarve blev nærmest bordeauxrød, hvis vi lige snuppede fodbremsen i utide. Kørelæreren elskede højresvinget fra Smedegade til Nikolajkirkestræde, hvor man med øget rutine undgik at rive nedløbsrøret ud af hushjørnet med højre side af lastbilens bagsmæk. Den lokale blikkenslager må have tjent formuer på at sætte nye nedløbsrør i væggen. Der var specielt fire gader, vi kom til at kende godt fra lastbilerne. Og det var Brogade, Smedegade, Nikolajkirkestræde og Storegade. Hvis man ubevidst kom til at udstråle en smule selvtillid, fik man lige lov til at vende lastbilen et par gange på en smal vej, og det kunne godt fremkalde sved på panden en varm sommerdag, for der var jo ingen servostyring dengang. Bilerne var arvegods fra de allieredes overskudslagre, så mange af dem havde både været i Nordafrika og med turen gennem Europa, og lydsvage var de ikke. Selvom man havde civilt kørekort til motorcykel, blev der krævet minimum ti timers undervisning, inden man fik lov at gå til prøve. Den undervisning foregik mest i nogle sandede arealer udenfor Nymindegab lejren, så vi fik da også prøvet at vælte en del gange. Fik man sig fedtet ind hos kørelæreren, kunne man blive tilsagt køreundervisning lørdag formiddag, for så undgik man rengøring hjemme på kasernen. Hver lørdag skulle han nemlig til Hvide Sande og købe fisk til weekenden.

En livløs mand

En kold vintermorgen i 1949 var jeg kl. 06.30 på vej til arbejde på min cykel. Jeg var lærling på stålværket, og vi skulle stemple ind senest kl. 06.45. Der lå 10-20 cm. snesjap på vejen, så det var med at holde tungen lige i munden. I højresvinget fra Frisvadvej ad Østervold bemærkede jeg i mørket, at der lå et eller andet i vejsiden. Min dyna-

molygte lyste ikke, og gadebelysningen var nærmest stillet på stand by. Jeg stoppede og gik tilbage, og der fandt jeg en livløs ældre mand iført pyjamasjakke, lange bukser og sutsko. Jeg trak ham op på fortovet og forsøgte at få liv i ham, men det kunne jeg ikke klare. Der var ikke et øje i nærheden, og der var endnu ikke lys i husene omkring mig. Jeg løb op til dommerkontoret, idet jeg kunne se en rengøringsdame derinde. Jeg gik ind og bad om at låne en telefon. Jeg ringede til Falck, men jeg kunne høre på Falck-manden, at han var lidt skeptisk over min forklaring. Han spurgte, hvad jeg hed, og da jeg sagde det, kom der gang i foretagendet. Det var Osmund Jensen, der havde vagt, og vi kendte hinanden fra fodboldbanen. Få minutter efter var Falck på stedet, og jeg kunne fortsætte til stålværket. Da jeg stemplede ind med en halv times forsinkelse, blev jeg mødt af en meget alvorligt udseende værkfører Mikkelsen, der bad om en forklaring på min sene ankomst. Mine forklaringer virkede ikke særligt overbevisende på Mikkelsen, så jeg fik besked på at komme i gang med mit arbejde. Mikkelsens skepsis forsvandt et par timer senere, da to kriminalbetjente troppede op i værkstedet for at tale med mig. Jeg måtte så redegøre for morgenens oplevelser, og da de derefter roste mig og takkede for min indsats, fik jeg også et anerkendende lille smil og et nik fra Mikkelsen, og så var han overbevist og måske endda en smule stolt over, hvad en af hans drenge havde klaret. NB: Senere fik jeg at vide, at den livløse mand havde fået et ildebefindende, og så var han gået ud for at få lidt frisk luft. Han døde få timer senere uden at være kommet til bevidsthed.

Mikkelsen var lidt af en mirakelmand, når vi havde fået noget i øjet. Sikkerhedsbriller var jo ikke på mode dengang. "Patienten" blev placeret på sålbænken udenfor Mikkelsens kontorvindue (hvis der var dagslys). Så spidsede han en tændstik med sin lommekniv, suttede lidt på spidsen af tændstikken, så den blev blødgjort, lagde sin venstre hånd på patientens pande og pressede hovedet ind mod kontorvinduet samtidig med at han med sin venstre tommelfinger løftede øjenlåget. Så lagde han sin højre håndkant på patientens kind og "vupti", så havde han med tændstikken fjernet fremmedlegemet fra øjeæblet, uden at man mærkede noget. Ingen af os ville til øjenlægen, hvis vi kunne finde Mikkelsen. Det var i det hele taget en god og alsidig læretid, vi havde på stålværket. Og senere hen i livet blev jeg klar over, at

vi både på værkstedet og i teknisk skole havde fået en god undervisning. Og da de fleste af skolens lærere var ingeniører fra stålværket, blev vi faktisk lidt forkælede med kvalificeret undervisning.

Skyderi ved Skansen i Varde

I 1952 var der vild opstandelse omkring Skansen, fordi der sent en aften blev affyret nogle pistolskud fra en flygtende indbrudstyv. Politiet havde en formodning om, at det kunne være en militærperson fra en af de vestjyske kaserner. Eventuelt fra Esbjerg eller Nymindegab, og så ville han måske i løbet af natten forsøge at snige sig ind i lejren i ly af mørket. Netop den aften skulle jeg på min første bunkersvagt i plantagen i den vestlige del af Nymindegab lejren. Vagtkommandøren kaldte os sammen kl. ca. 23 og forklarede meldingen fra Varde politi. Jeg skulle ud i plantagen fra kl. 24 til 02. Vi fik at vide, at manden måske ville være desperat, og at han derfor kunne finde på at skyde, hvis vi ville stoppe ham, og derfor skulle vi ikke tøve med at skyde, hvis vi følte os truet. Med den besked kørende rundt i hovedet, begav jeg mig kl. 23.50 op foran infirmeriet, hvor jeg tæt ved gadelampen skulle afløse afgående vagt. Den nat var der måneskin med drivende skyer og svag blæst, som fik fyrretræerne til at stå og svaje og dermed danne de mest fantasifulde skygger. Vi var ikke udstyret med lommelygter, og der var langt ned til den sparsomme belysning i lejren. Efter en times tid hørte jeg pludselig en svag raslen i skovbunden. Jeg satte mig ned og stirrede ind i mørket. Efter ca. et minut råbte jeg: "Hvem der?" Der kom intet svar. Lidt efter rejste jeg mig op og begyndte at gå hen ad den smalle sti. Pludselig raslede det igen tæt bag mig. Med en puls på 120 vendte jeg mig mod lyden, satte mig på hug og afsikrede geværet med den faste overbevisning, at jeg ville forsvare det afsnit af fædrelandet, jeg nu havde fået til opgave at passe på. Langsomt drev skyerne væk, og månens stråler skinnede på mig. Pludselig sprang en stor hare ud på stien og løb ned mod klitterne. Jeg drog et lettelsens suk, lod pulsen falde lidt ned, sikrede igen geværet, rejste mig op og kunne nu se det sjove i situationen. Jeg tog geværet over højre skulder, luskede efter haren og kunne nu igen nyde den smukke vestjyske sommernat ved klitterne, da jeg havde på fornemmelsen, at der nok ikke kom flere gæster inden kl. 02, hvor jeg skulle afløses. Jeg husker

ikke, om politiet senere fandt forbryderen, men på min følgende week-end-orlov i Varde så jeg to af skudhullerne i en mur ved Skansen.

Et afslappet smil umiddelbart efter at jeg havde vundet mit første af fem danske atletikmesterskaber. Her fotograferet i København i 1954 efter sejren i det danske mesterskab i tikamp. Senere blev det også til individuelle danske mesterskaber i længdespring, femkamp og 110 meter hækkeløb.

Et møde mellem to kulturer

Af Esther Kolding, Varde

Født som fynbo – og siden halvfjerdserne bosat her i Varde, undrede jeg mig gennem 2005 over synet af anderledes udseende mennesker i vort bybillede. – Min undren skiftede til interesse i at lære dem og deres baggrund at kende, og til slut meldte jeg mig via Dansk Flygtningehjælp til at være kontaktperson for et menneske fra Myanmar, det tidligere Burma. Stykket her handler om indsigter og forståelser, som er opnået gennem denne kontakt med et menneske fra en ganske anden verden end min egen.

I april 2005 fik jeg så et brev fra vor kommune om, at der var en ung mand på 26 år, som var kommet til vor by, og som havde ønsket at få en dansk kontaktfamilie. Det viste sig, at den unge mand boede ganske tæt på, hvor min mand og jeg bor, så vi besluttede os til at gå ned og se til ham allerede samme dag. Da vi ringede på døren til hans lille lejlighed, blev den hurtigt åbnet, og dér stod en ung mand med helt sort hår og brune øjne og smilede til os. – Han var helt klar over, hvorfor vi kom, og vi blev venligt budt indenfor i den lille, rene og spartansk udstyrede lejlighed.

Vor unge ven var netop kommet til landet og kunne intet dansk, så vi måtte ty til det engelske sprog, men kemien mellem os var i orden fra første øjeblik, og vi aftalte, at vi skulle ses én gang om ugen hos os. Til at begynde med var vi lidt usikre på, hvad vi mon kunne gøre for at lette overgangen for ham, men hurtigt blev det til et spørgsmål om at hjælpe med at læse lektier – i perioder op til flere gange ugentlig. – Han viste sig hurtigt at være både viljestærk og ihærdig med at lære vort vanskelige sprog. Efterhånden som vi kom hinanden tæt-

27 års fødselsdag (I hjemlandet fejres en fødselsdag ikke, så det var første gang, det skete).

På toppen af Himmelbjerget, som med sine 146 meter jo kun er en bakke, når man kommer fra et land med høje bjerge.

tere, førte det også til mangen god samtale om forskelle mellem hans og vort samfund. – Vor unge ven er – som resten af befolkningen i den provins i Myanmar, som han kommer fra, kristen og dét vel at mærke på en yderst aktiv måde, således at hver eneste dag starter og slutter med lovprisning af Gud og læsning i Bibelen. Vi holder meget af vor unge ven, som vi ser som et utrolig helt menneske trods de svære vilkår, han har haft i sit liv, og dette tror jeg i høj grad skyldes hans stærke tro og på en mening med dét, som sker i hans liv, ligesom han også henter megen styrke i det sammenhold, hans landsmænd viser under så anderledes forhold. På et tidspunkt fortalte han således, at han huskede sine første år siddende mellem far og mor, som fortalte bibelhistorier, lærte ham de 10 bud og fortalte om Jesu liv og lære og om, hvad der var rigtigt, og hvad der var forkert. Når han nu befinder sig i vort land og tænker tilbage på sit hjemland, kommer der mange tanker og erindringer frem til overfladen.

En dag fortalte han, at der aldrig var tid til leg, da han var barn. Han husker således, at han som lille engang, da han fik fri fra skole og skulle hjælpe til med markarbejde, havde fundet sig et par små pinde, som han byggede et lille skib af, hvorefter han gemte sig i marken for at lege lidt med det. Hans mor kom og opdagede ham, og det resulterede prompte i et par på hovedet og besked om at komme og arbejde i stedet for. Han husker, at hans mor altid arbejdede hårdt, og at hun var meget træt og havde problemer med at trække vejret rigtigt. Det samme var tilfældet med hans far.

En dag kommer vi til at tale om bier, og han fortæller os, at i hans hjemland har de nogle store jordbier, som alle virkelig var alvorligt bange for. – I jorden var bare et lille bitte flyvehul, men nedenunder kunne der være et enormt bo af disse jordbier. – Det var dødsens farligt at træde ned i et sådant undermineret område, og han fortæller, at familien en aften manglede en ko med kalv. Man ledte overalt og fandt til sidst resterne af dem i et stort hul, hvor bierne havde fortæret dem, så der kun var knoglerester tilbage, hvorefter de havde forladt boet. – Honningbierne var et anderledes positivt bekendtskab. Han fortæller, at da han var ca. 13 år, var det en yndet sport at følge efter bierne til deres bo oppe i træerne for at hente honningen ned. – Biernes larver var rene lækkerbiskner, ligesom honningen gav en kærkommen indtægt, når den blev solgt videre. – På min forespørg-

sel om han blev stukket, sagde han, at der ikke var ét eneste sted, han ikke var stukket efter en sådan udflugt... Selv øjnene kunne han næsten ikke se ud af for hævelse efter de mange stik, men disse til trods var han hver gang klar til at løbe af sted, når det rygtedes, at der var chance for at få fat i den dyrebare honning.

En anden kærkommen indtægtskilde var at gå på slangejagt. – Det var meget farlige slanger, men med et ganske bestemt tag var det ikke farligt, og han blev aldrig selv bidt, men derimod var han ofte bidragyder til familiens økonomi, når han kunne sælge de indfangede slanger til kineserne for gode penge.

Engang havde han i Integrationsskolen her en opgave, som gik på, hvordan der er på et dansk plejehjem. – Han kunne helt åbenlyst ikke forstå, at vi kunne komme i tanke om at sende vore gamle på et hjem. – Han spurgte flere gange: "Jamen hvad laver de da dér?". – Jeg forklarede om ergoterapi o.s.v., og han fortalte om sin farfar, som blev en usædvanlig gammel mand på 70 år (!) som boede i deres hus sammen med mange andre familiemedlemmer. – Han husker ham som fysisk svag, men klarhjernet, og at han ofte sad hos ham og fik fortalt af den gamles visdomsskatte og indhøstede livserfaring. Han fortæller også, at farfaderen åbenbart vidste, hvornår han skulle herfra, for en skønne dag sagde han til sin søn, at han gerne måtte sende bud efter præsten. – Denne kom og gav den gamle sin velsignelse, hvorefter hans søn også velsignede ham, og resten af familien var så derefter ved hans leje for at tage afsked, og to dage senere sov han stille ind. – Da døden var indtruffet, forlod forældrene huset for at fortælle det til præsten, som derpå ringede med kirkeklokken 3 gange, med et kvarter mellem slagene, og dermed var landsbyens beboere gjort opmærksom på, at én af deres ikke længere var i live.

Om sin farfar fortalte vor unge ven i øvrigt, at han alle dage havde ligget på en måtte og sovet på gulvet, men da han så var kommet op i alderen, tænkte hans far, at han nok kunne have fortjent at komme til at sove i en rigtig seng, så han lavede én til ham med det resultat, at han flere gange faldt ud af sengen, så det endte med, at han igen lå på sin måtte og sov. Når en familie i landsbyen oplevede et dødsfald, flyttede der med det samme nogle fra de andre familier ind, og de blev lige så længe, til sorgen var bearbejdet, og man atter kunne leve et normalt liv i den ramte familie. Det er svært i få ord at gøre op, hvad

mødet med vor unge ven fra Myanmar har betydet for os, men som jeg oplever det, er det noget med at få sat fokus på nogle områder af livet, som indtil nu har været mere eller mindre en selvfølge for os som født under nordlige himmelstrøg. Men i lyset af det, vi hører fra en fjern del af vor verden, bliver bl.a. vort demokrati helt åbenlyst til et privilegium, ligesom retten til at have den tro, som man har det bedst med, får en helt anden validitet, når man erfarer, hvor svært kristne har det andre steder på vor jord.

En dag kort tid efter ankomsten til Danmark fortalte han, at han havde talt med nogle danske børn, som løb udenfor og legede, og han spurgte i den forbindelse, om forældrene godt turde lade deres børn lege for sig selv udenfor. Ja, svarede jeg, hvorfor ikke? Han fortalte da, at han, da han var ganske lille, kun måtte lege lige udenfor vinduet, så hans forældre kunne holde øje med ham, for det skete og sker stadig, at små børn kidnappes og sælges, med det formål at tappe deres blod til brug for gamle, pengestærke mænd, som på den måde lægger år til deres liv. Børnene dukker aldrig op igen – bliver bare kasseret efter brug.

Vor unge ven fortæller om livet i den lille landsby, som rummer ca. 30 huse hver med ca. 10 personer. Han fortæller, at det oplevedes som meget ensomt at spise et måltid mad her, når han tænkte på forholdene i sit hjem. Dér var man ofte 14 mennesker, som sad i en rundkreds, og inden måltidet skiftedes man til at læse et stykke op fra Bibelen. – Adspurgt, svarede han dog, at det også var helt dejligt at kunne lukke sin dør og være sig selv, for det havde han heller ikke prøvet før. Forholdene for de kristne var og er vanskelige. Man bliver stadig forfulgt af myndighederne, og for nylig blev de kristne gjort opmærksom på, at hvis de sendte deres børn i søndagsskole, måtte de ikke påregne at modtage almindelig skolegang. Ikke underligt, at det giver spekulative tanker omkring danskernes manglende lyst til at gå i kirke om søndagen. – En dag talte vi om, hvorfor det mon er sådan? – Vor ven sagde, at han havde spurgt sin lærer om grunden til, at han ikke gik i kirke hver søndag, og denne havde med et smil i øjenkrogen svaret: "Måske, fordi jeg ikke er fattig!" – Svaret gav anledning til yderligere undren, og da jeg spurgte ham, hvad han mente årsagen kunne være, lød svaret: "Måske burde I have mere lovsang i kirkerne her i landet. Lovsangen løfter og gør lydhør overfor de ord, som kommer. Her tales

alt for meget, så det går ind af det ene øre og ud af det andet lige så hurtigt. Tingene fæstner sig ikke!"

Vor ven havde 6 års skolegang i sit hjemland, og det kostede store afsavn for hans forældre. Hans lærer underviste i 3 klasser på samme tid dvs., at han skrev noget på tavlen i det første rum, udnævnte derefter en blandt eleverne til at være hjælpelærer, som så skulle holde sine kammerater fast i fortsat at læse det skrevne på tavlen igen og igen, mens læreren var i gang med klasse nr. 2 og 3 på lignende vis. Hvis det skete, at opmærksomheden blev sluppet, og læreren kom og opdagede det, faldt der brænde ned – hårdt og kontant hver gang. Adspurgt, om hans forældre ikke kunne klage over læreren, smilte han overbærende og sagde, at det var helt udelukket. Her måtte man bare være glad for overhovedet at få lov til at gå i skole. – Al lære foregik som udenadslære, og problemet var, at når han havde fri fra skole, var der arbejde i marken, så først om aftenen var der tid til at kigge på lektierne, og da mørket indtraf tidligt og pludseligt, og der ikke var indlagt lys, gav det ofte mavepine over ikke at kunne "remsen" udenad som forlangt. – En snak derhjemme om problemet medførte, at man fik organiseret lektiehjælp fra en ældre fætter samt en lyskilde, som gjorde, at de to drenge i mange, lange timer om natten sammen terpede lektier. Vor unge ven ville gerne have været på universitetet for at studere teologi, men p.g.a. økonomien måtte han hjem og hjælpe sin far efter de 6 års skolegang.

Sammenholdet i familien og i landsbyen var godt. – Når én havde et problem, var det et problem alle tog på sig for at løse i fællesskab. – Da faderen blev arresteret og indsat i fængsel p.g.a. en brors deltagelse i oprørsbevægelsen, mødte der således hjælpere op i hele perioden på 9 mdr., således at man kunne klare sig igennem uden familieoverhovedet. Der var i perioder mange tilfælde af malaria i landsbyen, og også her var det nødvendigt, at de som var i stand til det, kom og hjalp. – Vor ven fortalte om en onkel, som var en slags naturlæge, som cyklede rundt til de andre landsbyer med sine tasker med planter og urter til at helbrede med. Når han ankom til en ny landsby, ringede han blot med sin cykelklokke, og patienterne kom strømmende til. – Muligheden for at blive indlagt på hospital var til stede, men det var meget dyrt, så der var rift om medicinmanden i området. – Hans indtægt må have været rimelig høj, og hans moral ligedan ... for sidste

jul var det ham, som påtog sig alle omkostninger for hele landsbyen i forbindelse med højtiden.

Drømmen på sigt for vor unge ven er, at kunne få lov til at vende hjem og gøre noget for sit land, når forholdene bliver anderledes. Som de imidlertid er for tiden, vil det være forbundet med livsfare for ham at vende hjem. Lige nu arbejder han på højtryk for at lære vort sprog, som virkelig er noget af en udfordring ... ikke mindst for en asiat. – Han stiller mange spørgsmål om, hvordan vort samfund og vort demokrati fungerer. - Han har arbejdet med mekanik i sit hjemland i 6 år, men har intet papir på sit arbejde, og han har derfor en meget stor drøm om at få lov til at komme i lære som mekaniker her.

Som jeg ser det, kan vi hjælpe vore mange nytilkomne på vej i deres liv i vort land med mange praktiske ting – med indsigter og forståelser, men jeg tænker også, at de i lige så høj grad kan lære os "rigtige" danskere mangt og meget om de virkelige værdier i livet – de, som ikke kan købes for penge. ... Jeg kunne ønske, at mange flere danskere åbnede deres dør for en nytilkommen og dermed fik mulighed for nye oplevelser og kundskaber. Jeg tænker ofte over, om en af grundene til den megen flytten rundt ... som mennesker foretager i disse år, måske er, at vi alle skal lære af hinanden ... og leve fredeligt sammen på vor smukke, fælles klode??

Leif, Bakken, Carl, Henning og Esben.

Dejligt med et lille hvil i vejkanten.

Alder ingen hindring

Af Bakken Hansen, Blåvand

Nysalget af motorcykler opnåede sidst i halvfemserne det største salg igennem mange år. Den nu 68-årige Bakken Hansen var en af dem, som igen har taget ungdommens køretøj til sig. I gamle dage kørte han på en Matchless på 350 cc. Nu køres der på en BMW K/100/RT. Han er medlem af en lille køreklub, og hver sommer tager de på en længere tur til udlandet. Den ældste deltager er 79. Det er en rigtig mandeklub, som under ingen omstændigheder vil have damer med. Her er Bakken Hansens beretning for deres Europa-tur 2006.

At rejse – det er livet? Sådan stod der i rejsebrochurerne, og det er også rigtigt. I hvert fald for mig og en flok rigtige gode kammerater. Vi har siden begyndelsen af 90´erne været på tur hvert år. Altid en flok normalt på 6-7 stykker. Turene er ikke planlagt hjemmefra. Det eneste vi har besluttet os for, er, hvor turen skal gå hen. Alle er indstillet på, at det er tilfældighederne, der får lov til at råde, når vi er på ferie. Vi har været i England, Irland, Skotland, Tyskland, Østrig, Schweiz, Frankrig, Sverige, Finland, Norge og Ålandsøerne på vores motorcykler. Turen som jeg gerne vil fortælle om, startede tirsdag den 6. juni 2006 kl. 9,00 hos Esben Kræn, Billum. De øvrige deltagere på turen var Leif Poulsen, Nr. Nebel, Jes Kirk, Varde og Bakken Hansen, Blåvand. Herfra kørte vi mod Padborg, hvor vi skal møde Henning Christensen, Vodskov og Carl Madsen, Assens. Mødestedet er parkeringspladsen ved grænsen i Padborg, hvor vi skulle mødes kl. 11,00. De 2 var ankommet præcis. Flot klaret. Henning havde kørt 315 km. fra Ålborg, og han er skam 79 år. Efter at hele truppen på 6 mand

nu er samlet går det i fuld fart sydpå, og vores første stop er i den lille by Haselund, hvor vi spiser. Derfra kører vi gennem Nordfrisland mod Husum, og derefter gennem Ditmarsken til Glückstadt, hvor vi sejler over Elben. Det er strålende vejr, fint solskin, ja, rigtig sommervejr, så landmændene har travlt med at snitte græs. Færgen vi sejler med hedder F/S Ernst Sturm. Kl. 16,30 holder vi kaffepause ved Lang End. Derefter er vi på vej til Rotenburg, hvor vi skal spise til middag. Her kan man hver tirsdag få en fin schnitzel til 9,80 euro på Restaurant Adria. Undervejs fik vi en kraftig tordenbyge, så vi måtte gøre holdt og stå under et halvtag. Dem der havde læder dragter på ønskede selvfølgelig ikke at blive våde. Vi overnattede den første nat på en Jugendherberg på et dejligt sted i udkanten af Rotenburg.

Onsdag den 7. juni forlader vi det flotte Jugendherberg i flot solskinsvejr, og kører på vejene 215 og 482. Gennem Lahde, Rinteln, Blomberg og Olsberg. Bare flotte naturskønne områder ad Marguerit veje. I Barntrup gør` vi stop for at proviantere, og derfra kører vi videre langs en smuk bjergkæde. Esben, vor mekaniker, yder første hjælp til Jes. Hans styrthjelm klemte ham for hårdt på ørene, men der skete desværre et lille uheld under reparationen. Esben skar fin-

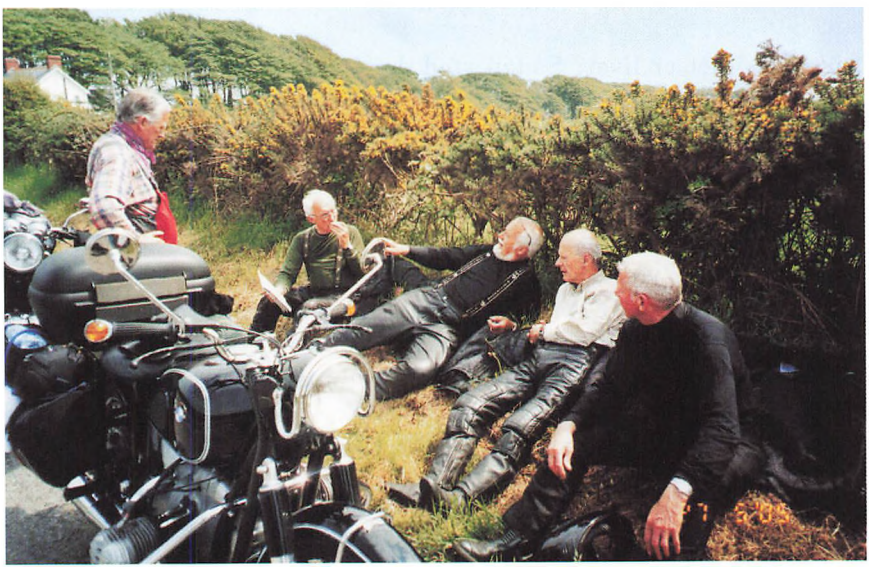

Vi holder pause i det grønne.

geren, men et stykke plaster kunne klare det. Kaffe skulle vi jo også have, så vi gjorde holdt i byen Beverungen, og i fint solskin nød vi kaffen og kagen på en udendørs café. Herfra kører vi gennem de flotte områder ved Nienburg, Mindes, Hannover, Weserbergland, Buckeburg og Kassel. Esben ringer til Schweiz og får aftalt et besøg på en privat motorcykel-museum hos Familien W. Boshart. Kl. 19,00 har vi fundet et gasthaus: Gasthaus Connermann, hvor vi kan spise og overnatte.

Torsdag den 8. juni er vi stadig heldigt med vejret, og efter et flot morgenbord starter vi køreturen kl. 8,00. Her oplevede vi lidt dramatik på motorvejen. Vi kørte bag en campingvogn, som kørte 95 km. i timen, da pludselig dets ene dæk eksploderede og flyver ud på kørebanen foran Esben. Han kører over det med et ordentlig hop – en virkelig flot artistoptræden. Jeg nåede heldigvis at køre uden om, men når man tænker tilbage, kan jeg nok se, at der skulle meget lidt til, før det kunne ende rigtig galt. Kl. 11,00 tanker vi op og får samtidig kaffe på en motorvejscafé. Herfra kører vi mod NSU museet i Neckarsulm, som ligger 40 km væk. Det var fantastisk fint vejr, 27 grader varmt, og da styrthjelmen er varmt at have på, måtte vi holde nogle korte pauser for at strække benene og køle af. Museet er flot med 200 motorcykler og NSU biler. NSU RO 80 er en flot bil med et flot design, men motoren - en Wankel-motor - gav problemer, og var skyld i fabrikkens fallit, og Folkevogns-fabrikken overtog den. På film så vi, at det var en meget moderne fabrik med 34.000 ansatte. Fabrikken lukkede i 1974. Vi overnattede i byen Rottenburg AM ved floden Neckar. Det var en fin indkvartering og middagen var god. Ganske vist troede vi, at vi skulle have oksekød med kartofler og tilbehør, men på grund af sprogforveksling fik vi oksekødsuppe med forskellig blanding i. Det morede vi os meget over den dag.

Fredag den 9. juni kører vi mod byen Will i Schweiz, og kl. 11,30 holder vi i Stockack, hvor vi fik kaffe eller te – det var dejligt. Så gik turen videre gennem naturparken Schwalber med parallelle sving og store stigninger 15-20 % - serpentinersving. Kl. 13,00 er vi ved Bodensee, hvor vi spiser en dejlig frokost, mens vi har en ualmindelig smuk udsigt over søen. Sidst på eftermiddagen når vi museet hos familien W. Boshart. Den fantastiske flotte samling påbegyndte de i 1970. Ca. 400 motorkøretøjer, flotte som om de lige var kommet fra fabrikken, heriblandt schweiziske motorcykel mærker, som vi ikke kender, bl. a. Con-

dor og Universal. Totalrenoverede knallerter og ting fra den anden verdenskrig fandtes også i samlingen, og det var mærkeligt for mig, at se antiluft-skytskanoner mage til dem der var opstillet i Tirpitz-stillingen i Blåvand under krigen ikke mange hundrede meter fra stedet, hvor jeg stadig bor. Vi blev indkvarteret i et gasthaus i Gossau, hvor vi også spiste aftensmad – pizza – nok den bedste jeg nogensinde har spist.

Lørdag den 10. juni forlader vi Schweiz i fint solskin og kører mod Østrig. Her får jeg problemer med et koblingskabel, men heldigvis har jeg et reservekabel med. I dag fik vi frokost ved et ski-sportssted. Nu er det de Østrigske bjerglandskaber med serpentiner veje vi kører i, og her er der mange flere motorcyklister end biler, tror jeg – både damer og herrer. Vi kørte i områderne Dornbirn i Alggauer Alpen og Bregenzerwald oppe i 1800 meters højde til Zuger Hochlich, Lech Zurs til St. Anton, alle smukke områder, som man bare skal opleve. Den nat fik vi en flot indkvartering i Familien Zangerl`s appartement i St. Sebastian.

Søndag den 11. juni kører vi igennem Lechtaler Alpen og Garmisch-Partenkirchen-Kjefersfelden. En rigtig flot natur med sne. Vi fik også kæmpet en sneboldkamp i bjergområdet ved byen Kircberg i Tirol. Efter at have nydt en kop kaffe eller te i Kitzbühl, kører vi til St. Johan, hvor vi igen har fået en hyggelig indkvartering. Undervejs blev vi væk fra hinanden på grund af hastighedskontrol, men vi var heldigvis blevet advaret af andre trafikanter. Blinksystemet er jo stadigvæk ens i hele verden. Men vi fandt dog heldigvis hinanden igen.

Mandag den 12. juni delte vi os i 2 hold efter morgenmaden i St. Johan. Jes, Leif og Esben ville køre videre mod Wien, og Henning, Carl og jeg ville køre op gennem det gamle Østtyskland, hvor vi kom igennem Wasserberg, Dofen og Landshat. I begyndelsen kørte vi dog gennem bjerg-områderne, Regensburg og Ebelphalzer – områder tæt på den tjekkiske grænse. Her er der en skøn natur, nye veje, nye store fabrikker, men dog også gamle, nedlagte fabrikker i forfald, som står her tilbage som spøgelser. Vi indkvarteres denne dag i et hyggeligt sted på landet i det tidligere Østtyskland i byen Elsterberg.

Tirsdag den 13. juni fortsætter vores tur gennem det tidligere Østtyskland. Det er noget af en oplevelse. De store kollektivers marker eksisterer stadig - marker så langt øjet rækker uden at man kan se skel - så det må være nogle enormt store landbrug. Ved kroen Gusthof

Zum Fasan gør vi holdt og bestiller vores frokost, og derefter kører vi igen, gennem Durrenberg, Lauchstadt op til Magdeburg, hvor vi havde lidt svært ved at finde den videre rute på grund af nye veje. Vi kører gennem gamle bydele, hvor man har travlt med at rive de bygninger ned, som man syntes ikke er bevaringsværdige, og samtidig moderniserer man alle bygninger, men begge dele vil tage mange år ud i fremtiden. Vi indkvarteres i Hotel Waldsmühle – et dejligt sted – hvor vi bor i en anneksbygning bag hotellet. Vi spiser her på hotellet og slutter af med fodbold på TV.

Onsdag den 14. juni starter turen mod Danmark. Først gennem Lüneborg Hede, så forbi Lübeck, Kiel, Eckernförde-Kieler bugen, uden om Flensborg, og så med motorvej E 45 mod Kolding, hvor vi skilles. Henning skal helt til Vodskov ved Ålborg. Carl skal til Assens på Fyn, og jeg skal mod vest til Blåvand, hvor jeg var ved aften tiden. Vi kom alle hjem heldigvis uden uheld. Tak til hele holdet, og til Esben og Henning – de var gode stifindere. At rejse – det er livet!

Bakken Hansen

OL i Mexico - en fantastisk oplevelse.

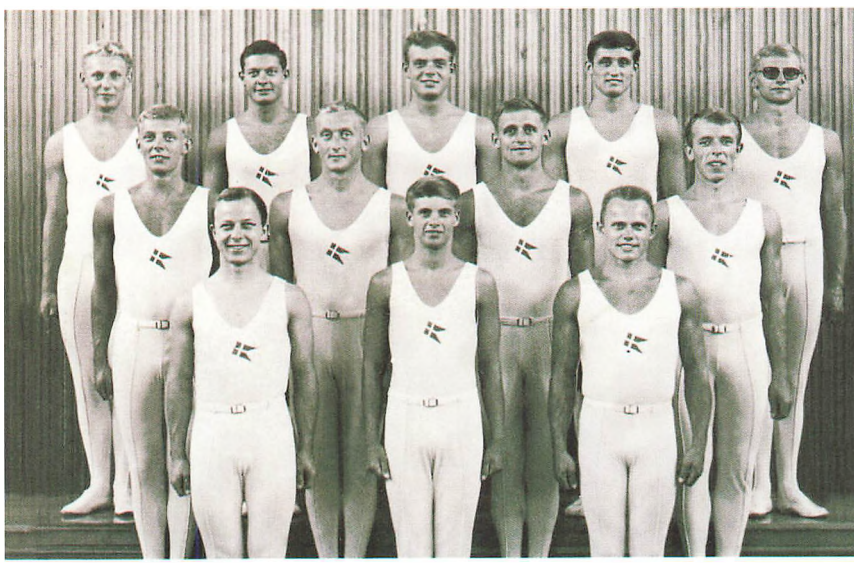

Forrest: Knud Essendrop, Flemming Knudsen, Arne Røy. Midterst: Jørn Kaj Andersen, Knud Tarpgaard, Jørn Flyvbjerg og Ejner Olsen. Bagerst: Gylling Haahr, Kurt Lindblad, Poul Burgård, Henning Birkedal, Jens Ove Lambert Olsen.

Fra OL i Mexico til verdens længste flik flak

Af Gylling Haahr, Nordenskov

I det følgende vil jeg gerne fortælle lidt om, hvad en fritidsinteresse kan føre til af oplevelser, venskaber for livet og ikke mindst personlig udvikling. Det lå vel nok mere eller mindre i luften, at man i min familie skulle dyrke gymnastik. Min far var en dygtig gymnast, og min farbror havde været med på Ollerups elitehold. Jeg begyndte derfor at øve mig i balancekunsten i en meget ung alder ved at stå på hovedet – så meget, at jeg måtte til kiropraktor med min nakke.

I folkeskolen var vi nogle drenge, der øvede os i kraftspring og i at gå på hænder, og vores lærer Johannes Madsen brugte virkemidlet at belønne os økonomisk for at gå på hænder igennem salen. Interessen for gymnastik blev ikke mindre, da jeg kom i realskolen på Sct. Jacobi skole, hvor Vagn Arnt Nielsen havde et hold drenge efter skoletid – VGs drengeelitehold. På det hold fik vi for alvor lært at slå flik flak, og vi gjorde stor lykke ved de årlige hovedkredsopvisninger i Varde. Et par år senere kom jeg med på Ribe Amts Repræsentationshold. Kappestriden var vakt, og muligheden for udlandsrejser meldte sig.

Udtagelse

I foråret 1968 skulle der være udtagelse til et nyt Flensted-Jensen hold, som svarede til nutidens DGI-Verdenshold. I forbindelse med en fest gik snakken om, hvem der ville forsøge sig ved udtagelsen. Da jeg hørte navnene på nogle af kandidaterne, sagde jeg straks, at hvis de kunne komme med, så kunne jeg også. Jeg blev derfor tilmeldt. Udtagelsen af de 12 pige- og de 12 drengegymnaster skulle ske i to tempi.

Første udtagelse fandt sted på Bygholm Landbrugsskole ved Horsens, og derfra var vi ikke færre end 7 fra Ribe amt, der gik videre til den endelige udtagelse i Haslev på Sjælland. De syv var Kurt Lindblad, Esbjerg, som indtil da kun havde dyrket redskabsgymnastik, og som vi andre derfor ikke kendte, Bodil Agersnap (Hirt) Oksbøl, Anni Christensen, Oksbøl, Poul Burgaard, Næsbjerg, Arne Røy, Oksbøl (nu Varde), Jørgen Flyvbjerg, Bramming, og så mig selv. Forud for den endelige udtagelse i Haslev var vi blevet oplyst om, at de der blev udtaget, kunne forvente indkvartering på Haslev Landbrugsskole natten efter udtagelsen, mens de andre selv måtte sørge for natlogi. Som de forsigtige vestjyder vi nu engang var, valgte vi at tage et telt med, som vi havde lånt af Arnes forældre. Da vi skulle til at sætte teltet op, viste det sig imidlertid, at Arnes mor havde glemt at putte teltpløkkerne i posen. Stor krise på den lokale campingplads. Hvad Arne da kaldte sin mor er ikke for sarte sjæle og skal ikke skrives her. Gode råd var dyre. Vi satte os ned og holdt krisemøde. Der var kun en gangbar løsning. Vi besluttede ganske enkelt, at så måtte vi jo blot se at blive udtaget alle sammen, og det blev vi så. Det største antal nogensinde fra Ribe amt, som ellers har været godt repræsenteret i årenes løb.

Træningslejr

I august 1968 begyndte vi i træningslejr - først 14 dage i Danmark og derefter 3 uger i Connecticut i USA, hvor vi ved siden af træningen klargjorde vores karavane af biler og campingvogne og samtidig vænnede os til at køre rundt i de store køretøjer ovre i det store land. Hovedmålet for vores 8 måneders tur var olympiaden i Mexico, hvortil Flensted-Jensen på den foregående tur havde fået en invitation til at deltage i den kulturelle olympiade. Undervejs til Mexico City skulle vi give opvisninger ned igennem USA på universiteter, high schools, på fortove, på en scene ude midt i en sø, samt mange andre mærkelige steder. Vi krydsede grænsen til Mexico ved Laredo i Texas, og herefter gav vi en del opvisninger på vejen ned til Mexico City. Det var en meget smuk køretur ned gennem højlandet i Mexico med flotte bjergformationer, ørkener med flotte og kæmpestore kaktusser samt et righoldigt og anderledes dyreliv.

OL i Mexico

I Mexico City blev vi indkvarteret i noget, der lignede den olympiske by, og vi havde en meget spændende tid der. Vi skulle give i alt 8 opvisninger under OL, forskellige steder i byen. Det var i sportshaller, på fortove og i parker. De øvrige deltagere i den kulturelle olympiade var hovedsagelig folkedansere i farvestrålende dragter fra hele verden.

Ind imellem opvisningerne, hvor der var op mod 10.000 tilskuere, kunne vi overvære de forskellige OL discipliner, hvortil vi ofte blev foræret fribilletter fra den danske ambassade. Vi var sammen med nogle af de danske OL-deltagere, bl.a. gymnasten Arne Thomsen fra Hermod i Esbjerg, som for øvrigt senere var med på en rejse med Flensted-Jensen. Under OL blev vi inviteret til en reception i den danske ambassade sammen med de danske OL-deltagere og pressen – en meget spændende og minderig aften.

Vores opvisninger rundt om i byen under OL må åbenbart have gjort indtryk, idet de bestod af en kombination af noget sportspræget, yndefuldt og kraftbetonet gymnastik samt noget folklore i form af typiske danske folkedanse.

Da OL nærmede sig sin afslutning blev Flensted-Jensen kontaktet, om ikke vi kunne lave en opvisning inde på det olympiske stadion umiddelbart forinden den officielle afslutning på OL 1968. Det kunne vi naturligvis ikke sige nej til, og vi begyndte derfor inde på OL-stadion at træne opstilling og spring til et afkortet program, når der ikke var konkurrencer. Indimellem træningen lavede vi håndstand og andre opstillinger helt oppe på platformen ved siden af den olympiske ild, og dette blev foreviget og brugt som fremtidigt reklamefremstød for holdet.

Afslutningsdagen for OL oprandt, og meget spændte fik vi adgang til stadion omkring middagstid. På det tidspunkt var der ridebanespringning på stadion, som desværre trak ud, og det var efterhånden noget usikkert, om vi fik lov til at vise, hvad vi kunne. Med meget kort varsel blev vi kommanderet ned under tribunen for at gøre os klar til indmarch, og få minutter efter marcherede vi 24 gymnaster ind på det olympiske stadion for øjnene af ca. 100.000 tilskuere og TV fra hele verden. Det var et meget bevæget øjeblik, da vi sang den danske nationalsang og hilste med Dannebrog. Vi gav en meget flot og vellykket opvisning, som blev belønnet med stor applaus.

Øvelse i boldserie i træningslejren i Connecticut.

Inga og Anni på bom.

Derefter fik vi lov til at komme op på tribunen igen for at overvære en meget flot og bevægende afslutning på OL på allernærmeste hold. OL i Mexico var slut, og vi var i 4-5 uger blevet beriget med så mange oplevelser, som man vanskeligt kan forestille sig.

På vej mod USA igen

Et par dage efter den store oplevelse på den olympiske stadion flyttede vi igen ind i vores rullende hjem og begav os op gennem det spændende Mexico - passerede grænsen til USA ved El Paso i Texas – kørte igennem New Mexico og Arizona, hvor vi bl.a. oplevede Grand Canyon – en kæmpemæssig kløft i jorden, hvor Colorado floden løber nede i bunden. Vi tog hele turen ned og op igen ad smalle stier til fods – en meget flot, men anstrengende tur. Turen gik herefter gennem Californien, Nevada og Oregon, hvor det var meget koldt at bo, i en ikke alt for godt opvarmet campingvogn. Vi var nogle dage i San Francisco - i spillebyen Reno i Las Vegas, hvor vi bl.a. prøvede at spille på de enarmede tyveknægte, dog uden det store held. Julen fejrede vi på et college i udkanten af Los Angeles, hvorfra vi kørte ud for at besøge de steder, der er værd at se i dette område, bl.a. Disneyland og Hollywood. Nytårsaften blev fejret i nogle venlige menneskers garage i San Diego, forinden turen atter gik sydover til Mexico. Målet var igen Mexico City, hvortil vi var blevet inviteret til at give to opvisninger, hvor man forventede op mod 10.000 tilskuere til hver opvisning i en kæmpe hal. Turen dertil gik langs Stillehavskysten, hvor vi ind imellem opvisninger og transport nød badelivets glæder i det pragtfulde og brusende Stillehav.

Tilbage i Mexico og Mellemamerika

Det blev en rigtig god oplevelse at vende tilbage til Mexico City, hvor vi gav et par meget flotte opvisninger, og vi fik denne gang for alvor lejlighed til at studere byen nærmere med dens spændende seværdigheder, bl.a. antropologisk museum, hvor man kan få et godt overblik over landets historie og en beskrivelse af de forskellige indianerstammer, der befinder sig i landet. Herfra gik turen videre syd på til Guatemala og El Salvador i Mellemamerika for der at vise dansk gym-

Boldserie.

nastik og folkedans. I disse to lande havde vi også mange oplevelser på godt og ondt. Det er to små og meget bjergrige lande med vulkaner, hvoraf nogle stadig var/er aktive. Også der kunne vi besøge nogle spændende indianerkulturer, hvor vi købte nogle flotte tæpper og mange andre ting.

Vores opvisninger var lidt af en prøvelse her, idet temperaturen var op mod 40 graders varme og med en meget høj luftfugtighed, hvilket gjorde, at det bl.a. var svært at få folkedanserdragten tørret imellem opvisningerne, så det var ikke den bedste lugt, der omgav os! Politisk set var det også dengang meget varmt, og vi måtte desværre være under politibeskyttelse det meste af tiden. Når vi kom til en større by, skulle vi samles uden for byen, og vi blev så ført ind til vores bestemmelsessted under politieskorte med hylende sirener. Under en af vores opvisninger i El Salvador var der kampe i gaderne uden for hallen, hvor der blev likvideret en eller flere, så det var ikke just det rareste sted at være. Fra Mellemamerika gik turen langs den Mexicanske Golf, hvor vi var til et uforglemmeligt karneval i Veracruz.

Indimellem transport og opvisninger nød vi badelivet i den Mexicanske Golf, hvor vi hele tiden måtte tage os i agt for hajer. På vej op gennem USA lavede vi en del opvisninger, hvor vi nu blev præsenteret som "Former Olympic stars", så vi fik virkelig en helteagtig modtagelse overalt og skrev masser af autografer, hvor vi kom frem. Et af de sidste steder, vi var, inden vi igen nåede frem til Connecticut, vores udgangspunkt i USA, var i Washington, hvor vi bl.a. så Det Hvide Hus, Arlington Kirkegården, Washington Monumentet samt Capitol, hvor Eisenhower stod til lit de parade, idet han døde, mens vi var der.

Tilbage i Danmark

Efter en 8 måneders rejse – det meste af tiden indkvarteret 5 personer i en campingvogn – efter at have kørt ca. 40.000 kilometer uden større uheld, bortset fra en væltet campingvogn og et sammenstød med en griseso i Mexico, vendte vi omkring 1. april 1969 tilbage til Connecticut og var nu spændte på snart at se familien og Danmark igen. Efter nogle få dages ferie tog vi på Danmarksturne, hvor vi gav 7 opvisninger for et kritisk, men meget begejstret dansk publikum.

I de 8 måneder gav vi i alt 123 opvisninger under vidt forskellige

forhold og med et vidt forskelligt publikum. Vi oplevede og så, hvad der er værd at se i denne del af verden, lige fra de fattigste indianerstammer i Mexico og Mellemamerika til de stenrige familier i USA. Vi erfarede, at materiel velstand ikke er ligefrem proportional med lykke – snarere tværtimod.

En dag, da vi var stoppet op for at spise vores amerikanske dåsemad på en meget øde vej i Mellemamerika, kom en lokalt boende bonde pludselig hen til os for at kigge nærmere på vores store flotte, men lidt bedagede ottecylindrede Cadillac og vores campingvogn. Vi inviterede ham indenfor og bød på amerikansk pølse fra dåse. Da vi var færdige med at spise, inviterede han os med et lille stykke ud i bushen, for at vise os sit hjem. Det var en sand oplevelse, idet der var tale om en hytte, tækket med bananpalmeblade – med ildsted midt i hytten, og så boede dyr og mennesker sammen, som vi kendte det for mange år tilbage her i Danmark. Han viste stolt hele sin familie og alle dyrene frem, og han var virkelig glad, stolt og lykkelig for det han ejede. Jeg var ikke et øjeblik i tvivl om, at han var meget mere lykkelig end de stenrige familier vi også fik lejlighed til at kigge indenfor hos i USA, for ikke at nævne beboerne i Beverly Hills.

Under en sådan "rejse for livet", hvor man har boet så tæt sammen og oplevet så meget sammen, sker der en enorm personlig udvikling – man får slebet nogle kanter af, og der opstår nogle venskaber, som gælder for livet. Man får virkelig lært hinanden at kende på godt og ondt. Der er ingen, der kan "spille en rolle" i så lang tid. Før eller siden falder masken, og det sande jeg kommer frem. Således også på turen, og det var en lærerig iagttagelse.

Holdet har mødtes med jævne mellemrum gennem de godt 38 år, der nu er gået siden vores hjemkomst, og når vi mødes, starter vi blot der, hvor vi slap sidst. Vores ægtefæller og børn kender nu snart alle de gode historier fra turen, og historierne bliver jo ikke ringere af at blive fortalt endnu en gang. Nogle af os (35 i alt med familie) var sammen på en 14 dages tur til Canada i 1999 for at besøge en af drengene fra holdet, som nu har bosat sig i nærheden af Toronto. Det blev en meget stor oplevelse for vore familier, som derigennem fik et lille indblik i, hvad det vil sige at drage ud i verden for at opleve noget sammen.

Om et par år er vi nogle stykker, der planlægger en tur til New Zea-

land for at besøge Jørgen Flyvbjerg, som har boet dernede i ca. 35 år sammen med Margy, som også var med på turen.

Den længst flik flak

Et par måneder efter afslutningen på turen måtte jeg desværre afbryde min gymnastiske karriere, idet jeg var udsat for en arbejdsulykke, hvor jeg styrtede 12 meter ned fra et tag. Kun i kraft af min fysiske tilstand og min retningssans overlevede jeg uheldet, idet jeg fik vendt rundt i luften på vej ned, hvorefter jeg landede på benene på et betongulv, men knoglerne kunne naturligvis ikke holde til den hårde medfart, så det blev min absolut sidste, men længste flik flak.

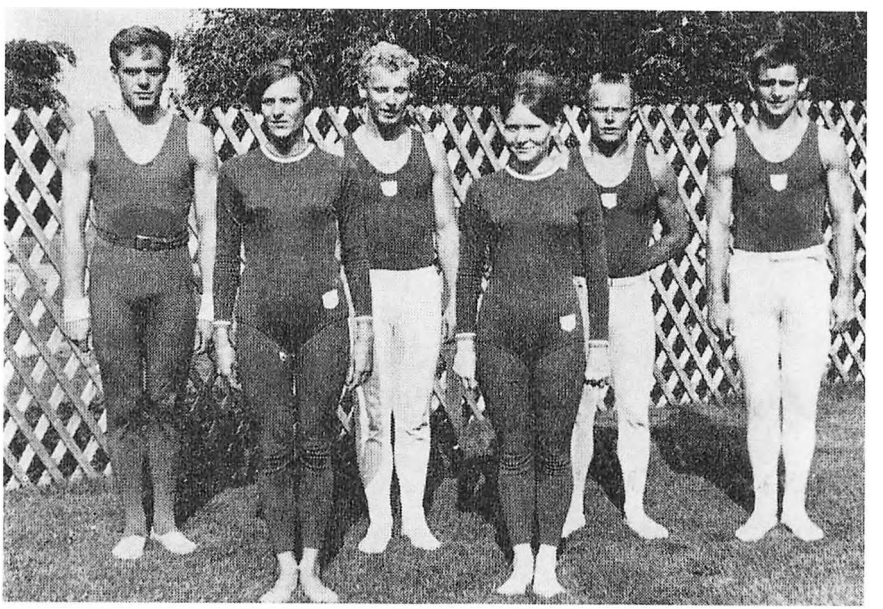

Flg. seks gymnaster fra Ribe amt skal alle med Flensted-Jensen på hans næste tur til U.S.A.: Poul Burgaard, Næsbjerg, Bodil Agersnap, Oksbøl, Gylling Haahr, Nordenskov, Anni Christensen, Oksbøl, Arne Røy, Oksbøl, Jørn Flyvbjerg, Bramminge.

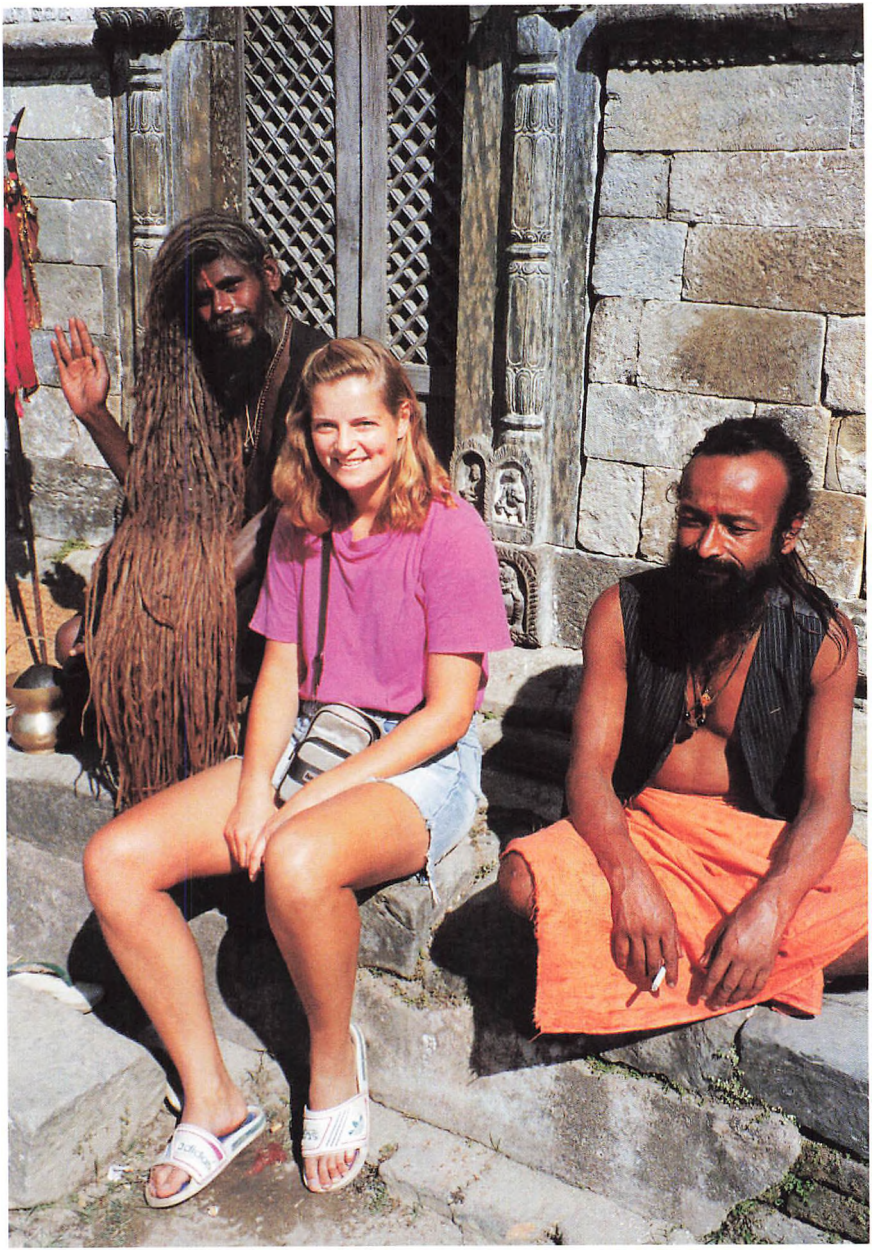

Hellige mænd i Nepal.

Jannies dagbog

Af Jannie Brinch Andersen, Varde

Jeg har lige så længe jeg husker interesseret mig for fjerne lande og fremmedartede kulturer. Min far Verner Kristiansen var maskinchef og sejlede for AP Møller. Som datter af en sømand, som var væk 9 måneder om året, nød jeg brevene og fortællingerne fra de fjerne lande. Som voksen og udrejst med rygsæk, har jeg stået og set nogle af de store havnebyer min nu afdøde far lå til kaj ved, hvilket har været en meget underlig fornemmelse.

Jeg er født og opvokset i Varde med min far og mor Gudrun Mathiesen og mine 2 storesøstre Lizette Friis Nielsen og Tayo Madsen. Min rejselyst og interesse for fjerne lande, blev bestemt ikke mindre efter en jordomrejse sammen med min søster Tayo i 1991. Vi havde den mest spændende tur man kan forestille sig, vi var stort set enige om alt lige fra destinationer til, hvilke forventninger vi havde til rejsen. Jeg kan kun sige at vi aldrig i vores vildeste fantasi havde forventet at det kunne være så fedt at rejse.

Vi rejste rundt i Thailand og vores største oplevelser derfra var helt klart junglen, hvor elefanter og tømmeflåde var en del af vores foretrukne transportmiddel. Turen blev ikke mindre spændende i Australien, hvor dykning på åbent hav var vildt og overskridende, og hvor overnatninger på verdens største sand ø Fraiser Island, bød på dingoer, vilde heste og kæmpefirben. New Zealand overraskede med den mest fantastiske natur, bl.a. sneklædte bjerge og gletschere. Fra en gummibåd på havet oplevede vi de kæmpemæssige kaskelothvaler komme op til overfladen for at trække luft. Vores rejse sluttede i Florida, hvor vi bl.a. så krokodiller i Evergladessumpen. Et besøg i

Disneyworld blev der også tid til. Vi rejste 3 måneder og vi var fyldt til briste punktet med indtryk og fantastiske oplevelser, som vi gerne delte med alle, som ville høre om vores eventyr.

Jeg tror kun der gik 2 måneder fra hjemkomsten af jordomrejsen, til rejselysten meldte sig igen. Jeg spekulerede på næste rejsemål og bestemte mig for en 3 måneders tur rundt gennem 8 lande i Østafrika. I 1993 havde jeg sparet penge nok op til min Afrika tur samt en efterfølgende rejse til Indien og Nepal. Af alle rejser, har turen til Afrika nok været den mest overskridende og fantastiske af alle. Dels på grund af befolkningen og dels på grund af dyrelivet og den fantastisk frodige natur.

Jeg kørte sammen med 19 andre rejselystne mennesker rundt i en overlandtruck i 3 måneder. Hovedparten af de rejsende var fra New Zealand, ellers var resten fra Australien og England. En luksus rejse var turen bestemt ikke, vi sov i telte på savannen og madlavning foregik over bål. På denne måde var vi i meget tæt kontakt dels med befolkningen, dels med dyrelivet og naturen. Der kunne gå dagevis imellem muligheden for bad, så den daglige hygiejne var sparsom, da vi havde vandration på en liter pr. mand.

Savannen var fantastisk, vi kunne høre løverne brøle og hyænerne grine om natten. Vi så alle dyrene i Afrika i deres naturlige omgivelser. Vi tilbagelagde 10.000 km i lastbilen og kørte gennem Kenya, Uganda, Zaire, Tanzania, Zanzibar, Zimbabwe, Malawi, Botswana og Zambia. Kenya bød på de smukkeste sol op- og nedgange, dyrelivet var ubeskriveligt, vi var så tæt på dyrene at vi vågnede en nat, hvor flodhestene stod og spiste græs uden for vores telte.

I Uganda, mødte vi de sidste nulevende pygmæer. Disse, verdens mindste mennesker, som boede midt i junglen, stod og røg piber med hash og dansede rundt, mens vi var i deres lejr. Uganda var også en stor oplevelse rent naturmæssigt og især bestigningen af landets højeste bjerge var et højdepunkt. Desværre er aids meget udbredt i dette land, mange var syge og størstedelen af befolkningen var børn.

I Zaire har jeg nok haft den største oplevelse på alle rejser jeg har tilbagelagt, nemlig mødet med de truede bjerggorillaer. I bjergene tilbragte jeg et par timer med en flok gorillaer på klods hold. Jeg glemmer aldrig mødet med de fantastiske primater. Mine rejsekammerater og jeg blev alle nøje set an af de store dyr. Især Silverback, den

175 kg. store leder af flokken gjorde stort indtryk, specielt fordi han gjorde tilnærmelser til mig, bl.a. ved at kigge mig dybt i øjnene, samtidig med at han skulle fortære de rødder jeg sad på. Det skal selvfølgelig nævnes at vi havde fået nøje instrukser om, hvordan vi skulle begå os blandt de fantastiske dyr, men det var svært at holde hovedet koldt, da min store bejler vendte sig rundt, berørte mig for til sidst at vende rundt og prutte mig lige op i ansigtet.

I Tanzania så vi flere dyr og levede på savannen mellem levende dyr og kadavere. Meget fascinerende var også masaierne og hele deres kultur. Fra Dar es Salaam sejlede vi til Zanzibar, øen, som tidligere har været genstand for handel med slaver. Vi så bl.a. de store slavehuler, hvorfra slaverne ikke havde nogen mulighed for at slippe væk. På Zanzibar var mødet med de store landskildpadder også en speciel oplevelse. Malawi, som i folkemunde kaldes Afrikas perle, blev vores ferieø, da vi tilbragte en hel uge med blot at dykke og hygge os omkring søen. Vi kørte ret hurtigt gennem Zambia for at komme til Botswana, hvor vi sejlede i udhulede træstammer i Okavangodeltaet og nød synet af krokodiller. Om natten sov vi på flodbredden blandt elefanter. Victoria Falls, som er Afrikas største vandfald, kan nydes fra både Zambia og Zimbabwe. Meget fascinerende er det, at der altid er en regnbue omkring vandfaldet, men den største oplevelse var dog at rafte 26 kilometer ned gennem 23 små vandfald i en gummibåd.

Så var det på tide at komme hjem til Danmark og få hilst på familie og venner samt få vasket tøj inden jeg skulle videre til Indien og Nepal. Rejsen i Indien gik fra Delhi til Acra, hvor Taj Mahal, det store gravmæle, ligger. Da Taj Mahal er genstand for stor turisme, ser man overalt de sørgeligste skæbner, der tiggede udenfor den fantastiske bygning. Gangesfloden, som løber gennem det nordlige Indien, er for hinduerne meget ren og hellig, men for mig noget af det mest forurenede man kan forestille sig. Alle daglige aktiviteter foregår i og ved floden, lige fra rengøring af madvarer til vaskning af tøj og det daglige bad. Ligbrænding er offentlig ved flodbredden og derefter bliver de jordiske rester smidt i den hellige flod sammen med dåbsattesten. Dør børn inden deres 12. år, brændes de ikke, men sænkes i floden med en sten om livet. Desværre knækker snoren ofte og synet af et flydende barnelig er ikke ualmindeligt. Da jeg observerede et lille lig på flodbredden, fortalte de lokale at hundene ofte spiste de små lig.

Den 175 kg. store Silverback i Zaire.

En af de store landskildpadder på Zanzibar.

Med bus gik turen videre til Kathmandu, Nepals hovedstad. Nepal var farverig, fattig og spændende, men det absolutte højdepunkt var trekking i Verdens højeste bjerge – Himalayabjergene. Jeg vandrede 1 uge i bjergene og boede hos de lokale undervejs. Jeg gik ofte i skyerne og så solopgangen over de sneklædte bjerge. Det var en kæmpeoplevelse, selvom det kostede adskillige tånegle og næsten konstant hovedpine mens jeg vandrede, pga. den tynde luft. Tilbage i Kathmandu lejede jeg en cykel og cyklede til det store tempelkompleks Pashupatinath og snakkede med de hellige mænd, der fik hele dagen til at gå med at ryge opium. I kvarteret var jeg vidne til flere ligbrændinger.

En anden spændende oplevelse i Nepal var en tur på elefantryg gennem Chitwan Nationalpark, hvor vi oplevede vildsvin og hjorte samt de store pansernæsehorn, der tog mudderbad. En stor ulempe var de utallige kæmpeedderkopper der hang i hovedhøjde, da vi red på elefanterne. Disse edderkopper var heldigvis ufarlige.

Efter at have mødt en masse rejsende og fået fortalt, hvor fantastisk Sydamerika var, ja så måtte jeg jo have rygsækken på igen og landede i 1994 i Venezuela, hvor jeg mødte nogle rejsekammerater, som jeg rejste videre med gennem Colombia, på hesteryg i bjergene og videre til Ecuador. I Ecuador findes mange indianere, som man kalder Otavaloindianere, disse fremstiller mange flotte håndvævede tæpper og ponchoer, som kunne købes på deres utallige markeder. Er man i Sydamerika skal man selvfølgelig til Amazones på jungletur. Så en sejltur på Amazonefloden bragte mine rejsekammerater og jeg til en lejr med junglebefolkning. Vi sov i hytter og delte lejr med aber, der var tamme fordi befolkningen uforvarende havde spist mødrene. I lejren holdt også store papegøjer til, desuden var der en tam myresluger og en stor kvælerslange. Vi havde daglige vandreture i den mudrede regnskov, iført gummistøvler, da der var masser af blodigler i mudderet.

Perlen på denne tur var så absolut Galapagosøerne, som er en øgruppe opstået af vulkaner og hvor kun kaktusser kan gro. Der lever dyr og planter, der ikke findes andre steder på kloden. De sjældne dyrearter var bl.a. tossefuglene (Blue Foot Boobies), der har fuldstændig isblå fødder og er berømte for deres sjældne parringsdans. De vrimlede også med iguaner (små dragelignende væsener, der færdes både til lands og til vands). Hver ø havde sin helt specielle forekomst af dyr og kaktus. Vi så og rørte de ældgamle landskilpadder, som Dar-

win fandt på sin opdagelsesrejse. Der var også flamingoer, flere forskellige fuglearter og overalt vrimlede det med søløver. Når man gik rundt på øerne skulle men se hvor man gik, så meget dyreliv var der. Galapagos er verdens mest fredede nationalpark med mange regler. Man måtte intet tage med fra øerne og man måtte ikke tisse der. Man sejlede rundt mellem øerne og tilbragte natten på båden. Det mest fantastiske var livet under vandoverfladen, jeg svømmede og legede med de legesyge søløver og så masser af havskildpadder svømme under mig i havet. Det mest spændende var, da der svømmede 4 hajer rundt omkring mig, men heldigvis var de kun et par meter lange og stopmætte da havet er fyldt med føde. I en uge nød jeg de fantastiske øgrupper og havde svært ved at rumme de utallige indtryk.

Da jeg synes det er spændende at rejse i fattige lande, rejste jeg i 1995 tilbage til Indien og startede i Bombay, der stadig bar præg af tidligere jordskælv. Bombay var det fattigste jeg hidtil havde set og i områder havde folk kun sækkelærred til at beskytte mod vejr og vind. Trods de kummerlige forhold og elendighed mødte jeg kun glade ansigter og imødekommende mennesker. Næste stop var Calcutta, hvor man som rygsæksrejsende havde mulighed for at arbejde for Mother Theresa på et af hendes børnehjem. Det var hårdt, men en oplevelse jeg ikke vil være foruden. Jeg nåede desværre ikke at møde Mother Theresa, da jeg blev syg, som så mange andre, pga. maden og varmen. Jeg blev derfor nødt til hurtigt at rejse videre, da Indien ikke er et rart land at være i, når man er syg og alene.

Min videre rejse gik til Indonesien, hvor jeg var fast besluttet på at skulle opleve orangutangcentret i Sumatra. I junglen så jeg hvordan personalet arbejdede på at gøre tilfangetagne, tamme orangutanger i stand til at klare sig selv i junglen igen. På stedet mødte jeg en tysk pige, som jeg drog på jungletur sammen med. Sammen med Antje sejlede jeg til en ø kaldet Siberut. Øen var en stor jungle, hvor der boede forskellige primitive stammefolk. Vi boede hos en familie, som blev kaldt Mantawi folket. Dette folk var tatoverede fra top til tå, havde raspede tænder, gik stadig med lændeklæder og kravlede i træerne ligesom aber. De boede i hytter der var bygget op på pæle og omkring og under hytterne vrimlede det med høns og grise. Vi boede hos familien en uge under spændende og primitive forhold, hvor det var en udfordring blot at gå på toilettet. Grisene var altædende, de slugte bl.a. en t-shirt og

kapslen til et kamera og der gik sport i at slå grisene væk med en kæp, når man forrettede sin nødtørft. Det daglige bad foregik i en mudret flod sammen med grisene i en mudderpøl. Den dag i dag, tænker jeg på om mine værtsfolk har overlevet tsunamien i 2004. Efter denne oplevelse tog vi 14 dage til Bali hvor tiden stod på ren ferie.

I 1996 blev jeg mor til mine dejlige tvillingepiger Savannah og Simone og så måtte jeg indstille mit rejseri for en periode. Men da pigerne startede i 1. klasse modnedes tanken om at tage dem med til Østen og New Zealand. Vi planlagde og sparede pengene sammen og i januar 2005 var vi klar til at tage afsted.

Vi havde planlagt at se Thailand, Vietnam og Cambodja og samtidig ville jeg gerne at mine børn fik mulighed for at møde nogle at de rejsekammerater jeg havde fået i Afrika og da de er bosiddende på New Zealand var det jo en glimrende mulighed for at bo og besøge dem, samt vise pigerne den storslåede natur øen har.

Min veninde Linda Nielsen fra Esbjerg valgte at rejse med os, så d.7/1 2005 drog vi afsted og startede turen i Bangkok. Det er nemt at rejse med børn i Thailand og når man er 8 år er det godt sted at starte som backpacker. Pigerne elskede de guldbeklædte templer og de syntes det var spændende at sejle på Bangkoks beskidte floder. Efter at have udforsket byen på kryds og tværs rejste vi med nattoget til Chiang Mai (i det nordlige Thailand), en tur der varer 20 timer. Chiang Mai havde meget at byde på, bl.a. var vi til Kabaret, hvilket var et transvestitshow og pigerne prøvede at blive sminket og klædt ud som thailandske prinsesser.

En jungletur på elefanryg samt tømmerflåde blev det også til, men det mest spændende var mødet med girafkvinderne, der boede i en landsby tæt ved grænsen til Burma. Girafkvinder er kvinder, der bærer halsringe allerede fra 5´års alderen og bærer ringene hele livet. Jo ældre, jo flere ringe og dette giver selvfølgelig et specielt udseende med en lang og stiv hals. Derefter sejlede vi med en husbåd 2 dage og overnattede ved flodbredden i små landsbyer. Naturen undervejs var meget smuk og det var total afslapning undervejs. Vi besøgte forskellige primitive stammefolk, bosiddende i små hytter ved floden. Mange steder var der ingen skolegang for børnene og Savannah og Simone priste sig lykkelige for, at de bor i Danmark. Tilbage i Chiang Mai nød pigerne natmarkedet og Mc. Donalds.

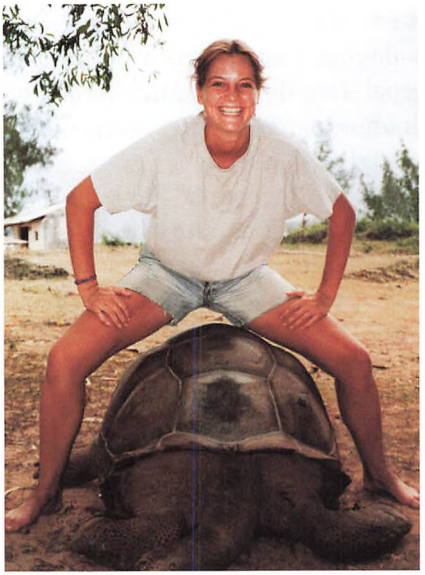

Zanzibar.

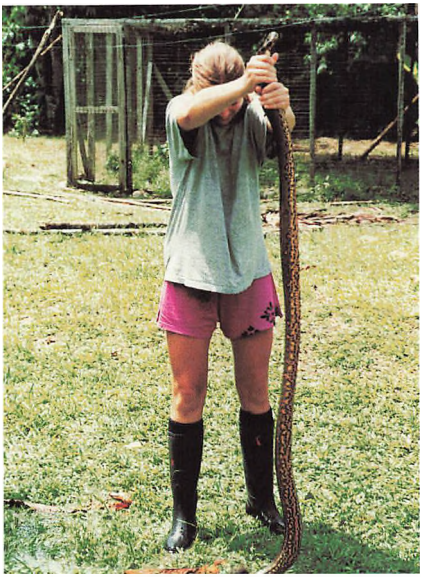

En spændende jungletur i Ecuador ved Amazonefloden.

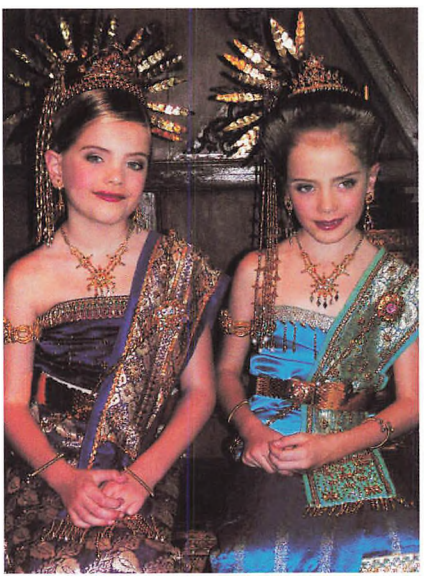

2 Thailandske prinsesser.

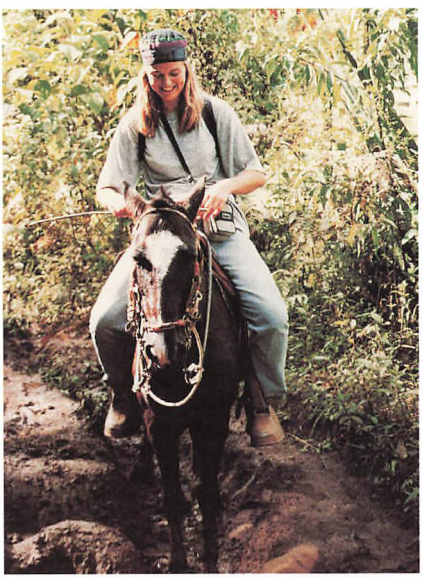

På hesteryg i Columbia´s bjerge.

Næste stop på turen var Vietnam, der også var nyt for mig. I storbyen Hanoi så vi forskellige seværdigheder og drog derefter med tog til Sapa, som ligger 40 kilometer fra Kina og er meget lidt besøgt af turister. Det siger sig selv, at rejser man med enæggede tvillinger i Sydøstasien som enlig mor, er man genstand for stor opmærksomhed. Alle ville røre ved pigerne og da den personlige hygiejne i bjergene ikke var i top, blev det nogen gange for meget for tvillingerne, der dog hurtigt lærte selv at sige fra. Vi gik mange kilometer i bjergene uden brokkeri, nok fordi udsigten fra bjergene, gennem skyerne var fuldstændig uvirkelig. Vi så de smukkeste hytter med risterrasser, hvor svin og høns huserede. Vi mødte flere forskellige stammefolk, med hver deres traditionelle dragter. Det fattige folk og den primitive livsstil opfyldte vores forventninger om levevilkårene blandt forskellige minoriteter. Der findes omkring 54 forskellige stammer i Nordvietnam spredt ud i de små samfund. Disse er forskellige af udseende, da befolkningen stammer fra henholdsvis Kina, Nepal, Burma og Laos. Det var meget spændende at opleve en så anderledes kultur, hvor tingene har stået stille i årevis.

Efter Nordvietnam gik turen til Halong Bay, som er et område af kalksten søer og grotter. Her sejlede vi helt alene i kajakker og nød synet af de flotte kalkstensklipper. Vi så flydende landsbyer, med børn, der selv roede til og fra skole. Med bus som transportmiddel drog vi nu til Nihn Bihn, hvilket var en rigtig god ide, da vi her kunne leje motorcykler med chauffører, der kørte os ud på landet og viste hvordan produktionen af ris, ananas og sukkerrør foregik, hvilket var yderst spændende. Vi lejede også en flodpram og blev sejlet til en meget primitiv flydende landsby. Vi fik lov til at komme ombord på husbådene, hvor der foruden familier også boede svin, høns, hunde og katte. En anden spændende ting fra Vietnam var, da vi lejede en faldefærdig Lada med chauffør og kørte nordvest på til Moc Coau. Her overnattede vi hos en vietnamesisk familie i en hytte, beliggende midt i en rismark. Savannah og Simone var meget påvirkede af den fattigdom, der mødte dem overalt, hvor vi kom frem. Med bus kørte vi videre til Hue og Hoi An, hvor vi cyklede rundt til strand og et marked, hvor tandløse kvinder solgte alt fra fisk til hårspænder.

Næste destination var Cambodja. Vi landede i hovedstaden Phnom Penh, der havde spændende, men barske oplevelser at byde på. Vi

Pygmæer i Uganda.

På besøg hos stammefolk i det nordlige Thailand nær Burma.

startede ud i Killing Fields. Efter Pol Pots rædselsregime i 1975 til 79, har Cambodja efterladt massegravene "Killing Fields" stort set, som de fremstod under krigen. På jorden flød noget som lignede affald, men ved nærmere eftersyn bemærkede vi at det var tøjrester fra ofrene, og der stak knogler op af jorden overalt. Killing Fields gjorde stort indtryk på pigerne, der stadig taler meget om det. I Cambodja lever mange mennesker omkring og på lossepladser. Her overlever de ved at sortere affald, som sælges videre til genbrug. Besøget på denne, Cambodjas fattigste losseplads, hvor gennemsnitslevealderen var 40 år, var en utrolig stærk oplevelse for os alle 4. Overalt på lossepladsen var folk dækket til med tøj, for at beskytte sig mod snavs. Udenfor hovedstaden besøgte vi bl.a. et børnehjem, hvor vi blev overraskede over de gode forhold med glade børn, der så sunde og raske ud. Under en køretur på landet, blev vi tilbudt at købe stegte fugleedderkopper af en kvinde, som stolt bar på et stort fad, fyldt med denne delikatesse.

Vi sejlede fra Phnom Penh til Siem Riep, som havde mange spændende ting at byde på, bl.a. en flydende skole, hvor Simone og Savannah var elever for en dag. Skolen havde en flydende frugtbod og et flydende toilet. Efter besøget på skolen så vi de fattigste husbåde med de simpleste kår. Som rejsende i Cambodja er Ankor Wat et must. Ankor Wat er beliggende i Siem Riem og er et af verdens 7 vidundere. Det er verdens største tempelkompleks og man kan bruge flere dage i det store område.

Næste mål på rejsen var igen Thailand, hvor vi atter havde spændende oplevelser. Denne gang besøgte vi "Tempel of the Tigers". På stedet opdrættes tigre af munke, der behandler dyrene som hunde og de er derfor tamme. Vi klappede de store dyr og pigerne fik lov at sidde på tigerne. Det lyder vildt, men munken udstrålede en fantastisk ro og derfor var vi sikre på, at vi ikke var udsat for fare.

Vi tog så flyveren fra Bangkok til Phuket og det mest spændende herfra var et besøg til Phi Phi-øerne, hvor vi alle 4 snorklede på åbent hav, omgivet af sværdfisk, klovnefisk, fisk i alle farver og varianter samt de forskellige koraller. Det var en kæmpeoplevelse, specielt for Savannah og Simone, der ikke havde forestillet sig den mangfoldighed af liv under vandet.

Sidste stop på turen var New Zealand hvor vi landede i Auckland, der ligger på nord øen. De næste par uger gik stort set med at besøge

mine tidligere rejsekammerater. Derefter drog vi til Kaikoura. Den første store oplevelse var en hvalsafari, hvor vi oplevede 3 store kaskelothvaler, der kom op til havoverfladen for at trække vejret i 5-10 minutter, for derefter med et kæmpesmæld med halen at dykke ned i havet igen. Vi prøvede også at være i havet samtidig med 300 legesyge delfiner, som sprang om ørene på os. Det var en kold og vild oplevelse.

Vi rejste derefter til Christchurch, hvor vi boede hos Mark, en tidligere rejsekammerat fra min Afrikatur. Hos Mark fik vi kost og logi og lånte en bil og kørte hele sydøen rundt. Vi gjorde holdt i Queenstown, hvor vi lejede heste og red i naturskønne omgivelser. Området, vi red i, var stedet, hvor nogle af scenerne til "Ringenes Herre" blev optaget. Det siger sig selv, at det var flot med sneklædte, søer og floder, vi skulle krydse på hesteryg. Efter Queenstown gik turen østover mod gletscherne Franz Joseph og Fox, alene det at stå ved foden af disse, tager fuldstændig pusten fra en. Gletscherne er blå og ligger mellem store bjerge midt i regnskoven. Vi lejede en helikopter og fløj op på toppen af Fox-gletscheren. En fuldstændig underlig fornemmelse, området var kæmpestort, med sne og is overalt. Simone og Savannah tossede rundt i sneen og nød det i fulde drag.

Turen tilbage til Danmark gik over Bangkok, hvor vi shoppede i stor stil. Det var en dejlig bekræftende oplevelse at rejse med mine piger, noget jeg tænker tilbage på og glæder mig over dagligt. Alle mine rejser har givet mig mange spændende oplevelser, som ikke kan gøres op i penge. I dag er jeg gift med Rudi Andersen og vi har sammen fået en datter Nille, vi bor på Åbrinken alle 5 og selvfølgelig har jeg stadig rejseblod i årene og håber vi alle en dag kan pakke rygsækken og drage afsted sammen.

Jannie Brinch Andersen

En sønderjyde kom til Vestjylland

Af Carl Chr. Kirchässner, Hjerting

Jeg er født i Tønder i 1931 og blev udlært som snedker i 1950. Arbejdsløsheden var stor i byen, og jeg tog, hvad jeg kunne få. Alle steder kun for nogle få måneder, og så ind imellem på under-støttelse. Men så kom vendingen en dag i 1953. Jeg så en annonce i Vestkysten, hvor en tømrermester i Padborg søgte en svend. Jeg ringede straks til ham og fik stillingen. D.v.s.: Det var hos en broder i Oksbøl ved Varde, at jeg skulle arbejde. Jeg var virkelig opsat på at komme i gang igen, og pakkede straks mit kram og rejste med toget til den vestjyske by. På banegården fik jeg hurtig at vide, hvor Madsens værksted lå. I denne lille by kendte alle nok alle. Jeg gik så hen og hilste på Max og hans søster. Det var søsteren, som stod for regnskaberne i firmaet, og det var jeg såmænd også glad for. Jeg spurgte så, hvor jeg skulle bo og spise. Jamen, det havde de allerede ordnet, for de havde talt med en Agnethe Jørgensen, som ejede et pensionat, og hvor hun også lejede værelser ud. Det gik jo som fod i hose, og her fik jeg så kost og logi i mange måneder. Ja, det blev en dejlig tid her. Mit arbejde bestod i sammen med Max Madsen, at gøre snedkerarbejdet færdig i Brugsen. Der var nok at tage fat på - også hjemme på værkstedet. Denne brugs er nu for længst erstattet af en hel ny og større. Dengang havde byen vindmølle, som forsynede os med strøm, når ellers der var blæsevejr. Men ellers kom forsyningen fra en masse akkumulatorer, som stod i et hus bag møllen. Der var bare ikke altid strøm nok, og så måtte møllen jo hjælpe til, så godt den kunne, d. v. s. at når man stod ved høvlemaskinen kunne denne næsten gå i stå, og så var der jo ikke andet at gøre end at vente på et godt vindstød, for så gik maskinen op

Poulsen og mig i Samlerværkstedet hos Anton Baun i Kærup 1954-1959.

Mestersvend H. Nielsens lille Annemarie og tjenestepigen Alice foran værkstedsdøren.

i omdrejning igen. Møllen er jo for længst en saga blot. Livet i Oksbøl var en dejlig tid. Det minder mig i dag meget om en slags Korsbæk fra "Matador". Jeg mødte mange dejlige mennesker på pensionatet, og Agnethe var et jern i køkkenet. En dag havde jeg været ude i byen for at sætte vinduer i et hus. Ved hjemkomsten spurgte Agnethe mig så i sit brede vestjysk: "Nå, Carl, fik do så æ hvolle tættet idaw"? Jeg gloede dumt på hende, og viste ikke, hvad jeg skulle svare, og sagde bare: "Hva"! Så sagde hun igen: "Jamen, har do da et væt ude og set vinne idaw"? Så gik der et lys op for mig. Ja, jeg havde meget at lære endnu med hensyn til sproget her.

Arbejdet hos Madsen fik jo desværre også en ende. Vi var færdige i Brugsen, og da firmaet Madsen var et dødsbo, blev det herefter nedlagt. Max fik mig ind hos en tømrermester Jacobsen på Strandvejen. Denne satte mig blot i arbejde med et eller andet, og så gik han på jagt. Jeg syntes, han var på jagt hele tiden. Det samme gjaldt såmænd også Max. Han fik mange timer til at gå på Turisthotellet. Der blev drukket mange kaffepuncher, og der blev spillet kort for store beløb i slyngelstuen, og ved vinduet skulle der altid stå én og holde øje med politibetjent Sulkær. Ja, for så var det ellers med at få de mange pengesedler af bordet i en fart. Nå, men også hos Jacobsen fik det ende med arbejdet. Denne ringede dog straks til en tømrermester, som boede i Kærup og som hed Anton Baun, og der fik jeg så arbejde efter at været ovre og præsentere mig. Nu var jeg endelig kommet til et sted, hvor der virkelig var noget at lave, men at cykle Oksbøl-Kærup og retur hver eneste dag i al slags vejr, det var nu ikke lige min kop te. Jeg besluttede mig så for at få mig en motorcykel. Det blev en AJS 500 - for jeg ville have en der kunne trække en sidevogn. Den kostede godt nok 6.000,- kr. Det tog mig 1½ år, at få den betalt. En god sjat penge når man har en årsløn på ca.11.000,- kr. Vi - som boede i de tre værelser ovenpå pensionatet - havde jo snakket motorcykel i lang tid. Hans Legård Madsen var den første, der gjorde alvor af det. Han kunne ikke dy sig, og købte sig en to cyl. Mattless 500. Jeg fik jo som før omtalt en AJS 500 og P. Lund købte en 1 cyl. Mattless 500 med sidevogn. Vi var nu tre og der kom hurtig flere til, og til sidst var vi en lille klub på en syv stykker. Der var bl. a. Erik Mouritsen fra Janderup, og malerens søn, ligeledes Janderup og en smed fra Oksbøl, der hed Kynde. Vi kørte mange dejlige ture, bl. a. til alle de speedway løb vi

kunne overkomme. Efter nogen tid flyttede jeg så til Kærup. Her havde Baun lavet værelser til svende og lærlinge, og kosten kunne man også få her, så det kunne ikke være nemmere. Jeg skal ellers love for, at Anton benyttede sig af, at jeg havde en stor sidevogn. En gang blev alle indvendig døre til en villa plus karme og gerigter læsset på og så af sted til Hedensted, men ak, min benzintank var kun halvfuld og penge havde jeg ikke mange af, så jeg måtte til Anton om hjælp. "Kør ned til Carl Skomager og få fyldt op". Jeg gjorde som sagt, men der var nu alligevel mere på tanken, end jeg havde regnet med. "Do ska` ha` en hel tankfuld", sagde Carl: "No fylle a en op og så kommer do forbi o æ hjemvej og for en fydt op igen". Og så var den ged barberet. Folk på egnen var i mine øjne meget rare, men kunne også være temmelig nøjeregnende. En dag skulle vi arbejde på en gård i Vester Kærup. Vores arbejdsdag begynder kl. 7, og da vi kørte i gården stod bonden udenfor med sit lommeur i hånden: "Hvorfor kommer I først nu", råbte han. "A vil i hvert fald først betale timeløn fra nu af, for nu er æ klok halv otte". Så var der en af os, der svarede: "Vi skulle da lige have filet vore save først, for når de bliver sløve i arbejdstiden, så skal de vel også files i arbejdstiden". Så blev der ikke snakket mere om det. Vores mestersvend Henry Nielsen var ved at bygge sig en villa i Janderup, og selvfølgelig ville vi – alle hans kollegaer – hjælpe til, da der skulle lægges tagspær på huset. Midt i det hele skulle jeg pludselig tisse, og jeg løb hen til en hæk, som vendte ud til marken ved siden af. Jeg tissede frejdigt ind i hækken, men du milde sikket stød jeg fik, for på den anden side var der et elektrisk hegn. Jeg gav et hyl fra mig, og de andre var ved at omkomme af grin. Jo, jo, der var såmænd mange spændende oplevelser i min tid hos Anton Baun. En gang skulle vi en tur til Hamburg for at stille et køkken op for en missionær. Jeg vil her lige nævne, at Anton var formand for Indre Mission i Kærup og havde derfor mange gode kunder i de kredse. Nu kunne jeg tale perfekt tysk, så jeg var selvskrevet til at tage med derned. En aften besluttede vi at tage ud og se på byens natteliv, og havnede da også på en bodega med glædespiger og betalingsdans. Vi satte os ved et stort bord, og pigerne strømmede straks til og satte sig imellem os. Anton havde en pige på hver side, og Egon (Antons søn) ligeså. Egon blev skrækslagen og sad bare stiv og stirrede lige ud. Pigerne sad jo og aede på os hele tiden. Pludselig stod den ene af pigerne ved siden af Egon og sagde til den

anden pige. Nu gad hun ikke det her mere, for han var dog en forfærdelig dødbider. De vidste jo ikke, at jeg kunne sproget, og jeg svarede med det samme, at sådan kunne hun ikke være bekendt at omtale gæsterne. Hun skred med det samme, og Egon var glad. "No vil a gi` en kop kaffe folkens", råbte Anton så, men glæden over den kop kaffe forsvandt hurtigt, da Anton fik regningen: "Det var formentlig li`godt den dyreste kop kaffe a nogensinde har fået og no vil a hjem og sov". Og så skred vi alle sammen hen til nærmeste sporvogn.

En grim oplevelse havde jeg, da vi skulle restaurere plejehjemmet Hesselmed. Bygmester Chr. Baun (Antons far), som også var med, havde sammen med bestyrer Carl Larsen fjernet det nederste af skorstenen i gangen. (Bagefter fattede jeg ikke, hvordan de kunne komme i tanke om det). Skorstenen skulle helt fjernes og jeg blev derfor sendt op på loftet med en stige og skulle sætte mig på det øverste hanebånd med en hammer og pille skorstenen ned sten for sten og så bare smide dem ned igennem skorstenspiben, så de røg ned i gangen. Det skal her siges, at Carl Larsen i forvejen havde fjernet det udvendige af skorstenen. Jeg nåede kun at banke to - tre sten løs, da skorstenen pludselig forsvandt under mig og bragede ned gennem loftet. Jeg sad lamslået på hanebåndet og frygtede det værste, men heldigvis befandt der sig ingen personer i gangen i dette øjeblik.

Jeg havde mange gode oplevelser i Kærup. Dengang var der endnu et forsamlingshus, hvor vi kunne gå til dans til "æ Tinusses musik" eller andre af egnens orkestre. Dilettant var der også ind-imellem, og jeg fik så den ære at lave dekorationer til scenen. Værten var dengang Børge Madsen og hans søde kone. Herlige mennesker. Desuden gik jeg også til gymnastik, hvor Frode var leder, og vi begyndte altid med sangen: Høje nord, frie sind. Derudover havde jeg nogle dejlige venner i familien Chr. Pedersen, der var vognmand. Hans kone var elskeligheden selv. I det hjem var man altid velkommen. Villjam, Richard og Jens blev mine gode venner. Der var også en søster, men hende så jeg ikke så tit. Pedersen spillede også - lige som jeg selv – på harmonika. Vi havde af og til en aften, hvor vi spillede sammen med Poulin, der havde violin. Poulin og hans kone havde en lille kiosk, hvor man kunne købe de mest almindelige fornødenheder, som f. eks. tobaksvarer og slik m. m. Richard kom jo i lære, som tømrer hos Baun. Der havde vi, som sagt, næsten alle sammen motorcykler. Det var næsten

et krav, når man ville have arbejde dengang (sagde Anton i hvert fald). Vi havde også en tømrer fra Færøerne. Han hed Esmer Jacobsen og boede i Vrøgum. De folk, som gik hjemme på værkstedet, fik altid en tår kaffe om eftermiddagen. En dag var både Esmer og Anton hjemme. Nu havde Esmer jo været til søs i mange år, og det havde jo præget hans sprogbrug på en barsk måde ind imellem og pludselig, sagde Anton: "Ved du hvad, Esmer, jeg kan altså ikke lide, at du bander så meget". Esmer svarede prompte: "Det kan man sateme ikke lade være med, når man har været sømand". En anden gang var det lige ved at gå galt for Anton. Signe, Antons kone, havde sat Madam Blå ind i serveringslemmen med tuden fremad, da Anton rejste sig for at hente den. Uheldigvis tog han fat ved tuden, som var brændende hed. Av for ssshadada, udbrød han. Han reddede den lige på stregen, og vi andre måtte jo trække lidt på smilebåndet. Nå, ingen er jo ufejlbarlig.

Inger Justesen blev nu den næste af en række, der har været i huset hos Baun i de 5 år, jeg har været der. Ja, så ramte Amors pil mig. Den 2. september 1961 blev vi viet i Janderup kirke af pastor Østergård. Firmaet A. Baun var for mig en rigtig god arbejdsplads, og jeg udviklede mig voldsomt som bygningshåndværker. Herfra flyttede vi så til Esbjerg, hvor vi byggede hus og boede her i 43 år, hvorefter vi flyttede til Hjerting i et dejligt bofællesskab for seniorer. Så vestjyde blev jeg da nogenlunde, selvom man ellers siger, vestjyde skal man være født til at være. Min tilværelse i Vestjylland har været så rigt, at jeg aldrig har fortrudt, at jeg slog mig ned i Eventyrets Land.

Carl Chr. Kirchässner

En jagtoplevelse i Sydafrika

Af Erik Hansen, Varde

Jeg er født den 12. juli 1932 i Jugendhuset på Lundvej i Varde. Her boede vi dog kun et ganske kort tid, hvorefter vi flyttede og har siden i de følgende år boet mange forskellige steder i Varde. I 1937 købte min mor og far, Storegade 71. Jeg var dengang kun 5 år. Efter min far, Hans Søren Hansen, (lille Hans), født 15. september 1903, død 25. marts 1959 og min mor, Mary Mekoline Hansen, født 2. december 1904, død 26. januar 1987, overtog jeg deres hus i Storegade 71, Varde. Her lever jeg i dag med mine mange forskellige interesser.

Jeg var oprindelig tømrer af profession, og udlært hos tømrermester Erik Larsen, Varde, men arbejdede til sidst - før jeg gik på pension – på Vestbanen i Varde (som i dag hedder Arriva). Her var jeg i ca. 14 år. Fra min tømrertid stammer en af de ting, som jeg i dag går meget op i. Opsætning af plaketter på de huse, som er bevaringsværdige. Førhen var det lidt af en økonomisk belastning for en lille forening, som "Bevaringsforeningen for Varde By og Omegn", så jeg tilbød dem under en generalforsamling, at jeg gerne ville gøre det gratis. Foreningen sagde: Ja! Jeg er med i bestyrelsen som suppleant. De var glade for denne ordning, og det var jeg også. Det er både spændende og også sjovt at være med til. Man lærer både huse og folk at kende, og der følger som regel en lille reception med, som er med til at gøre det hele lidt højtideligt. Foreløbig har jeg sat 25 plaketter op.

Men jeg sætter jo ikke plaketter op hele tiden. Derfor har jeg en anden hobby: Jagten. Det har min helt store interesse. Jagten byder på stor natur, kammeratskab, afslapning og ikke mindst et livgivende adrenalin kik, især for mange unge jægere med en travl og stresset

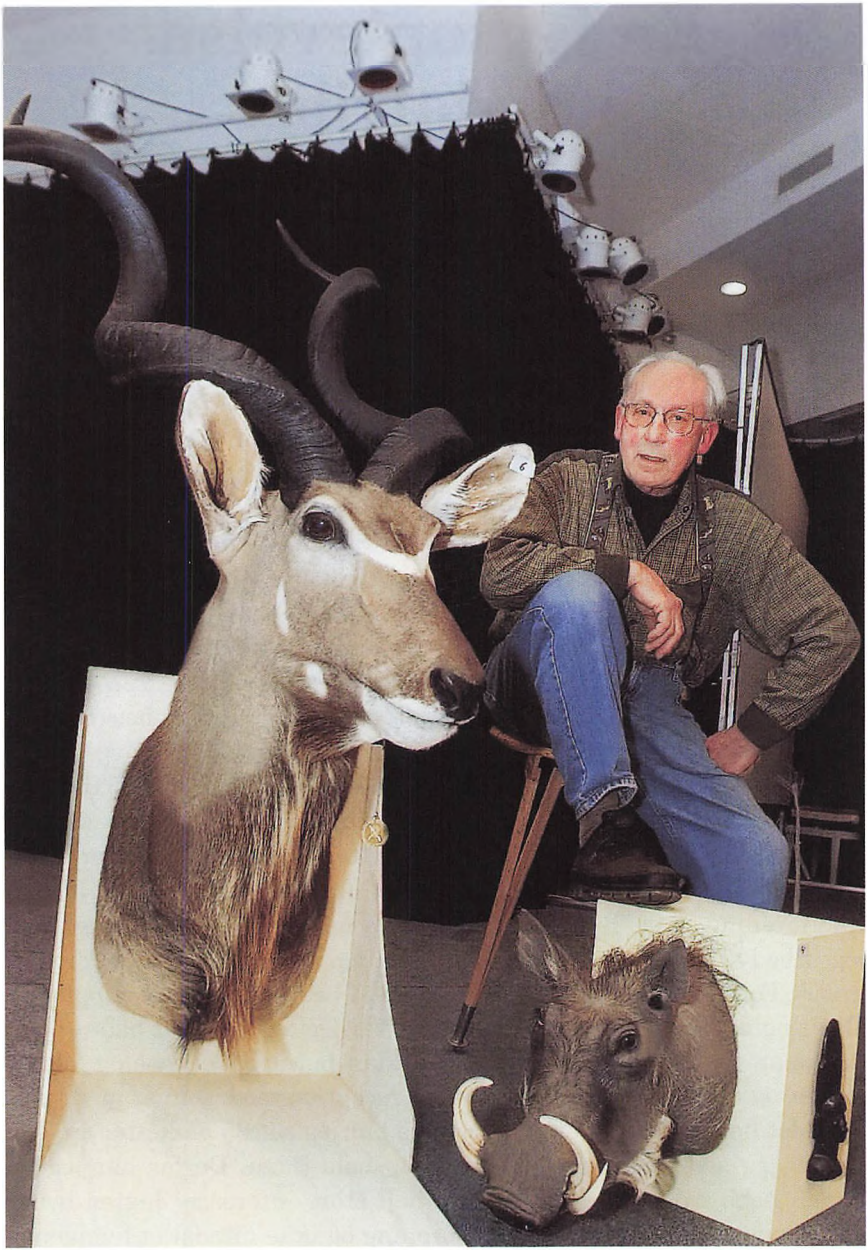

Trofæaften i Smedeværkstedet. En Kudu og et vortesvin.

hverdag. Mange folk kan ikke lide, at man går på jagt og skyder dyr, men alligevel er der omkring 175.000 danskere som går på jagt hvert år. De skal følge de regler, som jagt- og vildtforfatningsloven sætter for jagt i Danmark Jægere skal have gyldigt jagttegn, som skal fornyes hvert år. Årlig jagttegnsafgift er 500 kr. plus 30 kroner for en lovpligtig ansvars-forsikring.

Jeg går normalt på jagt på 100 tønder uden for Sig, men har i mange år drømt om at komme på jagt i Sydafrika. Afrikas mystik og skønhed har gennem historien altid draget eventyrere og opdagelsesrejsende til sig – for at udforske dette gådefulde kontinents hemmeligheder. Det ville blive en stor oplevelse, at gå på jagt i de kæmpe naturområder i Sydafrika. Man kører afsted i jeepen tidligt om morgenen og kan køre en halv dag uden at se noget som helst. Pludselig kommer der en stor flok på op mod 1000 gnuer til syne. Et helt fantastisk syn. Jagten foregår i kæmpe områder mellem 2.000 og 15.000 ha, alt efter hvilken art, man ønsker at skyde. Det er dog langt fra gratis, at nedlægge dyr i Afrika. Nej, det er ikke en billig hobby. Derfor valgte jeg at sælge min motorbåd, og bruger så pengene på jagt i stedet for.

Min første jagt i Sydafrika gik til Matswani Safari. Tanken var langsom modnedes og bestyrket gennem mit bekendtskab med Peter Knudsen, hvis søn er skytte på Matswani Safari Lodge beliggende ca. 300 km stik nord for Johannesburg. Farmen ejes af Vagn Christensen, bedre kendt som "Marmorino-manden". Ham - der er ophavsmand til talrige sofaborde i Danmark - i det mindste hvad pladerne angår i kunstigt yderst livagtigt marmor. Hans datter Susan har Motel Varde på Tømrervej 18 i Varde.

I foråret 2003 tog jeg den store beslutning. Kiggede på min dåbsattest og sagde til mig selv: "Erik, du bliver jo ikke yngre, selv om ingen kan se det, men hvis strabadserne kan overvindes, skal det være nu". Jeg tog beslutningen og skrabede min kistebund og indfandt mig hos rejseselskabet "Store Verden" i Tjæreborg og aftalte jagtsafari i juli på Matswani Safari Lodge. Gennem rejseselskabet fik jeg kontakt til andre kommende medrejsende og sikrede mig, at jeg kunne "holde mig til dem" under rejsen, idet jeg ikke kan en stavelse engelsk og frygtede lidt fly skifte i de store lufthavne. Der er jo ikke meget ved at planlægge jagtsafari i Sydafrika og så ende på et fragtfly til Lofoten uden bagage.

Min nervøsitet steg en kende frem mod rejsedagen. Det er vel det man på jævn dansk kalder rejsefeber, når man ikke er den store globetrotter. Men dagen oprandt og jeg steg på flyet i Billum den 17. juli 2003 med retning mod Amsterdam og med skifte derfra direkte til Johannesburg i Sydafrika, en rejse på ca. 10.000 km. Efter en nats søvn i flyveren landede vi i Johannesburg, hvor vi blev modtaget af vores guide, der skulle fungere som min jagtledsager. Og tænk, jeg var den eneste jæger i selskabet, de øvrige var med på fotosafari.

Vi satte os i bussen og kørte nordpå – først på asfaltveje, som vi kender dem herhjemme fra og senere på tiltagende ujævne grusveje. Undervejs holdt vi en "strække ben og tissepause", hvor vi bl.a. blev beværtet med champagne. Vi fortsatte nordpå ad jordveje, der tids vis ledte mine tanker hen på min afdøde mors vaskebræt. Men vi nåede frem og blev modtaget af ejeren selv, Vagn Christensen og hans kone, Else. Vi fik anvist vore værelser, som ikke var værelser i almindelig stand, men selvstændige stråtækte hytter, placeret rundt i området. Min hytte havde navnet, Zebra og var udsmykket med en skuldermonteret dyr af slagsen. Husene var som nævnt stråtækte med pud-

Min mor og far.

sede mure og synligt velforarbejdet træværk, en fryd for øjet for en tømmersvend. Udenfor var en dejlig træterrasse. Indvendig luksus indretning med brusekabine og badekar.

Lørdag morgen stod vi op og fik vores morgenkaffe. Derefter tog vi på Safari i det nærmeste område. Vi oplevede mange fremmedartede ting. Store huller gravet i vejen af vortesvin. Gange gravet - op til 5 meter lange - af myreslugere i dens iver for at finde termitter. Vi så 2 store hvide næsehorn (ganske vist i en indhegning) og de lignede heldigvis ikke den berygtede "Brutalis", som vi kendte fra Givskud Løvepark. Vi så også en Gnu, som var dræbt for nylig af en leopard. Hovedet sikrede jeg mig som en ekstra mindetrofæ. Men vi så også mange fremmedartede træer. Vi så kaktus bl.a. en kaktus, der hed Candelabra. det er den kaktus man udvinder Aloe Vera af. Jeg smagte på et frisk stykke. "Føj for pokker". Det er vanskeligt at forestille sig, at denne plante skal være godt for noget. Søndag nat var vi på nat safari og så bl.a. en Nyala, en 110 kg tung hjorte art, en Impala, en hjorte art på ca. 65 kg og en mindre hjorte art, som kaldes Bush-baby. En dyr på størrelse med en hund. Den kan springe 1½ meter højt og op til 5 meter langt.

Mandag oprandt dagen, hvor jeg skulle på jagt. Vi kørte ca. 50 km over til Dinn`s farm. Der var tørt overalt. Det var ligesom, at køre og gå på store corn flakes, og det sagde lige sådan, når man trådte på jorden de forkerte steder. Træerne var stort set bladløse på den tid af året. Vi startede selve jagten i en Toyota 4-hjulstrækker. Efter kort tids kørsel, hviskede Dinn, den er ok. Vi forlod køretøjet og listede os op mod vinden. Her havde jeg min første vellykkede jagtsituation. På ca. 110 meters afstand lod jeg kuglen gå med det resultat, at bukken forendte i "knaldet". Bukken var måske ikke synderlig høj, men var meget kraftig. Jeg var stolt, og det endte selvfølgelig med fotografering.

Efter frokost hjemme på farmen var vi atter heldige. Efter en kort tids søgen kom vi på skudhold af et vortesvin på kun ca. 50 meters afstand. Dyret forendte knap 20 meter fra skudstedet. Dinn viste sin frygt for dyret idet han indledningsvis berørte øjet med riffelpiben, og først da der ingen reaktion var, turde gå i lag med dyret.

Efter vi havde fået dyret anbragt på bilens lad kørte vi videre. Vi passerede flere Blesbucks og Elandantiloper indtil vi på afstand så en

Impala han. Der var næsten ingen vind, men det lykkedes at komme i skjul bag en busk og få os pürsch'et ind på den. I starten var situationen dårlig, men efter nogen tid vendte den pludselig siden til mig, og jeg lod uden tøven skuddet gå. Den sprang op og forsvandt, som et dyr ofte gør for en god bladkugle, og den lå da også forendt få meter fra skudstedet. Ikke for at prale, men jeg har aldrig haft bukkefeber. Denne gang var der langt at slæbe dyret. En Impala vejer omkring 65 kg og vi skulle samtidig passe på at løfte hovedet ekstra, da jeg skulle have den skuldermonteret.

En god dag var til ende. Alt lykkedes. Jeg havde klaret strabadserne uden besvær, så alle mine betænkeligheder før turen var blevet gjort til skamme. Jeg vil også gerne fortælle, at det også var en mad oplevelses tur. Alt blev spist, og intet gik til spilde. Det var veltillavet, og jeg smagte mange forskellige stykker vildt. Ja, jeg fik så galt krokodille kød. På farmen havde man en 8-10 stykker, som fik indvoldene fra de skudte dyr. De slugte bare maden, og fik kun noget at spise hver 14 dag.

Efter vi er kommet hjem til Danmark igen, holder vi en trofæ-aften. Det blev i år holdt på Smedeværkstedet her i Varde. Jeg var så heldig at få 1. præmien. En sæk hunde foder og lidt dåsemad til hunden. Man bliver sørme lidt stolt om hjertet?

Jeg vil slutte min historie med at fortælle om, hvordan jeg havde det efter en anden tur jeg var med på. Efter hjemkomsten fik jeg feber på grund af infektion fra tægebid, med spredte betændte pletter spredt over hele huden. Jeg måtte havde antibiotika, men det er vel også bedre end at være på stoffer, selvom jagt i Sydafrika vel kan sammenlignes hermed. Det er pokkers vanedannende, og nok ikke til at forstå for, folk som ikke går på jagt? Jeg tog afsted igen den 18. september 2007.

Feriebarn i Tulsmark

Af Henny Knudsen, Vojens

I 2006 udgivelsen af "Vestjydske Fortællere" læste jeg Irma Borgs beretning om to feriesøstre, og minderne vældede ind over mig. Mit udgangspunkt er blot det modsatte, for jeg var den "lille forsagte" pige, der i 1946 blev sendt med Østrups diligence vestpå. En lang, lang rejse for en lille pige på 7 år. Plantet midt i et virvar af børn i alle aldre, kun udstyret med en lille taske med en madpakke, en sodavand og så en kæmpestor pose bolcher. Min søster var ansat hos Galle & Jessen, og hun havde den lykke at have adgang til de søde sager engang imellem. Inden jeg nåede frem, var posen en klump af sammenklistret mangefarvet sukkergodt, som dog dulmede spændingen og nervøsiteten ved det nye og fremmede, som ventede.

Jeg var en af de heldige, der havde fået en ferieplads, selv om jeg ikke syntes, jeg var særlig trængende, men aldrig har noget i den grad påvirket mit liv som den chance, jeg der fik. Det er nu mere end 60 år siden, og min barndoms drømmeland i Tulsmark ved Alslev eksisterer endnu, og jeg kommer jævnligt på besøg sammen med min mand.

Det var hos Emil og Magny Nielsen, jeg fandt hjerterum og husrum og sammen med Henning, deres jævnaldrende søn, tilbragte 6 uger af sommerferien – fuld af oplevelser – i mange, mange år. Deres gård lå langt ude på landet. Stor var den ikke – godt 20 tdr. land – men der var det hele: Heste, køer, grise, høns og dværghøns med kyllinger, katte med killinger, svaler, mus og fluer og en hund. I haven var der skovfogedæbler, masser af bær, masser af blomster, dufte og lyde. Duftene og lydene er kilden til mange aha-oplevelser i dag. Haven var omkranset af hæk, bærbuske og havegange og for enden en kæmpe-

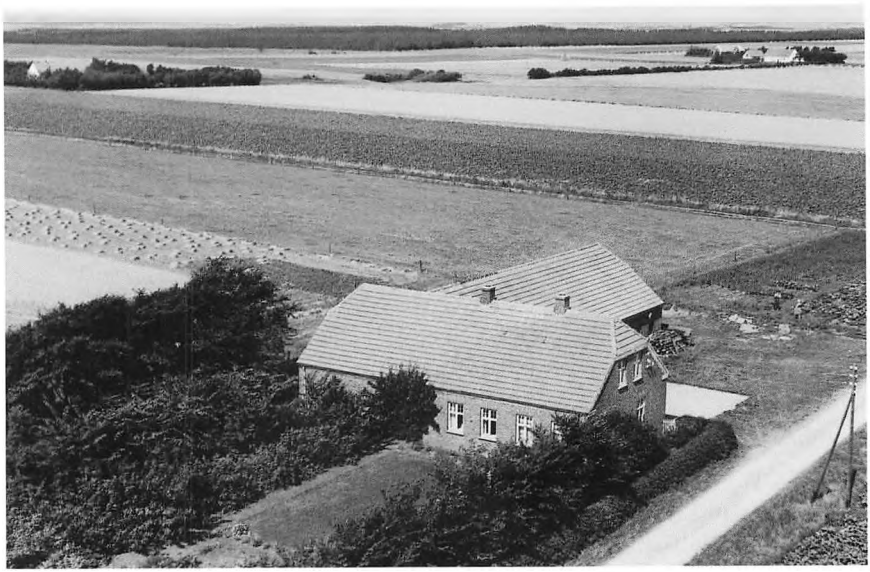

Tulsmark ved Alslev.

Henning, min kammerat og lærermester.

Magny og mig.

stor syrenbusk, som mere end en gang har tjent som skjulested, når vi legede "Put". Det var min hemmelighed, og man fandt mig aldrig, når jeg havde gemt mig der. Der kunne jeg stå og nyde situationen, lytte til hønsenes kaglen og engang imellem "gi' lyd".

Det var en verden så helt forskellig fra den, jeg kendte hjemmefra i en første sals lejlighed i Rådmandsgade på Nørrebro i København – et i øvrigt lyst og grønt kvarter med mange små-industrier, Fælledparken tæt ved og en stor indre gård at lege i med masser af legekammerater og to viceværter, som det var en yndet sport at drille, når de kl. 8 om aftenen drev os ud af gården. Vores del af karreen og specielt vores lejlighed var blevet bombet til ukendelighed i 1943/44, fordi en overfor liggende fabrik var blevet saboteret, så det havde ikke været nemt for mine forældre at genetablere hjemmet for familien på 6, hvoraf jeg var den yngste. Men sammenholdet i blokken var godt, og der blev lavet sommerfester i gården, som jeg husker som glade og sjove.

Mit første skoleår startede i maskinistskolen på Jagtvejen – 35 piger i klassen var vi – men senere kunne vi flytte ind i vores skole, Klostervængets Skole, efter at de tyske flygtninge havde forladt den. Piger og drenge hver for sig, i skolegården kun adskilt af en revne i asfalten. Jeg var tynd og ranglet, det lå simpelt hen til mig, og jeg var den yngste i klassen. Alle disse ting i forening har måske kvalificeret mig til en ferieplads med Østrup. Med særtog, der var inddelt i kupeer og trukket af to lokomotiver, der hver især udspyede skyer af røg og damp, som sværtede næseborene til, gik turene i alle retninger ud i det danske sommerland, og mange børn fik varige venskaber på tværs af kulturer.

Turen startede på Hovedbanegården i København, hvor jeg nåede at dreje knappen i min jakke rundt og rundt, til den til sidst faldt af. Med et farvel til mor og udstyret med det berømte papskilt om halsen var jeg på vej. Børnene i kupeen var opstemte – de havde prøvet det før. Specielt husker jeg Anna, som stjal min opmærksomhed. Hun var sød og livlig, og så hed hun ANNA. Kunne man hedde noget så gammeldags og være glad alligevel?

Landkortets byer blev pludselig virkelige, og Lillebæltsbroen var farbar, men ... vi kunne fra vinduet se ned på vandet gennem endnu ikke reparerede huller i broen, uha! Der var langt ned. Nu var det Jylland, og inden længe begyndte de små passagerer at stå af, og jeg

skulle til at indstille mig på mødet med mine nye "mennesker". Skiltet var mit holdepunkt – og bolcheposen! Guldager station, og der stod de. Emil og Magny. Godow og goddag. Magen til sprog! Men jeg lærte at holde så meget af det, at jeg bestræbte mig på at lære at tale det, selvom jeg ind imellem blev helt til grin. Og igen når jeg kom hjem til staden måtte jeg stå for skud. Magny sagde, nu skulle vi hjem og have "kage", som viste sig at være hjemmebagt franskbrød. Øv! Vi blev kørt i hestevogn, ad grusveje de 4 km. hjem til gården; det var spændende, men på vejen mente Magny, at hun hellere måtte tage sig af posen med bolcher. Hvorfor nu det. ???

Gården var veldrevet og velholdt, men de første år uden moderne installationer som indlagt vand og badeværelse. "Das" i laden, ja, selvfølgelig, og avisen klippet i passende stykker og hængt op på et søm; det var lidt svært at vænne sig til, men især at vinduet var utildækket. Komfuret i køkkenet var omdrejningspunktet i hverdagen, og Magnys evne til at jonglere med ringe og ild fascinerede mig. Jeg deltog i alverdens gøremål og ville gerne. Noget var sjovere end andet. Jeg pumpede vand, plukkede bær, tyndede roer, hentede køer, stakkede hø på loftet, så planterne gro i min lille køkkenhave og underholdt Bob, hunden, som stod bunden i gården. Det var en frihedsberøvelse, som jeg ikke kunne acceptere, men jeg blev belært om, at den ellers ville blive kørt over af bilerne på vejen. Jeg der ellers var hunderæd for hunde. Jeg fik sågar lært at vride mælk ud af yveret på køerne, men det var ikke let. Noget af det sjoveste var at rense flasker til saft. Flasker i alle mulige flotte farver, som solen skinnede i, især når de var våde. Henkogningsprocessen var også interessant. Hvordan kunne bær og lignende dog svømme ovenpå i glasset? Anskuelighedsundervisning kan man vist kalde det. En gang imellem skulle Henning i skole, og så kørte han afsted på cykel og kom hjem til middag. Cykel havde jeg ikke med de første år, men vi kunne da godt gå de 3-4 km til Alslev Brugs eller til fryseboksen. Jeg syntes, vejen var lang, men det var en vidunderlig tur, og på vejen kunne man forsyne sig med ærter, sikkert foderærter, som smagte fortrinligt. Henning vidste og ved en masse om dyr og mennesker, om lande og byer og om København.

Kors! Hvor var det irriterende, når han fx. spurgte mig om, hvor Zoologisk Have i København lå, og han så i virkeligheden godt vidste, at den lå ved Roskildevej, mens jeg kom til kort. Henning og jeg sov

i et dejligt stort værelse på loftet. Senere hen fik jeg det for mig selv. Uden for vinduerne var telefontrådene fastgjort til muren, og jeg har ofte ligget og lyttet til morgenens lyde og betragtet svalerne, der ligesom noder på et nodeblad havde indskrevet sig der.

Sommeren bød på meget underholdning. Vi havde tit en eller anden grille, som skulle udleves. Det kunne være Matador. Dagen lang kunne vi sidde og dyste indædt om at flå hinanden for penge, selv om det ikke lige er mig. Andre gange byggede vi hytter af alskens materialer, eller vi legede i høet med livet som indsats. Engang troede jeg, at jeg var døden nær, da jeg ville lave en "underjordisk" gang fra den ene side af loftet til den anden. Jeg lå med et flere meter tykt lag af hø over mig og kunne ikke røre mig. Jeg bad en bøn – eller to. Jeg fik mig sparket fri og landede på cementgulvet langt nede under mig. Og Henning "stoppede" jeg ned i hans hule, hver gang han stak hovedet op uden at vide, at han var ved at blive kvalt. Fy da! Nogle somre samlede vi blomster og tørrede dem, og det blev der en pæn samling ud af. Jeg fatter ikke, at jeg var så dum i naturhistorie; jeg havde jo alle forudsætninger lige fra læren om bierne og blomsterne til det færdige resultat. Om aftenen kunne det hænde, at vi fire spillede kort, men det jeg husker bedst var, at vi legede med naboernes børn, Krone eller Dåse, og på et tidspunkt inden lukketid blev budt ind på frugtgrød med rigtig bondegårdsmælk. Det var kræs – jeg elskede det.

Sommetider gik det vildt til. Hos Germand Jensens havde de engang en karl, som deltog i vores leg på en helt speciel måde. Jeg befandt mig øverst oppe på høloftet. Vi legede Krone, tror jeg, og jeg skulle hurtigt væk og ned deroppefra. Han kom mig til undsætning, anbragte en stige, som jeg lige akkurat kunne nå med tåspidserne, når jeg hang ned fra hanebjælken. Men ak, netop som jeg fik fat med fødderne, så fjernede han stigen. Det gentog sig flere gange, og til sidst faldt jeg ned på cementgulvet, hvor al luft blev slået ud af mig. Jeg kom til mig selv, humpede ud derfra, hadede ham, men bed det i mig, for ingen skulle sætte en stopper for vores leg på grund af mit "uheld". Jeg har endnu ar efter nogle af de "uheld" jeg udsatte mig selv for.

Udflugter, fester, børnefødselsdage, dyrskuer og Cirkus Miehe var nogle af højdepunkterne, og vi kom med til det hele. Jeg husker ikke, at jeg har betalt for disse udskejelser. Faktisk havde jeg flere penge med hjem, end jeg havde haft med i lommepenge. Det var penge, som jeg

havde tjent ved at luge roer. Men det var godt nok også træls. Á propos penge, så husker jeg, når uldkræmmeren kom forbi og præsenterede alle herlighederne på spisebordet. Der var ikke noget prangende over det, men jeg var alligevel betuttet over, at Magny ikke lod sig friste til at købe en fin ny underkjole eller en skjorte til Emil. Jo, det hændte, men man passede på sine penge og lod sig ikke besnakke. Hun kørte til frisør en gang imellem, men det var vist den eneste luksus.

Udflugterne til Ribe, Fanø, Blåvand og Henne husker jeg tydeligt, og vi var en stor forsamling afsted. Også Hjerting har været på programmet flere gange. Det var ikke altid, at vejret indbød til et havbad, men hver gang var Emil og Magny ude i bølgerne, og det imponerede mig. Senere hen har jeg tænkt på, at lejligheden bød sig til at sænke kroppen ned i det store badekar, og det var jo ikke så ringe endda.

Til en børnefødselsdag hos lærer Thuesens datter, Erna, fik vi serveret smørrebrød. Det var i sig selv en nyhed for mig, men at man spiste tomatmad med sukker på, det kunne jeg ikke komme over. Mad var et kapitel for sig. Jeg var jo tynd og havde ikke meget lyst til mad, men det ændrede sig, når jeg stod over for Magnys lækre middage, som ikke mindst var sammensat af sommerens grønsager og hjemmeavlet kød og dejlige desserter. Grøn salat med syrnet fløde var jeg endnu ikke moden til, men mine tænder kunne løbe i vand, når jeg vidste, at der havde været kærnemælk med retur fra mejeriet, så koldskål kunne komme på tale. Hendes hjemmelavede rullepølse har kun sjældent fundet sin lige i årene, der er gået, og hønsekødsuppen var uovertruffen. Kager fik vi tit, men ikke slik. Og her kommer så bolcheposen ind i billedet igen. Der var uddeling af bolcher, når aftenen faldt på, indtil posen var tom. Á propos bolcherne og uldkræmmeren får det mig til at tænke på det lille digt:

For en krone kan du slikke
Du kan også la` den ligge
Men bruge den to gange kan du ikke

Bagerbilen og fiskebilen kom også til gården og slog en handel af med fruen. Fisken var frisk; der var jo ikke langt til Esbjerg, og det var ikke sild vi fik mest, som jeg ellers tit fik hjemme, med hvad det indebar af fiskeben og rynken på næsen, selv om min mor var meget

omhyggelig. Posten kom hver dag, men hvorfor havde han ikke en rød uniform? Det var uretfærdigt. Min far var postbud, og det var festligt med den røde uniform, som han bar.

Kornhøsten stod for døren. Det var ikke så tit, jeg nåede at få den med, men jeg har dog set selvbinderen i sving og har været med til at skogge negene. I de uger, jeg var der, fik jeg indblik i arbejdet på landet ude og inde og lærte mange dejlige mennesker at kende. Legekammeraterne Henning, Jytte, Ragnhild, Hans og Frederik, fætre og kusiner og deres gæstfrie hjem gjorde mine ferier til perler på snor. Men når tiden til hjemrejsen var inde, glædede jeg mig hvert år til at komme hjem på stenbroen igen, hjem til familien, skolen og kammeraterne. Jeg snakkede vestjysk og havde fået hård hud under fødderne og brune kinder, og jeg vidste, at jeg næste år kunne komme igen. Kan et barn ønske sig mere?

En enkelt gang besøgte Henning og hans klasekammerater mig i mit barndomshjem i København, men ellers er det, så vidt jeg husker, først som voksne, at vi gensidigt har besøgt hinanden. En enkelt gang kom mine to søstre cyklende til Tulsmark. Det var en herlig dag at få besøg hjemmefra, for 6 uger er lang tid. Men at det var to forskellige verdener, hvor jeg som en fremmed fugl kom på besøg, derom var der ingen tvivl.

Som ung pige blev besøgene mere kortvarige og uregelmæssige, - jeg havde sommerferiejob bl.a. – men forbindelsen blev holdt ved lige. Selv om det ikke blev til et landmandsliv for mig (og det er landmanden vist godt tjent med), håber jeg, at jeg i kraft af det venskab, som Henning og jeg har, kan være med til at bygge bro mellem land og by. Jeg tror, at mine valg i livet har været præget af det menneskesyn og den levevis, som jeg mødte i det vestjyske. Jeg blev i sidste ende lærer, dels på ungdomsskolen i Vojens, dels i folkeskolen.

Henny Knudsen, Vojens

Jørgen og Tony på fisketur.

1940 - 1945

Af Jørgen Thomsen, Varde

Jeg boede sammen med mine forældre og min lillebror på Palludansvej 22 i Varde under krigen. Det var den tid, vi kaldte de 5 forbandede år. Jeg var - da krigen begyndte - 8 år og min bror, Tony var 6 år. Det var en tid med både meget ondt, men alligevel også en tid med meget godt, i hvert fald for os 2 drenge. Krigens alvor forstod vi måske ikke helt endnu dengang. Vi passede vores skolegang og legede og spillede fodbold i vores fritid, men engang imellem gik krigens alvor også op for os. Det var når der var luftalarm. I dag er der ikke så mange, der tænker over det, når man hører de afprøver sirenen. For mange har ikke oplevet dengang, da det var alvor. Men dengang var det alvor og vi tog det alvorlig. Vi boede på 2. sal, så vi måtte skam op af sengen midt om natten og ud på gangen. Så lå vi midt på trappen med en dyne over os. Skulle en bombe ramme huset, ja, så var vi klar til at løbe ud af huset. I dag kan jeg godt se, at hvis uheldet var ude, havde vi nok ingen chancer haft alligevel, - men sådan gjorde vi altså dengang. Man kan vel nærmest sammenligne det med, når landmanden står op og tænder lyset i tordenvejr! Nede for enden af vores have kunne vi se lige ud på Nr. Nebel-banen. Her kørte under hele krigen - tog frem og tilbage. Lokomotiverne trak den ene vogn efter den anden med krigsmateriel og mandskab. Tyskerne havde vagtposter, som gik langs skinnerne for at passe på, men alligevel kunne de ikke forhindre, at skinnerne blev sprængt i luften engang imellem. Disse drøn var med til, at vi drenge ikke var meget for, at skulle op og tisse om natten. Vores WC lå nemlig helt nede i kælderen. I forvejen var her både kold og uhyggeligt, så det var ikke rart, at være en 8-årig dreng,

som sad på brættet i en kold kælder - alene - med et vindue som vendte ud mod de tyske vagtposter. En anden gang kan jeg huske, det heller ikke var sjov, at være en lille dreng. Postbudet spurgte nemlig vi 2 drenge om, hvorfor vores moder havde et M, som sit mellemnavn. Altså Katty M. Thomsen. Jeg forklarede ham, at jeg ikke vidste, hvad det betød, men når der kom et brev med et M, så skulle jeg aflevere brevet nede på Frisvadvej. Det var i et stort firkantet hus, som var hvidt dengang og som i dag stadigvæk ligger på Frisvadvej. I huset boede hr. og fru lærer Myrthue Hansen på første sal. Brevet var til dem. Hvad jeg ikke vidste dengang, men først fik at vide mange år senere, var, at Myrthuerne afleverede brevene til en kendt modstandskvinde i Esbjerg. Jeg mener, hun hed Karen Tovborg, men er ikke helt sikker? Og postbudet, som aldrig røbede noget, var min moders bror, Benny Sørensen, som senere flyttede til Fredericia.

Hvordan min familie var blevet opsamlingssted for modstandsbreve ved jeg ikke. Måske var det gennem Gyldendals Bogklub. I hvert fald havde vi et rend af folk om aftenen, som ville sælge bøger. Vi havde fine bøger i ægte lærredsbind med guldtryk på trods af min far var ganske almindelig stålværksarbejder. Titlerne var så forskellige, som De tre Musketerer, Dagdriverbanden og Driver dug, falder regn. Jeg fik så også at vide efter krigen, at vores hjem var blevet brugt, som mødested for modstandsbevægelsen. Min far var overbevist kommunist gennem hele hans levetid. Derfor har også mange kendte kommunister været på Palludansvej 22 under krigen. Blandt dem den kendte kommunist Ib Nørlund. Min far var ikke direkte med i modstandskampen, men illegale blade havde vi mange af nede i kælderen under vores kartoffelkasse, og han havde dog også trænet i skydning nede under fagforeningskontoret, som dengang lå i Traphusene på Voldsti Det var sjov med min fars overbevisning. Han forsøgte ikke at overbevise andre, men jeg er sikker på, at hvis han havde levet i dag, ville han stadigvæk være kommunist. Det er sjovt at tænke tilbage på, at da jeg var blevet 16-18 år gammel, og var begyndt at tænke selv, blev jeg tit kaldt kapitalist af min far. Det var, når jeg sagde, at det er ikke sandt, det der står i Land og Folk i dag. (Land og Folk var organ for kommunistpartiet, men er gået ind for mange år siden!). Men det modsatte har jeg også været ude for, nemlig at andre kaldte mig kommunist, når der havde stået noget i Land og Folk, som de

borgerlige blade ikke skrev om, og jeg så rettede dem! Sjovt at tænke tilbage på i dag.

Under krigen havde vi en have på Simonyvej 4. Her havde vi gående ca. et par hundred kaniner. Min far havde selv bygget et lille træhus, hvori der var bure, ja, så galt i flere etager. Her kunne kaninerne så gå lunt inde hele vinteren. Vores største problem under krigen var at komme ud til haven. Tyskerne havde jo lavet pansergrave og volde rundt om byen. Desforuden var der spærringer med spanske ryttere, altså pigtråd i massevis. Vi kunne derfor kun komme ud i haven ved at gå forbi de tyske vagtposter, som stod vagt på Lundvej. De undersøgte altid, hvad vi havde med, men der skete nu aldrig noget. Trods det var det nu ikke en alt for modig dreng, der gik med ud til kaninerne. Den tyske kontrolpost lå ca. der, hvor Drosselvej går ud i Lundvej. Kaninerne solgte vi til Varde Svineslagteri. Det gav en ekstra skilling i en svær tid! I dag bor familien Sønderby i det hus, som min far fik bygget på grunden efter krigen. Dengang, - under krigen, - var der ikke bygget på grundene. Grundene kostede også dengang denne enorme sum af 600 kroner. Tænk man kunne have fået 10 grunde for 6000 kroner, men hvordan skulle en almindelig stålværksarbejder kunne tjene så mange penge dengang?

Af andre minder fra dengang husker jeg klart, tennisbanen på Palludansvej, som lå skråt overfor os. Her legede vi meget. Der var mirabelle træer, som vi spiste af, men også mange almindelige træer. Hvorfor jeg mindes tiden her. Jo, jeg blev bidt af en hund her. Lærer Malling i nr. 11 havde en stor hund. En dag, hvor vi var på tennisbanen, kom hunden pludselig hen til mig. Inden jeg havde set mig om, sprang hunden op og bed mig i overlæben. Læben hang nu kun fast i en trævl. Så jeg kom på sygehuset i en vældig fart. Fik det lavet og spiste derefter havresuppe i de næste 14 dage. Det værste var, da vi fortalte lærer Malling det, sagde han bare: »Han kunne havde ladet være med at drille hunden!« I dag havde han nok fået ordre på at aflive hunden. Det havde nok også været det mest rigtige. Jeg havde i hvert fald hverken set hunden eller drillet den. En anden episode, som jeg husker med skam, var da radioforhandler Nielsen kom hjem fra koncentrationslejren. Vi drenge stod ude foran nr. 26, hvor Nielsen boede, da han kom hjem med bil. Da han kom ud af bilen, begyndte vi at grine. I dag er jeg flov over det, men dengang forstod

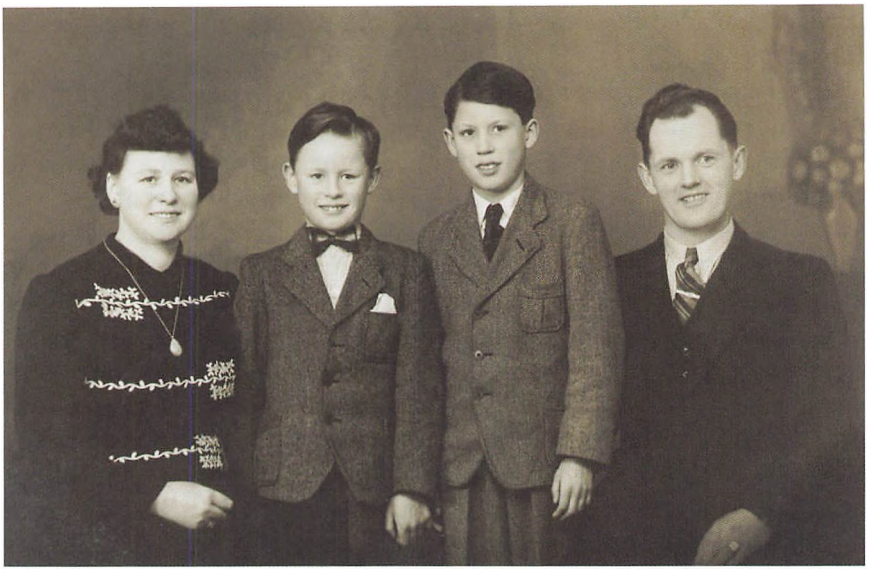

Familien Thomsen i festtøjet.

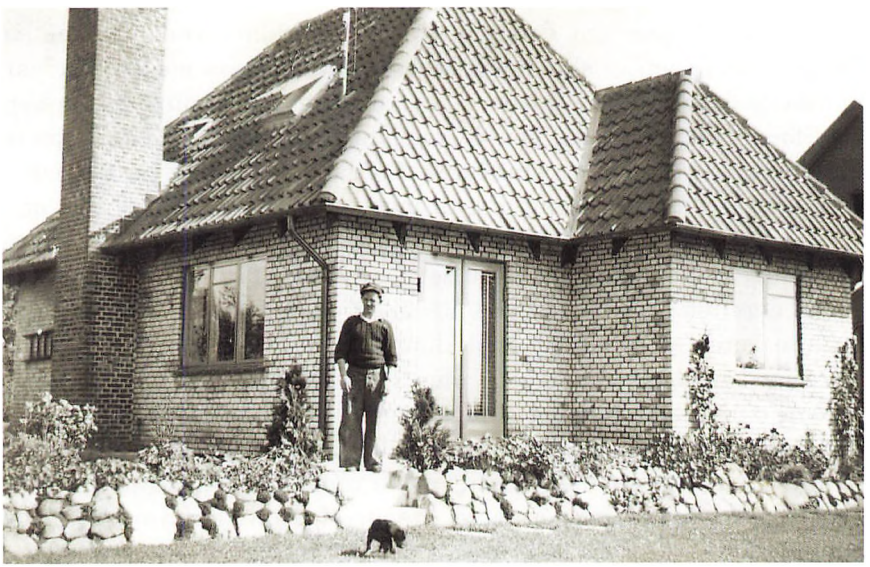

Far foran huset på Simonyvej.

vi det ikke. Det var en slags hysterisk latter. Måske fordi Nielsen var tynd som en bønnestage og vi viste nok ikke, om vi skulle græde eller grine. Vi halvstore drenge forstod nok ikke rigtigt, hvad denne mand havde gennemgået. Desværre var skæbnen hård ved Nielsen. Nogle år efter, så vidt jeg husker, væltede Nielsen med brandbilen. Han kom ind under den og fik sine ben knust og måtte havde dem amputeret. Hvor er livet lunefuld og tit uretfærdigt?

Hvad foretog vi drenge os ellers. Ja, vi legede ikke meget med børnene på vejen. Vi legede mest med drengene nede på Lundvej og Aavangen, hvor min bedstefar Laurids Sørensen havde gartneri. De fleste her på Palludansvej var jo også lidt ældre. Måske var de andre børn også lidt bedre økonomisk stillet end vi var, men jeg mindes med glæde bankdirektør Jacobsen børn, Erling og Dorte, som jeg stadigvæk hilser på den dag i dag eller får en lille snak med. De boede i nr. 21. I nr. 23 boede familien Vestergård med børnene Anna og Poul. Her var jeg til møde sammen med andre unge hos Poul. Man kan vel sige, det var en slags søndagsskole, som foregik derhjemme. Vi sang, hørte lidt religion og fik kaffebord. Vi havde det hyggeligt og det er også sikkert, at Poul gjorde det af et godt hjerte over for de unge mennesker. I nr. 25 boede familien Andersen. Her var også 2 børn, Ingrid og Hans Henning. Jeg legede nogle gange med Hans Henning, som jeg godt kunne lide. Jeg kan også huske, at datteren Ingrid, som var måske 4-5 år ældre end mig, var jeg vildt forelsket i. Hun vidste det bare ikke.! Men sådan var der så meget dengang og man var jo også kun 10 år. Vores nærmeste nabo var forhenværende lærer Dalberg, som boede i nr. 22a. Det får mig til at tænke på, at Palludansvej burde være døbt om til Skolevej. Dengang da jeg boede der, var der så mange lærere på vejen, at man kunne »tætte huse med dem«. Dalberg, Birkedal Olsen, Bjarnesen, hr. og fru Malling, Hoffman, Emil Christensen, Elmgaard og Sørensen.

Et sted hvor vi legede meget dengang var i Lilleskoven. Mange kender det ikke i dag, men dengang var det en rigtig legeplads! Hvor ligger den så? Ja, hvis man går en tur ned af Åvangen - en sidevej til Lundvej - kommer man for enden af vejen til Lilleskoven. Det vil sige, man skal først over jernbaneskinnerne fra Varde Vestbane. (I dag hedder det Arriva). Her i trekanten mellem skinnerne fra Varde Vestbane og skinnerne fra Varde Statsbane lå skoven. Skoven var ikke stor

og selvfølgelig deraf navnet Lilleskoven. Den gik fra trekantområdet og næsten helt hen til Lundvej, hvor der på den tid lå et vogterhus. Huset, Lundvej 28, ligger der endnu, men dengang var det altså et vogterhus. Det vil sige, dem der boede i huset dengang, skulle ud og spærre for alt trafik på Lundvej, hver gang der kom et tog. Jeg kan huske familien Rosendahl boede her engang med drengene Jens, Max og datteren Marie. Senere købte Anne og Jørgen Jensen vogterhuset. Jeg kan ikke huske om de kom efter Rosendahls, men nu var der i hvert fald kommet blinklys op og så var huset ikke mere et vogterhus. Anne Jensen kom jeg til at arbejde med mange år senere efter jeg kom i lære, som typograf på Nordhjems Bogtrykkeri, men det er en hel anden historie. Her op langs skoven, var der også et græsstykke, som endte nede ved Lundvej 30. Her boede tømmerhandler Kunøe. Han havde den eminente evne, at når der var teater på Teatercafeen, Vestergade, med alle de kendte, store skuespillere, og særlig skuespillerinder, at de endte på Lundvej 30. Hvad der foregik i de forskellige værelser, som rygtet fortalte, havde forskellige pigenavne, kunne vi drenge måske nok ane? Dog havde vi kun hørt, hvad de voksne hviskede om. Men kendte skuespillerinder kunne man være heldig at se her. Jeg tror også, vi dette år, havde haft en særlig varm sommer. I hvert fald havde de ikke meget tøj på. Hvis de overhovedet havde noget på? Kunøe må havde haft skjulte evner! Det melder historien ikke noget om, men vi drenge fik i hvert fald noget at snakke om?

På dette græsstykke, som stødte op til Kunøes hus, hvor vi dengang legede, ligger i dag husene 30A til E. Vejen ind til husene er i dag asfalteret. Dengang var der her bare en sti ned til det, vi kaldte Trimlebakken. Her kunne man kælke om vinteren og så om sommeren kunne man fange haletusser i bækken. En rigtig tumleplads for raske drenge. Vi havde både skov, græsmarker og vandløb. Ja, der var så galt, også nogle æbletræer, nede ved bækken. De smagte ikke allerbedst, men ned skulle de alligevel. Vi var mange børn fra Lundvejområdet, som her legede cowboy og indianer. Ja, vi kunne godt være 10-15 stykker af gangen. Af drengene fra dengang bor flere af dem stadigvæk i Varde. Jørn Schmidt, dengang kaldet »Hatte«, var fra Lundvej. Preben Simonsen boede på Åvangen. Egon Sørensen, som desværre i dag er død, boede også på Åvangen. Andre drenge, som jeg kan huske, var f. eks. Tonny og Kaj Andersen. De boede Lundvej 41

og var sønner af Chr. P. Andersen, som var forsikringsmand ved Hafnia og meget kendt inden for VG fodbold. Så var der Frank og Jørgen Kaster fra Åvangen, samt Leif og Carl Sørensen fra Lundvej. Glemmes må heller ikke John Würfel og Niels Jørgen Slivsgaard fra Åvangen. Niels Jørgen, også kaldet »Nøvse«, var søn af Oscar Slivsgaard, som var opsynsmand på Varde Slagteri. "Nøvse" sad jeg ved i skolen. Fra første til fjerde klasse, hvorefter vores veje skiltes, da jeg kom i mellemskolen. Ejnar Nielsen, som i mange år arbejdede på Varde stadion, var også fra Lundvej, men i dag er han flyttet fra Varde. Når vi ikke gad lege på Trimlebakken eller i Lilleskoven, fortsatte vi videre hen over statsbanen - over på en mark, som lå på den anden side af banen. Her spillede vi fodbold i timevis. Her havde vi fået lavet nogle mål af gamle træstammer. Det var her Varde Sommerland har ligget. Det var faktisk på det sted, som man i Varde Sommerland kaldte Junglestien.

Vi drenge fra Lilleskoven var også et par gange i slåskamp med hele byen. Hvordan det startede og hvorfor det startede ved jeg ikke! Men vi rustede os. Skar store kæppe af nede på Trimlebakken. Vi havde hørt, de ville komme ud til os gennem Arnbjerg og så skulle vi havde tæsk. Så lå vi med vores kæppe i skjul og kikkede ned mod Arnbjerg. John Würfel, fra Åvangen, havde taget sin trompet med. (John Würfel er i dag formand for Vardensersamfundet i København.) Det var så mening, når fjenden kom, at han skulle blæse til angreb. Pludselig kom fjenden! En ca. 30-40 stykker. Men vi var også blevet ret mange. Det trak op til den helt store kamp. Da blæste John i trompeten. Det gav et ryk i fjenden. De vendte om og løb tilbage til Arnbjerg med os i hælene. Vi standsede først ved Wallenstein bakke. Det er der, hvor vi i dag har Varde Friluftsteater. Altså, vi stoppede helt oppe på toppen - nede i bunden af bakken stod fjenden. Vi var blevet flere og flere. Måske 100 på hver side. Selv jernstøberiet, som var meget frygtet, var mødt frem og støttede os. Jernstøberiet var et aflangt gråt hus, som lå på tværs mellem Nørregade og Nørrevold. I dag eksisterer huset ikke mere. Nu skulle kampen om byen kæmpes. John blæste i trompeten og vi stormede ned af Wallenstein. Det blev en kort kamp. Fjenden løb ind i et hus på Enghavevej, og her bag plankeværket blev de, indtil vi tog hjem for at spise. Jeg mener det var murermester Godtfred Larsen, der boede der, men er ikke helt sikker. Så vidt jeg husker, var det

deres dreng, der som den eneste kom til skade ved kampen om Varde. Han fik et eller andet i hovedet, men kom dog ikke mere til skade end man gør så tit? Sådanne tumlepladser, som vi havde dengang i 40.erne, var guld værd for raske drenge. Det var også utroligt, vi kunne klare vores skolegang samtidig! Vi var der næsten altid, men det gik jo alligevel. Børn af i dag har måske mange flere fritidsinteresser end vi havde, men som regel i kun en time af gangen. Vi var her i al vor fritid, da vi ikke havde meget andet at gå til? For bybørn kommer sådanne oplevelser dog nok ikke mere. Alt bliver jo bebygget! Dog tror jeg mange børn på landet stadigvæk har muligheden for både at lege og bruge fantasien i naturen? Heldigvis for det. Jeg tror, de vokser op med leg og sunde interesser og derved undgår de mange af ungdommens fristelser?

Jeg vil slutte det hele af med, at jeg kan huske, hvordan vi alle løb ud på vejen den 4. maj og råbte: Vi har fred. Vi vinkede op mod RAF-flyverne, som fløj over byen. Gudskelov har vi ikke haft krig herhjemme siden og derfor kan det måske også være svært, for generationen efter os, at forstå, hvor slem det var. Lad os håbe den tid aldrig kommer igen! De sidste minder om krigen kom nogle år senere. Da skulle alle aflevere deres våben. Min far pakkede sine geværer og pistoler i en sæk og smed dem i Varde å. Dem skulle ingen andre have. Han skulle nok bestemme selv.!

Indholdsfortegnelse:

Husker du Skonager Kro 9
Poul Erling Christensen, Næsbjerg

En jysk TV-vært og syngepiges historie 33
Elsebeth Iversen, Lolland

Varde-borg og Vardeborgs venner 51
Niels Berg, Varde

Thomas - Vorherres vagabond 59
Petra Simonsen, Billum

Murermester Henrik Ferdinand Hansen 67
Thomas Villadsen, Varde

Stationsbyen Oksbøl - et tidsbillede 75
E. G. Jørgensen, Oksbøl

Toropets - byen der ikke fandtes 81
Peter Nielsen, Varde

Barndomsminder 93
Hans Henning Andersen, Skanderborg

Et møde mellem to kulturer 105
Esther Kolding, Varde

Alder ingen hindring 113
Bakken Hansen, Blåvand

Fra OL i Mexico til verdens længste flik flak 119
Gylling Haahr, Nordenskov

Jannies dagbog 129
Jannie Brinch Andersen, Varde

En sønderjyde kom til Vestjylland 141
Carl Chr. Kirchässner, Hjerting

En jagtoplevelse i Sydafrika 147
Erik Hansen, Varde

Feriebarn i Tulsmark 153
Henny Knudsen, Vojens

1940 - 1945 161
Jørgen Thomsen, Varde

ISBN 8791873027
9 788791 873027